II
100984

ALEXANDRU LAPUSNÉNU

DRAMA IN TREI ACTE

ȘI DUPE

BATAIA DE LA CALUGARENI

DRAMĂ IN TREI ACTE ȘI IN VERSURĬ.

DE

DIMITRIE BOLINTINEANU

BIBLIOTHECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCĬ

TYPOGRAPHIA NAȚIONALE ANTREPRENOR C. N. RADULESCU

1868

ALEXANDRU LAPUSNEANU

DRAMĂ IN TREĬ ACTE

PERSÓNELE

Alexandru Lăpușnénu Domn al Moldoviĭ.
Joldea, Domn al Moldoviĭ.
Moghilă
Stefan căpitanul.
Moțoc. partisanul luĭ Lăpușnénu.
Maluk. capul gardelor Domnescĭ. Venețic
Șandrea boerŭ.
Dómna Roxandra, femeia luĭ A. Lăpușnénu.
Dómna Elena femeia luĭ Petru Rareș, muma Dómneĭ Roxandriĭ.
Elena. nepóta lor.
Femeĭ din casă.
Hatmănésa și alte jupănese.
Ostașĭ.
Popor.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

ACTUL I.

SCENA I.

O Sală la palatul Domnesc.

Roxandra, singură.

Vița lui Stefan cel bun se perde! fiĭ luĭ Petru Rareș vor fărăma aceia ce marele Domn a clădit. Iliaș Vodă, s'a dus în Turcia și a luat legea luĭ Mohamed, se se facă pașă și sĕ móră sub disprețul Domnilor chrestinĭ. Frateseŭ Stefan, dupe ce s'a rătăcit cât va timp pe calea trasă de strĕmoșiĭ nostri, s'a aruncat în sînul desfrănărilor, și a făcut sĕ se topéscă în lacrimĭ ochiĭ femeiĭ luĭ Rareș în bătrănețea eĭ. Stefan Vodă va perde tronul părinților meĭ, prin faptele sale cele rele, și o noă dynastie va înlocui pe aceia ce se ucide. Eŭ fiica luĭ Rareș, singura mostenitóre a acestuĭ tron, cată óre sĕ veḑ cu ochiĭ recĭ cum trece domnia în mănĭ streine? acest tron este dreptul meŭ, el cată sĕ fie ḑestrea mea. Acest tron îl voiŭ da eŭ înpreună cu mâna mea, aceluĭ pe care îl voĭ alege eŭ, harnic sĕ reînvie dynastia și drepturile boerilor țĕrĭĭ.

Alexandru Lăpușnénu, fiĭ voiŭ da mâna și tronul, am jurat acésta la altarul Maicĭĭ Domnuluĭ în tăcerea sufletuluĭ meŭ, acésta va fi asfel, dar iată Dómna Elena, vĕduva luĭ Petru Rareș, ceia ce mi a dat viața.

SCENA II.

Roxandra; Dómna luĭ Rareș.

(Acéstă vine cu ochiĭ în jos, tristă.)

Roxandra (mergînd înaintea eĭ și luînd'o de mână.

Mamă, buna mea mamă, ce aĭ tu? de câte va ḑile ochiĭ

teĭ sunt plinĭ de lacrimĭ, fruntea ta plecată la pămînt. De ce ascundĭ păsurele tele Roxandreĭ?

Dómna luĭ Rareș.

Fata mea, eŭ nu ascund nimic de tine, păsurile mele tu le sciĭ, purtarea fiuluĭ meŭ, Domnuluĭ țĕrĭĭ, scurtédă puținelédile ce mĭ aŭ rĕmas. Cu dînsul va înceta dynastia luĭ Stefan. Oh! cât de fericită era muma aceluĭ heroŭ, care a întemeiat acéstă dynastie, și cât de nefericită cată sĕ fiŭ eŭ sărmană mumă, al cărĭĭ fiŭ ucide acéstă dynastie prin faptele sale!

Nu este ḑi în care sĕ nu auḑ câte o faptă de tyranie din partea fiuluĭ meŭ! altarul cel sănt al familiilor este călcat de tătarĭĭ luĭ, femeile măritate, fecĭórele, sunt răpite din casele lor, din paturile lor și tîrîte în locașul domnesc, o Dumneḑeule! cum acestĭ doĭ fiĭ nu aŭ semănat maicĭĭ lor! dar urechia ta nu trebuie sĕ auḑă tóte aceste urîciunĭ, ceia ce trebuie aț̆ĭ spune este că fratele teŭ și fiul meŭ Stefan, va cădea într'una din aceste ḑile sub cuțitul ucigătorilor. In deșert l'am rugat sĕ se întórcă din acéstă cale de mórte, m'am aruncat la picĭórele sale pe carc le-am scăldat cu lacrimĭ! rugăciunĭ; resfățărĭ, amenințărĭ aŭ fost în deșert! aveam ceva se-ț̆ĭ ḑic, ceva ce te privesce. Joldea cere mâna ta.

Roxandra.

Joldea?

Dómna Rareș.

Joldea, este un om trecut în vărstă; dar este un reasăm tare pentru tine, când frațeteŭ ar perde tronul. El este ĭubit de mulț̆ĭ, averĭ marĭ; și credincios casiĭ nóstre, v'om maĭ vorbi.

SCENA III.

Roxandra.

Joldea? nu pociŭ se-l sufer, născut și crescut a se tîrî, cu lumea ce Dumneḑeŭ a făcut ca se fie de strat sub picĭórele

tyranilor, el nu va sci nicĭ a se urca pe un tron, nicĭ a sta pe dînsul, Călugăria iar şade maĭ bine de cât Domnia.

SCENA IV.

Roxandra, Lăpuşnénu

Lăpuşnénu.

Iartă, frumósă domniţă, pe Lăpuşnénu, sĕ vie aicĭ în chipul cu care a venit. Viŭ se-mĭ iaŭ ţioa bună; mĕ duc.

Roxandra.

Unde te ducĭ?

Lăpupnénu (la oparte.)

Ĭĭ voiŭ spune tot.

tare.

Mĕ duc sĕ cer ajutorul Leşilor în potriva fratelui luminărĭĭ tele, luĭ Stefan Vodă.

Roxandra.

Şi acésta viĭ de mĭ-o spuĭ mie, sora luĭ? şi nu te-aĭ gîndit că pociŭ sĕ te opresc? sĕ te prădaŭ.

Lăpuşnénu.

Nu veĭ face acésta, căcĭ Moldova geme sub loviturile tyranuluĭ! nu veĭ face acésta, căcĭ inima ta este cu acest tron strĕlucit al mareluĭ Stefan, şi fratele teŭ ucide acest tron.

Roxandra.

Veţ că mĕ cunoscĭ; dar este o trădare a merge la Leşĭ.

Lăpuşnénu.

A şedea cu mănile în sîn când ţéra geme sub loviturile ce-ĭ dă tyranul, este şi trădare şi mişelie.

Roxandra.

Bine.

Lăpuşnénu.

Inainte de a pleca, am vrut sĕ te veţ, sĕ te întreb, veĭ se-mĭ daĭ măna?

Roxandra.

Ah! tu îmĭ cerĭ, măna, Alexandre Lăpuşnene? tu îmĭ cerĭ

mâna în ḑioa când pleci la Leși, ca sĕ vii cu eĭ în Moldova, sĕ restorni pe fratemeŭ dupe tron! veĭ sĕ fiĭ Domn? Veĭ sĕ fiĭ bărbatul meŭ? — dar aĭ gîndit óre ce aĭ sĕ facĭ când veĭ fi domn și când veĭ fi bărbatul meŭ? Dar aĭ gîndit óre că nu veĭ fi nicĭ odată bărbatul meŭ daca nu veĭ fi un Domn mare? ce veĭ face când veĭ fi Domn? Când strĕiniĭ ca sĕ te susție, vor cere de la tine lucruri umilitóre pentru tron, stricătóre pentru ţéră, veĭ primi tu a umili tronul și a lovi ţéra?

Lăpușnénu.

Voiŭ muri; dar acésta nu voiŭ face.

Roxandra.

Bine. Veĭ fi tu Domn al tutulor Moldovenilor saŭ veĭ domni cu curteniĭ teĭ, făcând din ţéră biruiţĭ și biruitorĭ? Căcĭ s'aŭ veḑut într'acéstă ţéră Domnĭ urcaţĭ la tron de o mână de ómenĭ fără scirea ţĕriĭ și aceĭ Domnĭ aŭ lăsat acéstă mână de ómenĭ sĕ facă ce voia, și acéstă mână de ómenĭ aŭ lovit și aŭ prădat ţéra, căcĭ între eĭ și între ţeră nu era dragoste, și ţéra aŭ suferit, și când s'aŭ plâns la Domn, n'a aflat întrare, căcĭ Domnul era unit cu aceĭ tyranĭ; el era Domnul lor; iar nu Domnul ţĕriĭ, și acéstă mână de ómenĭ iĭ spusese că ţéra voiesce se-l pérḑă, și el a creḑut și s'a perdut. Veĭ Domni dar cu boeriĭ și veĭ întări acéstă clasa?

Lăpușnénu.

Voiŭ fi Domn al tutulor, nu al unor ómenĭ numaĭ, voiŭ asculta pe toţĭ de o potrivă, și voiŭ avea maĭ multă bună voință pentru ceĭ slabĭ și neputincioșĭ, voiŭ Domni cu toţĭ Moldoveniĭ care vor fi harnicĭ și cinstiţĭ.

Roxandra.

Cu boeriĭ? bine. Veĭ asculta tu pĕrîle? un Domn ce este supus la acésta, pere. pisma este unul din păcatele omenescĭ. Ceĭ ce sunt lângă un Domn, temînduse de ómeniĭ ceĭ maĭ harnicĭ și cinstiţĭ, caută se-ĭ înegréscă la Domn ca se nu-ĭ lase a se apropia de tron; ceĭ care vor sĕ vie lângă un tron, caută

sĕ înegréscă pe ceĭ care sunt lângă el. a asculta pĕrîle adevărate şi a respinge pe cele neadevărate este fórte greŭ.

Lăpuşnénu.

Domniĭ ceĭ rĕĭ nu daŭ nicĭ o gîndire la acésta. Omenii cu care eĭ se şerbă, pentru dînşiĭ este îndestul a nu-ĭ trăda; apoĭ prade ţéra cât vor voi, nu face nimica. Este de aĭ lor, este tot ce trebuie. Atunci îĭ lasă de fac nedreptăţi, tyranii, prădĭ. Totd'auna Domniĭ sciŭ că se şerbă cu nisce ómenĭ ne cinstiţi şi închid ochiĭ, acésta este rătăcirea Domnilor celor strîcaţi. Eĭ o înţeleg, însă tot d'auna târdiŭ, atunci când neamul sdrobit de nedreptăţi şi de hrăpirĭ, se scólă şi gonesce pe Domn.

Lăpuşnénu.

Nu mĕ voiŭ şerbi de cât cu ómenĭ harnicĭ şi cinstiţi. Voiŭ lovi cu mórte prădările în prădătorĭ, fie eĭ în potriva mea, fie eĭ pentru mine, şi voiŭ resplăti pe ceĭ cinstiţi fie eĭ pentru mine, fie eĭ în potriva mea.

Roxandra.

Acésta este biñe; dar ceĭ cinstiţi şi harnicĭ cată a fi luaţi dintre boerĭ;

Lăpuşnénu.

Nu voiŭ face deosebire între boerĭ şi popor, voiŭ fi Domn al tutulor, nu al uneĭ părţi, nicĭ al boerilor în potriva poporuluĭ, nicĭ al poporuluĭ în potriva boerilor.

Roxandra.

Atunci nu veĭ fi Domnul nimeluĭ, nimenĭ nu va fi cu tine. Veĭ schimba aceste cugetărĭ.

Lăpuşnénu.

Ceĭ bunĭ mĕ vor sprijinĭ.

Roxandra.

Ceĭ bunĭ?

Acésta cu Moldova. Ce veĭ face cu femeia care îţĭ va da mâna şi inima?

Lăpuşnénu.

O voiŭ iubi şi o voiŭ cinsti,

Roxandra.

Nu o veĭ uita nicĭ odată pentru femeiĭ streine ?

Lăpuşuénu.

Nu !

Roxandra.

Nu veĭ înlătura nicĭ odată poveţele sale ?

Lădușnénu.

Nu voiŭ face nimic fără a le asculta.

Roxandra.

Jurĭ ?

Lăpușnénu.

Jur !

Roxandra.

Călcarea jurămîntuluĭ va fi urmată de mórte ?

Lăpușnénu.

Aşa sĕ fie !

Roxandra.

Ţie îţĭ voiŭ da mâna şi inima. Joldea m'a cerut, şi femeia luĭ Petru Rareş voiesce sĕ fiŭ femeia luĭ Joldea ; eŭ nu voiŭ, el este om născut şi crescut a fi mic. Va fi un Domn trist, rob al Curtenilor seĭ. Când va avea pe cap cuca, în mână buzduganul, va crede că a făcut tot, a merge la paradă, a fi privit de lume, primit cu cununĭ de florĭ, iată ce este domnia pentru acestĭ ómenĭ micĭ, domnĭ păpuşĭ.

L'am respins. Alexandre Lăpuşnene ! tu aĭ iubit o fată, acea fiinţă nefericită care a căḑut prada dorinţelor desfrânate a le fratelui meŭ. Acésta, nu mĕ lasă se-ţĭ deschid tótă inima mea. Spune mie că tu aĭ iubit acea fiinţă ?

Lăpușnénu.

Nu voiŭ minţi, am iubit'o.

Roxandra.

O iubescĭ încă ?

Lăpușnénu.

Ea numaĭ este între ceĭ viĭ şi mĕ gîndesc la ea ca la morţi.

Pe tine, te iubesc, frumósă și dulce domniță. Sufletul teŭ este mare, mintea ta este luminată, caracterul teŭ este nestrĕmutat; frumusețele tele nu află altă frumusețe care se le îngîne! rațele ceruluĭ pălesc la fața ta, cântecele paserelor, sunt maĭ puțin dulcĭ de cât sunetele viersuluĭ teŭ; suflul înbălsămit al sînuluĭ teŭ de fecióră, este maĭ curat de cât mirosul crinilor și rujilor din cămpie. Ochiĭ ce te ved, nu pot se se maĭ deslipéscă de tine; pe sînul teŭ visele dulcĭ a le lumiĭ întregĭ aŭ făcut cuibul lor. Cine te vede, odată, se împacă cu viața. îmĭ place frumusețea!

Roxandra.

Ce este frumusețea? Ea trece.

Lăpușnénu.

Oh! frumusețea este ḑimbirea luĭ Dumneḑeŭ, și tu escĭ frumósă!

Roxandra.

Așa dar mĕ iubescĭ?

Lăpușnénu.

Daca tu înțelegĭ prin vorbe iubire aceia ce aŭ înțeles ceĭ care aŭ iubit, eŭ nu te iubesc: iubirea mea este maĭ presus de aceia ce lumea o cunósce, căcĭ ceia ce iubesc este maĭ presus de orĭ care bunătate pe pămînt! Ḑioa te chem, în somnu-mĭ îmbrățișeḑ chipul teŭ ce fuge ca o rață, ca un vis, ca o fericire; adesea simț suflarea ta înbălsămita, înterîtînd molatec simțirile mele îmbătate, atuncĭ tăcerea nopțiĭ pare că se curmă în dulcele șopte de sărutărĭ, atuncĭ plecând fruntea mea pe buḑele tele umede și arḑinde, tu tremurĭ ca o flóre, la suflarea vîntuluĭ și ca un fluture desfătător udînd gurița florilor cu roa aripelor sale, tu udĭ buḑele mele cu nectarul buḑelor tele și fugĭ...

Roxandra.

Tu vorbescĭ atât de dulce, în cât daca te-aș crede, mĭ-aș perde mințile, înțeleg acum acele tinere și curate ființe care uĭtă datoria lor, și nu le maĭ osîndesc; dar pentru ce vorbescĭ

tu asfel? Veĭ sĕ mĕ desfrîneḑĭ? sĕ mĕ perḑĭ? Ce sunt aceste vorbe nebune? Ele nu sunt cinstite; nu sunt firescĭ... eŭ nu le-am maĭ auḑit.

Lăpuşnénu.

Aceste vorbe sunt focul sufletuluĭ meŭ, sufletul meŭ ce va se bea sufletul teŭ şi apoĭ se se stingă! lasămă, crudă copilă, cel puţin prin gîndul meŭ, sĕ te ved, sĕ te resfăţ, sĕ mĕ îmbăt de dragostea ta, acésta nu face nicĭ un rĕŭ. Da, da, te-am veḑut, într'un vis curat ca cerul, căḑînd rumenă în braţele mele, am auḑit o tenerĕ şi dulce şoptă, trecând pe buḑile tele, o tăcere şi maĭ dulce urmînd, am auḑit plăcerile nóstre sburând cu aripĭ de aur şi împletinduse cu minutele, fericite.

Roxandra.

Nu voiŭ sĕ te maĭ ascult! tu mĕ desfrăneḑĭ, îţĭ ḑic. Urechia uneĭ fecióre nu trebuie sĕ auḑă asemenea cuvinte, care fac sĕ roşéscă o femeie măritată chiar. Oh! lăsaţĭ, lăsaţĭ juna fecióră încă în curăţenia eĭ, în frăgeḑimea eĭ! curată şi fragedă, este atât de frumósă! Ea nasce sĕ vestejască, în femeie, vărsta eĭ cea maĭ frumósă este acum, nimic sĕ nu atingă încă sufletul eĭ! este aşa de frumósă fiind fecióra! Cu tóte acestea, tu aĭ cuvîntul meŭ, Alexandre Lăpuşnene. Voiŭ fi femeia ta, am jurămîntul teŭ, este o legătură puterică! acum, plécă, tot ce pociŭ aţĭ da la plecare ca semn de dragoste, este aţĭ întinde mâna se-o săruţĭ.

Lăpuşnénu (luîndu-ĭ şi sărutîndu-ĭ mâna.)

Ne v'om vedea îndată. Voiŭ da chiar viaţa pentru împlinirea viselor de fericire a le vieţiĭ tele.

Roxandra.

A le ţĕrĭĭ

SCENA V.

Roxandra singură.

El mĕ iubesce, o sciŭ, şi eŭ îl iubesc,... o dómne cum vorbele luĭ mĕ îmbătaŭ de fericire! cum m'aşĭ fi aruncat în bra-

ţele luĭ! Capul meŭ ameţea, ochiĭ se perdeaŭ în ceaţă, un fior alerga pe tot trupul meŭ. Vorba se tăia; nu-mĭ venea nicĭ o ideie, îmĭ vinea sĕ plâng şi sĕ rîd... asta este amorul? Şi acum îmĭ vine reŭ, îmĭ vine sĕ plâng, gîndul meŭ sbóră dupe el, mĭ e urît singură; casa pare că cade pe mine... Iată-l departe... pare că a luat cu dînsul ceva din sufletul meŭ. Sărmane fete! Sărmane fete!

Acest om, făcânduse Domn, Moldova se va rădica încă odată la înălţimea la care a lăsat'o marele Stefan. Ea este însetată de mărire şi de dreptate. De mult timp ea este veduvă de Domnĭ. cum veduva plânge despletită pe mormîntul sociuluĭ mort, asfel Moldova plânge până astădĭ îngenuchiată pe mormîntul heroulŭĭ Moldovean Domniĭ eĭ aŭ fost nisce robĭ încoronaţĭ. ca se-şĭ păstreţe Domnia, aŭ umilit'o la streinĭ. In untru aŭ aruncat'o în mijlocul certelor; legile ţĕrĭĭ le-aŭ călcat; sângele ţĕrĭĭ l'aŭ dat sĕ sugă tĕlharii care sprijineaŭ acestĭ domnĭ fără putere şi fără cugetul datorĭĭ lor; omenĭ micĭ, al căror singur merit a se urca pe tron era chiar nimicia lor! trebuia o păpuşă încoronată, ca sĕ lase pe curteni sĕ prade ţéra. Le trebuia palate, ostaşĭ, musicĭ, parade, ospăţurĭ ca se sĕ jóce ca copiĭ, şi şerbiĭ lor cărmuiaŭ ţéra în numele acestor păpuşĭ! Moldova, sânta Moldovă, ţéra ce în sângele eĭ înecă atâtea veacurĭ valurile ostirilor streine, trebui a geme sub tyrania unor domnĭ mişeĭ, unor şerbĭ care se înavuţirĕ din despoliile eĭ! Şi tu popor moldovean, pe al căruĭ braţ s'a fărămat fulgerile ostirilor streine, aĭ plecat capul gemînd sub loviturile uneĭ cete de tălharĭ care te-a înherat în numele neatărnărĭĭ şi fericirĭĭ tele. Murit'a inimă ta? Slăbit'a braţul teŭ? muieritu-s'a sufletul teŭ, de suferi o ném căḑut a fi rob la robĭ? de unde îţĭ vine ţie acéstă mórte? moliciunea a întrat în locaşul voinicilor adusă de înmulţirea trebuinţelor vieţiĭ? Saŭ Dumneḑeŭ a voit ca acolo unde era patria moldovénuluĭ, sĕ locuiască streiniĭ? o Moldovă. Când ḑióa peririĭ tele se va hotări, tu veĭ începe a ţĭ fi ruşine de tine şi

de aĭ tĕĭ, şi atuncĭ nu va maĭ fi nicĭ un Moldovean demn de a fi domn, ci numaĭ robĭ, şi un neam care cunósce că nu maĭ este bun de cât a da robĭ, nu maĭ are dreptul a fi stăpân!

SCENA VI.

Roxandra; o fată din casă.

Fata din casă.

Domniţă, aĭ audit ce se vorbesce în oraş. Măria Sa, Vodă numaĭ este...

Roxandra.

Ce veĭ sĕ ḑicĭ?

Fata din casă.

Astă nópte la Ţuţora, în tabără, sub cort, pe când petrecea cu nisce jupânese frumóse, boerĭĭ aŭ tăiat funiile cortuluĭ; cortul a căḑut peste mesenĭ, atuncĭ ostaşiĭ ĭaŭ omorît pe toţĭ.

Roxandra.

Ce ḑicĭ tu, copilă?... pe cine a ales Domn?

Fata din casă.

Pe Joldea.

Rcxandra.

Pe Joldea!... este cu putinţă! atuncĭ cată orĭ sĕ primesc mâna luĭ Joldea şi tronul, şi sĕ calc cuvîntul dat luĭ Lăpuşnénu orĭ se le resping! fata luĭ Petru Rareş nu-şĭ calcă cuvîntul dat.

(afară se aude sgomote prelungite, urărĭ.)

Afară

Sĕ trăiască Joldea Vodă!

Alte Vocĭ.

Se trăiască Domniţa Roxandra, viitórea Dómnă!

Roxandra (puind, capul în mânĭ.)

Vaĭ! ce auḑ afară, poporul trigă numele meŭ! mĕ numesce viitórea Dómnă! Sunt perdută.

SCENA VII.

Roxandra; Dómna Rareș; Joldea Vodă. Sfatul boerilor.

Dómna Rareș.

Asfel, ḑiceți, este voința țerii, asfel este interesul eĭ? nu am nimic a ḑice în potrivă, dar sĕ întrebăm pe fiia mea Roxandra, voiesce saŭ nu sĕ dea mâna sa luĭ Joldea Vodă.

Moghilă.

Când țéra voiesce un lucru, acel lucru cată se se facă.

Toți.

Așa! așa!

Joldea Vodă.

Când țéra voiesce sĕ se facă un lucru, acel lucru cată se se facă! Voiŭ sĕ se facă! Eŭ voiŭ sĕ domnesc cu țéra și cu boeriĭ. S'aŭ dus acele timpurĭ de tyranie, tyrania dela boerĭ, nu este tyranie, tyrania de la un Domn, iată ce este tyrania, am suferit mult sub domnia trecută, nu este așa, boerĭ?

Boeriĭ.

Așa! așa! Sĕ trăiescĭ Măria ta!

Roxandra.

Ce vită cu chip omemesc!

Dómna (puind fața în mânĭ și plângînd.)

Măria ta, nu ar fi fost nicĭ timpul, nicĭ locul de a sdrobi asfel inima uneĭ mume nefericite.

Joldea Vodă.

Da, da, sunt maĭ mulțĭ anĭ cât aŭ domnit fiĭ luĭ Petru Rareș, boeriĭ perduseră tóte veniturile, tótă puterea.

Boeriĭ.

Sĕ trăiescĭ Măria ta.

Joldea Vodă.

Nisce ostași și poporul, mulțimea, aceste turme, lăsate de Dumneḑeŭ a se supune, rădicaseră capul, acésta numaĭ putea sĕ fie.

Boerii.

Așa. Măria ta! era tyran, era despoitor, era biciu de mórte!

Roxandra.

Ce mișeĭ! Ce ne rușinați, mâne căḑînd acest noŭ Domn, vor ḑice tot asfel reŭ de dînsul.

Dómna Rareș.

Măria ta, lăsă historia sĕ judece în lume faptele acelor nefericiți Domni! lasă ca sufletele lor sĕ dea socotélă de faptele lor înaintea celuĭ a tot puteric, nu este locul aicĭ pentru a cerceta morțiĭ, aicĭ ne-am adunat pentru nuntă.

Joldea Vodă.

Aicĭ ne-am adunat pentru nuntă; așa este; am venit sĕ mĕ logodesc cu Domnița Roxandra... unde este?

Dómna Rareș.

Fiĭca mea, apropiete. Iată Domnul ṭĕriĭ care îți cere mâna, ṭéra voiesce acésta, este în interesuĭ eĭ. Boeriĭ voiesc acésta.

Domnița Roxandra (cu măreṭe.)

Și de când fiicele Domnilor Moldoveni, sunt date de ṭéră și de boeri, fără voința lor, la bărbați? Fiica luĭ Petru Rareș, nu se mărită ca o róbă. Care este socĭul ce mĭ a dat ṭéra? acesta? în adevăr. Când o ṭéră îșĭ alege un asemenea Domn, póte sĕ dea și Roxandriĭ un asemenea bărbat. Eŭ nu voiŭ sĕ-ĭ daŭ mâna.

(mișcare generală și șopte în sală.)

Voci în popor afara.

Sĕ trăiască Joldea Vodă! Sĕ trăiască Dómna Roxandra!

Dómna Elena.

Audĭ tu, fiica mea, poporul cere acésta de la tine.

Moghilă.

Măria ta! și voi boeri sĕ nu ne oprim asupra împedicăriĭ ce pune Măria Sa Domnița, interesele tronuluĭ și a le Moldoviĭ cată sĕ fie puse maĭ n'ainte de cât orĭ ce alt lucru. Nunta cată se se facă cât maĭ curînd. Este interes de viață pentru neamul Moldovenilor acéstă unire.

Roxandra.

Nefericit este acel neam care caută fericirea luĭ, în legătura uneĭ familiĭ! fericirea sa, un neam demn de viață, o caută pe cămpul de resboiŭ cu armele în mână; o caută în puterea neamuluĭ, în virtuțile luĭ. Când un popor nu va maĭ avea alt mijloc de scăpare de cât în legăturile familiilor ce domnesc, acel popor este perdut, este robit. Eŭ nu voiŭ fi femeia luĭ Joldea.

Dómna (luînd mâna fiiceĭ sale)

Fiica mea, fă o jertfă pentru bătrâna ta mamă, pentru țéra ta. Daca tu veĭ respinge mâna luĭ, mâne resboiul va fi în țéră. Omeniĭ casiĭ nóstre se vor uni cu pribegiĭ duși la Leși, vor veni cu Leșiĭ în țéră, va curge sângele Românesc. Câtĭ ochĭ aŭ se se umple de lacrimĭ, o fiica mea, căcĭ asfel aĭ fi voit tu? pentru ce facĭ atâta împotrivire, tu care îmĭ eraĭ atât de supusă? pentru ce aĭ atâta iubire de sine, tu care eraĭ atât de mărinimósă? tu care mĭ aĭ ḑis aceste frumóse cuvinte: „este ceva maĭ scump de cât fraților meĭ, de cât tine chiar, o mamă; este țéra mea!“

Pentru ce acum aĭ uitat acestc frumóse vorbe? ce se trece în inima ta? ți am dat viață din sângele meŭ, ți-am dat hrană din sângele meŭ; pe sînul meŭ aĭ crescut ca o flóre; sub privirile mele aĭ învățat a ḑimbi. Lacrimele mele aŭ picat pe fruntea ta când aĭ suferit, și ḑimbirile tele aŭ descrețit fruntea mea întristată; nicĭ odată eŭ nu te am părăsit, nicĭ odată tu nu te-aĭ nesupus la voințele mele, nicĭ odată, nu aĭ făcut se se umbréscă fruntea mea, acum nu mĕ maĭ asculți? Spune, fiica mea, varsă în sînul maiciĭ tele tot ce ascunḑĭ?

Roxandra.

Am dat cuvîntul meŭ luĭ Alexandru Lăpușnénu, se-fiŭ femeia luĭ. Acest om singur póte rădica țéra de unde a căḑut! acest om, îl iubesc!

Dómna Rareș.

Aĭ dat cuvîntul teŭ luĭ Lăpușnénu, sĕ fiĭ femeia luĭ și maĭcăta nu a sciut nimic?

Roxandra.

Timpul a lipsit ca se-ți spuĭ; acésta s'a făcut astădĭ.

(tare către adunare.)

Eŭ voiŭ fi femeia luĭ Alexandru Lăpușnénu, căcĭ am dat cuvîntul meŭ,

Joldea Vodă.

Boerĭ credincioșĭ aĭ Domniĭ mele, de la voiŭ astept tronul și mâna Domniței!

SCENA VIII.

Ceĭ din ainte, un tătar.

Tătarul.

Unde este vornicul Moghilă. O carte de la părcălabul plaiuluĭ .....(dă cartea luĭ Moghilă. acesta citesce tare.)

Alexandru Lăpușnénu este mort; Moțoc, Spancioc, sunt închișĭ de leșĭ.

Părcălabul plaiuluĭ.

Roxandra.

Ucis!

Toțĭ.

Ucis.

Joldea Vodă.

Dumnedeŭ a scăpat Moldova de noă lupte între frațĭ. Acum Domnita numaĭ este ținută cu jurămîntul eĭ către un mort.

Roxandra.

Este adevărată acéstă scire?

Moghilă.

Părcălabul plaiuluĭ scrie.

Dómna.

Fiica mea iubită, hotărasce-te! nimic nu te maĭ ține. dă

mâna ta Domnului. Tu scapi Moldova de lupte, tu întăresci domnia ţării în casa părinţilor tăi.

Joldea Vodă.

Frumósă Domniţă, ori care ar fi crndinţele ce-aï despre mine, află că sciu să puiu preţul cel adevărat pe meritele ce aï, aceste merite nimenï nu le preţuiesce maï mult de cât mine.

Roxandra.

Daca Lăpuşnénu este mort, faceţi ce voiţi cu mine!

SCENA IX.

Sub un cort la Şipote.

Moghilă, singur.

Lucrul a mers bine până aicï, tătarul şi cartea vestind uciderea luï Lăpuşnénu aŭ fost nisce basme, aceste basme aŭ înduplecat pe trufaşa domniţă să dea mâna eï nouluï Domn al ţării. Ea se asteaptă să vie pe aicï ca să mérgă la Suceava să se cunune. Domnul trebuia să ajungă înaintea eï. Daca am putea face nunta înaînte de a se descoperi că trăiesce Lăpuşnénu, tot va merge de minune, noa domnie va fi aşedată şi eŭ mă voiŭ bucura de tótă încrederea! Dar iată vine Joldea Vodă.

(Se aude sgomot de trăsurï de caï, şi tobe.)

SCENA X.

Joldea Vodă, Moghilă, boerï, ostaşï.

Joldea Vodă.

N'a sosit încă Măriile lor cele doă dómne?

Moghilă.

Nu, pré înalte Dómne.

Joldea Vodă.

Timpul nu ne va erta a prelungi minutul cununiilor. Până la Suceava nu scim ce póte să se maï întîmple, asfel cŭ am

adus cu mine preoții și tot ce trebuie pentru cununii, în ce va sosi aicĭ Domnița, v'om face aicĭ cununiile.

(Se aude sgomot din nou.)

Moghilă.

Dómna Elena și Domnița Roxandra vin.

SCENA XI.

Cei de maĭ 'nainte. Dómna, Domnul, Roxandra, bărbați și femeĭ din suita dómnelor.

Dómna.

Sĕ ne odihnim puțin aicĭ, fiica mea iubită.

(Către Joldea Vodă.)

Noĭ am întârdiat pe cale, până la Suceava nu maĭ este departe.

Joldea Vodă.

Am luat o nouă scire că Voevodul Rusiĭ și hatmanul Koroniĭ aŭ întrat cu ostirĭ și pradă marginile Moldoviĭ. Astă séră chiar eŭ cată sĕ plec înaintea lor cu cetele de călărĭ.

Roxandra.

Atunci nunta rămâne pentru ḑile maĭ bune.

Joldea Vodă.

Nu, frumósă Domniță. Sĕ ne cununăm sub acest cort, tot ce trebuie pentru acésta se află aicĭ.

Dómna.

O nuntă domnéscă sub un cort este neobicĭnuit; dar daca împrejurărĭ marĭ cer asfel, s'ar putea face cununiile, rămâind a face nunta dupe întórcerea Mării tale.

(Se fac preparațiunele pentru cununiĭ. Se adună boerii și jupânesele. Vin preoții și șerbiĭ bisericescĭ.)

Moghilă.

Asfel este dorința boerilor țĕriĭ. Măria Sa Domnița cată sĕ se supuie. Cată ca lucru se aibă un capăt.

Domnița Roxandra (cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ)

Pentru mine, nu fac nici o împotrivire. Sunt hotărîtă la tóte, căcĭ sunt hotărîtă a muri.

Afară se aude tropote de caĭ. Domnul și Domnița îșĭ daŭ mâna și se așadă în picióre unul langă altul.)

Joldea Vodă.

Ce sgomot se aude în depărtare?

Un ostaș.

Sunt călării nostri ce se joc cu gîretul.

SCENA XI.

(Pe când aŭ să înceapă serviciul cununiilor, apare la ușa cortuluĭ Alexandru Lăpușnénu și Vornicul Moțoc. Roxandra îl vede strigă și cade leșinată. Lăpușnénu înainteadă urmat de ostașĭ Poloni.)

Alexandru Lăpușnénu.

Nimenĭ să nu iasă de aicĭ! prindeți pe Joldea!

(către Roxandra care se deștéptă.)

Iar tu, Domnița! îmĭ veĭ spune, asfel aĭ ținut jurămêntul? Cum? abia am lipsit câte va dile, și tu aĭ uĭtat pe acela căruia iaĭ dat vorba și inima ta? Erĭ încă eram fericit; erĭ încă viața îmĭ părea dulce, căcĭ până erĭ îmĭ diceam: „Roxandra mĕ astéptă; Roxandra nu póte să mĕ înșale.“ Dar Roxandra m'a înșelat, și fericirile mele s'aŭ risipit. (El își smulge Cuca și o aruncă la picĭórele eĭ) jos semnele Domnĭĭ, daca aceia pentru care le doream, nu maĭ este pentru mine! (aruncă spada.) Jos armele daca aceia pentru a căria apărarĕ și mărire le purtam nu maĭ este pentru mine! Roxandra! aĭ vĕstijit tinerĕțea sufletuluĭ meŭ. Acéstă inimă care bătea pentru tine acum este mórtă. Ce rĕŭ, țĭ am făcut ĕŭ ție, crudă domniță, să uĭțĭ asfel cuvintele tele?

Roxandra.

Alexandre Lăpușnene! fiica luĭ Petru Rareș nu și a călcat jurămîntul seŭ. Alexandre Lăpușnene, am respins mâna acestuĭ om cu tărie și hotărîre, pe cât am sciut că tu escĭ în viață; am făcut ceva maĭ mult, am veḑut curgând lacrimele maicĭĭ mele, și am remas rece, am respins voințele eĭ; dar când boerĭĭ Moldovĭĭ mĕ făcură să cred printr'un tătar, și

printr'o carte de la părcălabul plaiuluĭ că tu eraĭ mort, nu mai putuiŭ a mĕ înpotrivi: acestĭ ómĕnĭ m'aŭ amăgit.

Toţĭ.

Sĕ trăiască Alexandru Vodă Lăpuşnénu?

A. Vodă Lăpuşnénu.

Vornice Moţoc! Pe Joldea se-l însemneḑe la nas, şi se-l ducă într'o mănăstire unde se-l călugărească. toţĭ ceilalţĭ boerĭ şi ostenĭ sĕ vie cu mine! în loc de a merge la bătaie cu Leşiĭ, v'om merge la Suceava şi acolo v'om face nunta luĭ Alexandru Vodă Lăpuşnénu cu Domniţa Roxandra.

ACTUL II.

SCENA I.

O Cameră la palatul Domnuluĭ.

Roxandra. Singură.

Noă anĭ am fost fericiţĭ pe tronul Moldoviĭ. Atunci părŭ acest Eraclie s'aŭ Iacov Basilic, grec nascut la Samos, cu numc mincinos de Despot; acest pribeag era om învăţat în limbĭ streine şi în cunoscinţĭ înalte; trecuse în ţéra leşască, se făcuse catholic cu Evangelistiĭ cu care el lucra neîncetat a pune în lucrare gîndul seŭ de a se urca pe tronul Moldoviĭ, lăsând sĕ creadă Papa dela Roma că el arc sĕ facă pe Moldovenĭ catholicĭ. Se dete îndată de Coborîtor din împăraţĭ şi îndemnă pe Casacĭ se trécă cu dînsul în Moldova; nu putu face nimic cu craiul leşilor, căcĭ acesta era în bună ospie cu Lăpuşnénu. Despot alérgă la Albert Laski care îĭ dete nisce cete de nemţĭ, de Sveḑĭ, de Spanioli şi de Casacĭ. Lăpuşnénu, nu avea ostirile sub arme. Cu puţinĭĭ ostaşĭ ce găsi, el hotari mai bine sĕ móră de cât sĕ fugă, Despot învinge, prin trădarea luĭ Moţoc, şi se urcă pe tronul luĭ Stefan cel mare. Lăpuşnénu trece în Constantinopol şi pe mine mĕ trimite cu fiul meŭ Bogdan la curtea luĭ Mircea Vodă al munte-

nilor. Despot Vodă și a luat Doamna din țéra Leșască, de altă lege, și acésta a resculat poporul Moldovii! la nunta lui a indatorat pe tot locuitorul sĕ dea câte ceva. Domnia o lăsase unui venetic ca dînsul, Visterul care despoia țéra... într'o ḑi aŭ venit la urechile Domnulu scire că aŭ întrat turcii în țéră. Despot Vodă a trimis ostirea cu Ilie Toroman și cu Stefan Tomșa; dar acești doi eraŭ înțeleși cu boerii în potriva lui Despot Vodă. Intr'o nópte pe Niestru, Tomșa a căḑut cu Moldovenii asupra sărbilor, nemților și ungurilor, ce eraŭ în léfă la Despot Vodă, cât n'a mai remas nici unul cu viață; adoa ḑi s'a dus Tómșa la cetatea Neamțului, unde era păḑitor cetății Iakim Prudèntie. acoco a ucis pe toți nemții din cetate. D'aicĭ s'a dus la Suceava unde era Despot Vodă, o înconjură; ia cetatea, ucide pe toți streinii și pe Despot Vodă, și Stefan Tomșa se urcă pe tronul părinților mei.

Atunci puseiŭ tótă arta unei femei ca sĕ înduplec pe Mircea Vodă a întra în Moldova cu ostire. Stefan căpitanul, tîner muntean din neam de Domn își perduse capul pentru mine. Amorul lui era curat. Se póte spune în fața ómenilor și a lui Dumneḑeŭ. eram la o vînătóre una dată, cu Mircea Vodă și cu Stefan. ne apucă o ploe repede cu vijelie. Ne scăparăm într'o scorboră în munți. Când ploia încetă și Sórele apăru între norĭ, eŭ șeḑui pe o piatră, despletiŭ Cosițele ude de ploie ca se le usuc la raḑele Sóreluĭ, ele căḑură pe tot trupul meŭ până la Călcăie sub căpătăiul curcubeului care încinse muntele și cerul. Sărmanul copil! de atunci el îmĭ vorbi plecând ochil și rumenînd. De atunci el mĕ iubi cu patimă. Iĭ ḑiceam odată fără a mĕ gîndi: acela care se va lupta pentru întórcerea mea pe tronul Moldovii, va avea inima mea."

Cum el s'ar fi luptat și ar fi murit pentru mine!

Mircea Vodă strânse ostire și întră în Moldova. este adevărat că el voi sĕ se foloséscă de aceste turburări că sĕ puie

*

pe capul seŭ coróna ţerilor amăndoă Dar căpitanul seŭ ce ducea ostirile se lupta pentru mine. ursita a voit ca ostirile luĭ Mircea Vodă sĕ fie învinse de Tomşa. Stefan căpitanul sĕ fie rănit. El n'a putut se mĕ maĭ vadă. Căcĭ înainte de a se întórce în Târgoviste, Alexandru Lăpuşnénu vine cu turcĭ şi se aşedă în scaunul Domniĭ. In urma acestor întîmplărĭ mĕ întorc la locul meŭ. Cu tóte acestea nu sunt fericită. Alexandru Lăpuşnénu a luat tronul dupe ce s'a legat cu turcii sĕ derăme tótĕ cetăţile din Moldova. Acésta va slăbi puterile ţĕrii. Acésta a rădicat nemulţumirĭ între Moldoveni, şi aceste nemulţumirĭ se vor schimba peste curînd în rescólă, aducând multe rele peste ţéră şi peste tronul părinţilor meĭ. Lăpuşnénu a eşit din calea luĭ cea veche şi va perĭ. Eŭ nu voiŭ maĭ împărtăşi patul cu un Domn care şĭ-a vîndut, pe un tron, puterile patriĭ luĭ; nu maĭ pociŭ fi femeia trădătoruluĭ. Roxaudra saŭ Lăpuşnénu trebuie sĕ móră! Voiŭ da mâna cu boeriĭ în potriva sociuluĭ meŭ.

SCENA II.

Roxandra; Lăpuşnénu.

Lăpuşnénu.

Dómnă! abia am ajuns în ţéră şi boeriĭ se rescólă în potriva mea! şi ceia ce este maĭ reŭ, este că mi'a venit la urechie că tu însuţi îndemni la rescólă pe acestĭ turburătorĭ!

Roxandra.

Eŭ nu-ĭ îndemn la rescólă; dar daŭ dreptate plângerilor lor. Alexandre Lăpuşnene! tu aĭ făcut aceia ce nicĭ un Domn înaintea ta nu a făcut, te-aĭ legat cu turcii, luînd Domnia, sĕ dărămĭ tótĕ cetăţile Moldoviĭ! Şi le-aĭ dărămat! aceste cetăţĭ eraŭ puterea, eraŭ viaţa ţĕrii. Decĭ tu aĭ fărămat puterea şi viaţa ţĕrii tele, pentru un tron! nimenĭ nu a făcut Moldoviĭ maĭ mult rĕŭ de cât tine. Şi ce veĭ face tu cu un tron înjosit? Cu o putere umilită la Turcĭ? veĭ fi maĭ mult de cât un rob încuronat în rîdere? Daca tu veĭ sĕ fiĭ

un Domn umilit, eŭ nu voiŭ sĕ fiŭ o Dómnă umilită. De o mie de orĭ maĭ bine ar fi fost sĕ mor în ţéra Muntenéscă nainte de a vedea pe sociul meŭ ucigătorul patriĭ luĭ, vîndut turcilor pentru un tron!

A. Lăpuşnénu.

Ce vorbe sunt acestea? uiţi tu că sunt Domnul şi bărbatul tĕŭ? în adevăr, mĕ mir de răbdarea mea! Acele cetăţi le voiŭ rădica eŭ din noŭ, când voiŭ fi tare în faţă cu Turcii.

Roxandra.

Veĭ fi tare, când nu veĭ maĭ fi Domn. Turcii aŭ pus Domnia pentru acela care va fărăma cetăţile, nimenĭ nu a primit acésta, nicĭ Moldovenĭ, nicĭ streinĭ, căcĭ sciŭ neputinţa de a domni în Moldova dupe asemenea faptă. Numaĭ Lăpuşnénu s'a găsit sĕ priméscă Domnia cu acéstă învoială! aĭ dreptate sĕ te îngrijescĭ. Strigătele sunt întinse, sunt adîncĭ, şi nu veḑ nicĭ un mijloc de a înlătura vijelia ce te ameninţă.

A. Lăpuşnénu.

O voiŭ înlătura. Voiŭ trece sub sabie pe toţi boeriĭ ţĕriĭ! aicĭ este rĕul. acéstă ţéră nu maĭ póte trăi, pe cât vor trăi boeriĭ! nimic nu-ĭ mulţumesce, nicĭ o lege, nicĭ un Domn. Abia un Domn şade treĭ ḑile, şi eĭ strigă în potriva luĭ, căcĭ toţi vor sĕ fie Domnĭ. când aŭ Domnĭ pămîntenĭ, cer Domni streinĭ; când aŭ Domni streinĭ, cer Domnĭ pământenĭ. asfel veḑurăm făcându-se; sub mine cereaŭ Domn strein; sub veneticul Despot Vodă, cereaŭ Domn Moldovean; astăḑĭ vor iar Domn strein. Relele pe care eĭ le pun înainte ca sĕ lovéscă pe Domnĭ, sunt acele rele care eĭ le-aŭ făcut saŭ le fac când vin la putere. De noă anĭ am învăţat multe. Ce sunt tóte aceste certe? tot aceĭ ómenĭ, strigând în potriva tot acelor fapte ce fie care le face când este la putere şi le blestamă când nu este la putere, şi ţéra murind neîncetat! Rĕul este dar în aceia care sunt chemaţĭ de legĭ şi de datine sĕ cărmuiască acéstă ţéră: în aceia ce nasc

și cresc sĕ mănânce munca poporuluĭ! Eĭ bine! dacă în acéstă lume cel maĭ tare trebuie se mănânce pe cel maĭ slab, și daca acestĭ ómenĭ mănâncă poporul căcĭ eĭ sunt maĭ tarĭ; eŭ sunt maĭ tare și de cât eĭ, decĭ eŭ îĭ voiŭ mânca pe dînșiĭ astă dată.

Roxandra.

Eŭ ḑic, Dómne, că Moldova se póte cărmui fără uciderĭ. Când un Domn va voi sĕ dea dreptatea pentru toțĭ, va fi iubit de toțĭ, Caută bine pricina nemulțumirilor care aduc certe și resbóie într'o țéră. Ea este în călcarea legilor de Domnĭ și de ómeniĭ lor. orĭ ce Domn se face, cărmuiesce țéra cu o seamă de ómenĭ aĭ lor, acestĭ ómenĭ lovesc pe ceĭ alțĭ. Domnul este nevoit sĕ facă parte cu eĭ și iată-l în luptă cu ceĭ maĭ mulțĭ. De aicĭ vine că legile tac; de aicĭ vin dar lovirile celuĭ tare, gemetele celuĭ asuprit; De aicĭ vine că atuncĭ Domnul este privit ca un vrăjmaș al țĕrĭĭ. Luațĭ pildă dela albine. Omeniĭ aŭ trebuit sĕ fie maĭ puțin înțelepțĭ și chiar de cât nisce muscĕ? prin dragoste, nu prin spaĭmă se cărmuiesc popórele Matca dómna a albinelor nicĭ odată nu le ucide, dar tóte albinele o ascultă și se supun; nu este némul reŭ. Ceĭ ce l'aŭ cărmuit sunt rĕĭ.

Lăpușnénu.

Tóte acestea sunt bune în cărțile bisericescĭ. lumea nu se cărmuiesce cu cărțile. Supușiĭ trebuie sĕ se teamă. ura este aședată de Dumneḑeŭ în față cu orĭ ce tron. a fi Domn harnic este a învinge ura prin putere: un Domn ce caută sĕ placă, se slăbesce. acela care se teme de a fi urît de lume, nu va sĕ domnéscă. Este o trădare a dărăma cetățile Moldoviĭ, căcĭ acésta slăbesce puterile țĕrĭĭ, ḑiceți voĭ; Dar acésta mĭ a dat tronul țĕrĭĭ. De nu o făceam eŭ, o făcea altul, și cetățile tot se dăramaŭ, și eŭ nu eram sĕ maĭ fiŭ Domn. unde este înțelepciunea? a vorbi dar cum vorbițĭ voiŭ; este a nu ține socotială de adevĕr, ci de vise. Pricina rĕuluĭ nu este în purtatea Domnilor pămîntuluĭ. Este în firea tutulor lucrurilor și în firea

omului, ființă a lui Dumnedeŭ. Domnii pământului nu pot face altă lume; iar voi care certați tot ce este, și nu aduceți nimic în loc, voi care vorbiți de dreptate, de adevăr, voi vě șerbiți cu aceste vîsării ca sě înșelați poporul, se-l resculați și în locul unor tyrani sě aduceți alți tyrani.

Roxandra.

Cred că este bínele și rěul, lumina și întunerecul, viața și mórtea, libertatea și tyrania; adevărul și minciuna. Dumnedeŭ și Satana. Voiŭ fi totd'auna în partea unde se vor afla bínele, lumina, viața, libertatea, adevărul, Dumnedeŭ. Aceste lucruri nu sunt visării. Sunt în ființă și atât de cunoscute de toți, în cât chiar fiĭ păcatului când lovesc, se armédă cu numele acestor mari lucruri. Alexandre Lăpușnene! tu nu veĭ muia mănele tele în sângele Moldovenilor! Daca tu veĭ face acésta, femeia ta care ți a deschis brațele, le va închide în Viitor; Copiĭ teĭ care se jucaŭ pe genuchiĭ teĭ, vor fugi de tine cu spaima ce însuflă ucigătoriĭ a căror mănă este plina de sânge. Trebuie sě erți pe ceĭ care ți aŭ făcut rěŭ.

Lăpușnénu.

Vinovatul pe care l'aĭ ertat te urasce totd'auna căcĭ l'aĭ ertat. Sciŭ că tu te veĭ folosi de acésta, ca sě nu mě maĭ vedĭ, și póte sě însufli și copiilor meĭ ura asupra mea. Căcĭ tu nu mě maĭ iubescĭ, pe mine Iubirea de sine a ucis orĭ ce iubire în inima ta, aĭ vrea sě mor, ca sě domnescĭ tu cu fiul meŭ Bogdan, tu ca priveghetóre. Dar acésta nu va fi asfel, Dómnă Roxandra! Lăpușnénu nu va muri atât de curînd. tremură, femeie, tremură pentru tine și pentru fiul těŭ Mórtea a și început în aĭ teĭ. Tomșa a căḑut sub cuțitul craiului Lehiĭ; Moțoc, acel trădător care atât te-a preurmat cu dragostea luĭ și în fața căruia tu nu aĭ fost totd'auna rece, o căḑut sub acelașŭ cuțit. Veveriță postelnicul, Spancioc Spatarul, Stroicĭ, aŭ perit toți la Liov, tremură și plânge pe mormintele celor ce te-aŭ iubit!

Roxandra.

Alexandre Lăpușnene! mĕ mustri tu pe mine pentru abaterĭ de la datoria mea de femeie? Eŭ pociŭ rădica fruntea cu mîndrie, și ḑice că daca în viața mea, alăturĭ cu tine, pe tronul părinților meĭ, nu m'am bucucat de nicĭ o fericire, cel puțin am avut fericirea de care se bucură femeile virtuóse. Voiŭ întra în mormînt curată de trup și de suflet, și voiŭ merge înaintea înfricoșatuluĭ județ cu fruntea curată ca fața ceruluĭ.

Lăpușnénu.

Nu te bănuiesc; dar acestĭ ómenĭ te-aŭ iubit.

Roxandra.

Mĕ temĭ tu încă, Dómne? Ce ciudat lucru ar fi acesta dupe atâțea anĭ de căsătorie, și maĭ ciudat încă ar fi sĕ nască un amor tĕnĕr și înflăcărat într'un suflet care se hrănesce cu ideia de a vărsa valurĭ de sânge omenesc?

SCENA III.

Ceĭ din ainte; Hatmanul

Hatmanul.

Măria ta, lumea este întărîtată pentru risipirea cetăților din Moldova. Este nevoie sĕ viĭ Măria ta sĕ vorbescĭ în Divan.

A. Lăpușnénu.

Nu aĭ nicĭ o témă! cu tóte astea voiŭ veni.

(către Dómnă.)

Dómna Roxandra, ne v'om vedea încurînd.

Roxandra.

Daca te veĭ întórce cu mâna curată de sânge Moldovenesc.

SCENA VI.

Dómna, singură.

Tomșa, Moțoc Vornicul, Veveriță postelnicul, Spancioc Spătarul; iaŭ ucis prin craiul Lehiĭ! toțĭ acestia eraŭ odată părtinașiĭ seĭ; toțĭ aŭ trecut la Tomșa! Moțoc mĕ iubea cu pa-

timă. El n'a putut căpăta o privire, o strângere de mănă. Acéstă a fost póte pricina de a lăsat pe Alexandru Lăpuşnénu? este o nefericire frumuseţea pentru o femeie! Dar sĕ uităm acestea. Lăpuşnénu va sĕ ucigă pe toţi boerii care l'aŭ părăsit la căderea luĭ în cea din tăiŭ Domnie. acésta va aduce nuoĭ nenorociri. Viaţa mea este un şir de suferinţe, cată se mĕ astept la resbunările sociuluĭ meŭ întărîtat. nicĭ cuvintele mele, nicĭ fermecele mele nu maĭ aŭ putere asupra luĭ. El a călcat jurămîntul făcut, şi călcarea luĭ era hotărîtă prin mórte. tremură Lăpuşnene, căcĭ fiica luĭ Petru Rareş nu uită jurămintele sale! gemete, lacrimĭ, sănge şi mórte aŭ se se verse sub ochiĭ meĭ ca într'un vis de friguri şi de grozăvie! oh! inima mea numaĭ are nimic a iubi. Este un nume care de câte orĭ vine pe busele mele, fără voia mea, inima mĭ bate cu putere. Stefan căpitanul... pentru ce? El mĕ iubea. din ḑioa când a plecat sĕ móră pentru mine cu armele în mănă, nu l'am maĭ veḑut. Este mort? nu sciŭ nimic. De a murit, eŭ am fost pricina morţiĭ sale. maĭ bine sĕ fi murit! maĭ bine ochiĭ meĭ se nu-'l maĭ vaḑă! de ar trăi încă, de l'aş vedea, l'aşŭ iubi póte, aş căḑea. Mórtea luĭ încă mĕ apasă. se pociŭ se-l veḑ eŭ încă? acolo, lângă mine, frumos şi tăcut?... nu! nu trebuie se-l maĭ veḑ!...

SCENA V.

Roxandra; o femeie.

Femeia.

Un ostaş tĕnĕr voesce sĕ vorbéscă cu Măria ta.

Roxandra.

Sĕ vie.

(femeia ese.)

SCENA VI.

Roxandra; Stefan căpitanul.

Roxandra.

Dumneḑeul meŭ! el este! sunt perdută!

Stefan (punînd un genuchiŭ în pămînt şi sărutînd mâna Dómnĭ.) Măria ta, ţĭ aducĭ aminte de mine?

Roxandra.

Pentru ce aĭ venit aicĭ, nefericite copile? nu sciaĭ tu că te iubesc, şi că nu trebuie sĕ te iubesc? nu sciaĭ tu că daca mĕ iubescĭ, trebuia sĕ mĕ aperĭ tu chiar de mine? sunt femeie slabă. Sciĭ tu ce este o femeie? este o flóre, flórea în vieţuiesce la raḑele sóreluĭ, femeia învieţuiesce la resfăţarea amoruluĭ. Amorul este viaţa eĭ şi viaţa eĭ este de o ḑi, flórea nu póte a se întórce de la raḑele sóreluĭ, nicĭ femeia de la alintările amoruluĭ... fugi, tinere căpitane! lasă-mĭ pacea inimiĭ mele, nu veĭ căstiga nimic, şi eŭ mĕ voiŭ vesteji. Voiŭ sĕ nu mĕ maĭ veḑĭ, şi acésta pentru că te iubesc atât de mult, în cât îmĭ este frică de mine. Daca nu aş fi fost socia unuĭ om, nu te-aş fi respins, chiar daca te-aşĭ fi iubit, dar sunt femeie, şi te iubesc, şi mĭ este frică de tine, îmĭ este şi maĭ frică de mine.

Stefan căpitanul.

Acel ce va lupta pentru mine, va avea inima mea! aĭ ḑis.

Roxandra.

Am ḑis acésta, este adevăr, asfel tu aĭ inima mea, căcĭ ţĭ-am spus că te iubesc. Dar nu trebuie sĕ te iubesc, căcĭ am datoriĭ, căcĭ fiica luĭ Petru Rareş trebuie se între în mormînt cu fruntea curată. plécă din acéstă ţéră!

Stefan căpitanul.

Dómnă! voiŭ pleca, daca plecarea mea póte sĕ fie pentru ceva în pacea şi fericirea Mărĭĭ tale; dar voiŭ pleca spre a muri. Eŭ nu pociŭ a maĭ trăi fără a te vedea, a te auḑĭ, a te simţi.

Roxandra.

Eŭ te iubesc, căpitane, ţĭ-am spus, te iubesc cu patimă şi-mĭ este frică de mine. de te voiŭ vedea, te voiŭ iubi şi maĭ mult. şi voiŭ cădea. Dar acésta nu se póte. Roxandra

móre, dar nu cade; veĭ pleca, saŭ te voiŭ ucide, ca se-mĭ scap viaţa mea curată.

Stefan.

Pociŭ se te auḑ vorbind asfel, şi sĕ nu te iubesc cu patimă! acestea nu sunt vorbele uneĭ femeĭ; sunt vorbele uneĭ ḑeităţĭ, Dómnă, lasămă se te veḑ, sĕ te auḑ, sĕ te simţ, şi când veĭ simţi că puterile te lasă şi poţĭ sĕ caḑĭ, spune, şi eŭ mĕ voiŭ ucide.

Roxandra.

Acésta nu este nimic a ţĭ ḑice şi a te ucide, te voiŭ ucide eŭ însumĭ; dar nu voiŭ sĕ perḑ o viaţă ce póte trebui în lume, tu nu aĭ făcut un păcat că m'aĭ iubit, nu meriţĭ sĕ morĭ. Acest rĕŭ se putea sdrobi prin plecarea ta de aicĭ. tinere căpitane, te iubesc atât cât o femeie a putut iubi maĭ mult în lume, şi acésta mĕ înspăimîntă. Cu tóte acestea eŭ îţĭ voiŭ da o fecióră júnă, dulce şi frumósă, alésă dintre tóte feciórele Moldoviĭ. Ea te va iubi, şi o veĭ iubi, înceteaḑă de a mĕ iubi pe mine, şi fă ca se nu te maĭ veḑ. Eŭ nu pociŭ sĕ am o taină de bărbatul meŭ, de fiĭ meĭ. acésta m'ar ucide, nu pociŭ sĕ amăgesc pe nimenĭ; fruntea mea s'a dedat sĕ privéscă sus. Daca în sufletul teŭ este o raḑă de mărinimie, fă o jertfă pentru ceia ce o iubescĭ! rădicăte maĭ pre sus de patimă şi te gîndesce că aceia pe care o iubescĭ nu trebuie sĕ fie o femeie care înşală pe bărbatul seŭ; ci o femeie curată, deosebită de alte femeĭ.

Mĕ iubescĭ cum ḑicĭ. bine. Vino atuncĭ cu ostirĭ, restórnă pe sociul meŭ dupe tron, ucide-l şi cere mâna văduviĭ sale. Veĭ lua pe femeia celuĭ care aĭ învins; dar veĭ lua o femeie care n'a înşelat pe bărbatul eĭ.

Stefan căpitanul.

O mărire de simţire şi de cugetare! o virtute! tu aĭ deschis ochiĭ meĭ, fără sĕ te îndoiescĭ Dară, eŭ plec, şi voiŭ veni cu ostirĭ, şi voiŭ lupta pentru acest tron, şi când tu

veĭ fi veduvă, voiŭ primi de la tine mâna uneĭ femeĭ care n'a înşelat pe sociul seŭ. Mĕ duc.

(ḑice şi ese, lasând asupra Dómniĭ o cântătură în flăcărată.)

SCENA VII.

Dómna, singură.

Un vis fuse acésta? El este în stare sĕ facă ce a ḑis! o va face, va isbuti? nu creḑ; dar o va face, nimic nu înpedică acest suflet de foc. el mĕ iubesce, şi îl iubesc. Vie şi facă ce a ḑis şi eŭ voiŭ fi femeia luĭ.

Acum o vijelie are sĕ se rădice. Lăpuşnénu va ucide boeriĭ. derămarea cetăţilor şi uciderea boerilor îl vor face sĕ pérḑă tronul. o nefericită Moldovă, nu veĭ avea tu nicĭ odată un Domn care sĕ ţĭ dea dreptatea şi mărirea! ţéra îmĭ este maĭ scumpă de cât viaţa mea şi a lor meĭ. Sĕ fac, dar tot pentru ţéră. Voiŭ domnĭ de acum înainte. Eŭ mĕ cred tare spre a scăpa Moldova de asuprire şi de perire. Voiŭ domni ca Epitrópă a fiuluĭ meŭ Bogdan.

SCENA VIII.

O cameră în apartumentul luĭ Lăpuşnénu.

Lăpuşnénu; — Maluk.

Maluk căpitane! Vino tu aicĭ, sufletul meŭ este plin de amărăciune, îmĭ trebuie un alt suflet în care sĕ revars durerile mele, şi acel alt suflet nu îl găsesc. Dómna numaĭ are încrederea mea. O de sapte orĭ blestemată sĕ fie puterea! pe treptele unuĭ tron nu este nimic sânt. aicĭ o privire sympatică este mincinósă, vorba bună este mincinósă ḑimbirea buḑelor este mincinósă, aicĭ tot este înşelăciune, şi trădare, toţĭ pórtă pe frunte vĕlul ipocrisiĭ: ospele care îţĭ jură credinţă, te minte; curténul care te servă, te minte; popocul care îţĭ uréḑă de departe viaţă şi fericire, te minte. Copilul care jócă pe genuchile tele simţind că tótă lumea aicĭ trebuie sĕ mintă, te minte. Femeia care îţĭ deschide braţul,

te minte. Orĭ care vorbă, orĭ care privire, orĭ care ḑimbire, orĭ care jurămînt, ţi sĕ face, sunt o minciună, tóte se ḑic, tóte se fac pentru un interes. Persóna Domnuluĭ nu este pentru nimic: totul este puterea ce dă locul seŭ. sĕ nu creḑĭ nimic ce auḑĭ, nimic ce veḑĭ, nimic ce pipăĭ înprejurul unuĭ tron: tot este părere, tot este fluturĭ ce se adună înprejurul luminiĭ, însecta ce se adună înprejurul florii! lumina flacării, stinsă, frăgesimea florii perdută, tot sbóră, tot se face nevĕḑut, tot înşală. un singur om este înşelat acésta este Domnul. tu nu sciĭ ce iad este înprejurul unuĭ tron! tu nu sciĭ, sărmane ostaş care nu cunoscĭ crima, nicĭ trădarea, nicĭ pĕra, nicĭ minciuna tu care lovescĭ în faţă, pe acela ce te lovesce, tu care lupţĭ, suferĭ şi morĭ pentru puţina fală, pentrn puţină mărire, pentru ca ómenii se-ţĭ ḑică: este viteaḑ! pentru ce o fată curată, o femeie frumósă se ḑică numele teŭ cu dragoste şi cu mirare; tu nu sciĭ căte rĕutăţĭ se adună pe lăngă tron! toţĭ acestĭ ómenĭ ce veḑĭ, vor căte ceva; tóte aceste femeĭ vor căte ceva. Eĭ se terîsc la piciórele mele, n'aŭ nimic care se-nu-mĭ dea. Aicĭ sĕ auḑ tu cum vin toţĭ şi se pĕrăsc şi căte rele ḑic unii de alţiĭ, unii spun că cutare saŭ cutare este un hrăpitor, cel alt un vînḑător, cel alt urḑesce în umbră mijlóce ca sĕ mĕ restórne, cel alt a ḑis rĕŭ de mine. Ceĭ pĕrîţi, la rîndul lor pĕrăsc pe pĕrătorĭ, nimenĭ nu scapă, toţĭ sunt rĕĭ, dupe dînşiĭ; amar Domnuluĭ care va crede cu uşurinţă pe acestĭ ómenĭ! Eŭ numaĭ am credinţă în eĭ. Dar în inima ta de ostaş voiŭ vărsa amărăciunele mele. ostaşul care este ca tine, ostaşul care se bate şi móre pentru a şi face datoria, nu înşală, nu vinde pe Domnul seŭ, nu-şĭ calcă jurămîntul seŭ. El şerbă pe Domn daca asfel crede că este bine; când crede altfel, aruncă spada departe de dînsul, dar nicĭ odată nu înşală, asfel cred eŭ de tine, Maluk. am se-ţĭ spuiŭ o taină mare, acéstă ţĕră s'a stricat. De la Domn până la cel din urmă locuitor este strîcat, omul a perdut sciinţa datoriĭ şi a drep-

tuluĭ seŭ, a perdut simţirea de patrie, de vitejie, de jertfe toţĭ par că nasc, cresc, ca sĕ mănânce munca celor maĭ slabĭ. Lumea cere mie sĕ fac dreptate, şi eŭ nu pociŭ se o fac, căcĭ lumea este nedréptă. Omeniĭ care strigă că nu fac dreptate, vin şi cer mie a le face treburile lor cu călcarea legilor, făcând nedreptate celor care o aŭ, şi când nu ĭĭ ascult strigă că eŭ sunt ne drept. Eĭ cer mie, sĕ le daŭ pe popor ca se l despóie, şi eĭ sĕ mĕ sprijine pe mine, şi eŭ nu voiŭ. Iată ce ḑic eĭ dreptate, sărmaniĭ! toţĭ vin ca sĕ şi vîndă credinţele lor, cugetările lor, voinţele lor, pentru dregătoriĭ, pentru banĭ, orĭ care cuget poţĭ se-l cumperĭ, şi acela pe care îl respingĭ, strigă în potriva mea că am stricat lumea, vrînd a o cumpăra! veḑĭ dar că acest lucru nu póte sĕ maĭ mérgă. Omeniĭ care trăiaŭ altă dată cu puţin, avînd puţine trebuinţe, acum le trebuie mult, şi ca se aibă multul, se vinde bărbatul, la Domn, se vinde la strein, se face iscódă, se face vindător, se vinde femeia, de sine, saŭ o vinde bărbatul la avuţĭ; căcĭ trebuie sĕ trăiască bine, necinstea, umilinţa, coborîrea nu maĭ fac pe nimeni sĕ tremure; când aĭ sĕ daĭ, nu maĭ daĭ, când aĭ sĕ ieĭ, nu maĭ ieĭ, când încredinţeḑĭ cuiva ceia ce aĭ se-ţĭ păstreḑe. îţĭ ascunde lucrul, îl tăgăduiesce. Munca este veḑută ca un lucru ruşinos, hrăpirea este veḑută ca un lucru măreţ, cerşetoria nu maĭ face a roşi. Moldoveniĭ nu se maĭ bat cu inimă pentru apărarea patrieĭ. Patria este o nebunie pentru eĭ. Certaţĭ între dînşiĭ, nu se maĭ unesc când streinul calcă în piciórele cailor mormintele strĕbunilor lor. Veḑĭ dar că nu maĭ mergem la viaţă. Eŭ voiŭ sĕ mor saŭ sĕ îndrepteḑ acest rĕŭ. Copaciul putreḑit în ramurile luĭ, ca sĕ se întórcă la viaţă, i se taie părţile putrede; malul crăpat, ca se nu caḑă cu tine, trebuie se se dărăme îndată. Eŭ voiŭ sĕ taiŭ ce este putred în ţéră, ca sĕ scap ţéra; voiŭ sĕ taiŭ boeriĭ, pe toţĭ aceia care m'aŭ vîndut luĭ Despot Vodă, care au şerbit sub acel Domn venetic, pentru dregătoriĭ şi banĭ, uitînd că sunt Moldoveni. Te însărcineḑ

pe tine cu uciderea lor. Veĭ lua patru sute de lefegiĭ streinĭ, şi îĭ veĭ ascunde armaţĭ prin beciurĭ. Când vor veni boeriĭ şi vor fi prin palat, pe scărĭ, prin curte, un clopot va suna, atunci toţĭ acestĭ lefegiĭ vor eşi de unde aŭ fost ascunşĭ, vor cădea asupra boerilor ca o haită de lupĭ într'o turmă de oĭ, nu veţĭ cruţa pe nimenĭ, nu veţĭ lăsa pe nimenĭ cu o rămăşiţă de viaţă. Să fulgere săbiile, să cure sângele, să se rastogole leşurile, să aibă câniĭ într'o ḑi ce să mănânce pe poduri, fără a fi înbrănciţĭ. Când toţĭ vor fi ucişĭ, le veţĭ tăia capetele şi veţĭ face din ele grămeḑi pe o măsă în sala domnéscă. Dar nicĭ o vorbă la nimenĭ! căcĭ de v'om perde prilegiul, ne vom perde viaţa nóstră.

Maluk.

Jur că voiŭ face cu credinţă tot ce mĭ aĭ poruncit şi voiŭ păstra taina pentru toţĭ.

Lăpuşnénu.

Sunt mulţumit de tine, Maluk, te las aicĭ să îngrijescĭ şi mĕ duc.

Maluk.

Dar mĕ iartă, Dómne, să fac o băgare de sémă, atâta lume ucisă, cine îţĭ va maĭ da ajutor la lucrurile ţĕriĭ? când nu vor fi boieriĭ, cade şi ţéra? Capul îşĭ taie piciórele ca să pótă să trăiască!

Domnul.

Aŭ ḑis mulţĭ asfel, Maluk. Dar ţéra Moldoviĭ nu este făcută de acestĭ boerĭ. Eĭ sunt prăsilă noă din poporul Moldovean şi din pribegiĭ streinĭ, rădicaţĭ de Domnĭ. ce vor eĭ este să li se uite isvorul de unde aŭ eşit, să facă o parte de ómenĭ născuţĭ cu dreptul de a cărmui numaĭ eĭ, să facă din ţéră o moşie numaĭ a lor, drepturĭ, să aibă numaĭ eĭ, şi nicĭ o datorie şi toţĭ căţĭ nu vor fi din eĭ să aibă numaĭ datorie, şi nicĭ un drept. Meritul, hărnicia, cinstea, să nu fie nimic, tot să fie nascerea. Escĭ născut din eĭ, aĭ tóte aceste lucrurĭ şi când nu escĭ născut din eĭ, nu aĭ nicĭ unul din aceste lucrurĭ,

nici când le aĭ. Dómna Roxandra viță de Domnĭ aĭ Moldoviĭ despre tată, viță de Domnĭ aĭ Serbiĭ despre mamă, se resfață în aceste ideĭ unde nascerea dă dreptul de om, și ar vré sĕ întemeieḑe aristocrația, acéstă datină care nu este lumina viitorului lumiĭ acestia. Omeniĭ nasc toți de opotrivă, și nu póte fi deosebire de cât între omul cinstit și cel necinstit; învățat și neînvățat. ferestete de Domna; nu-ĭ spune nimic de acestea. Ea va sĕ caḑ eŭ și sĕ domnéscă ea cu fiul seŭ Bogdan și cu boeriĭ, căcĭ ḑice ea că o țéră nu se póte cărmui de cât de boerĭ. Dar eŭ ḑic că boeriĭ aŭ slăbit puterile acestiĭ țĕrĭ, și voiŭ sĕ curăț némul de boerĭ.

Maluk.

Fie voia ta, stăpâne!

SCENA IX.

Maluk, singur.

Domnul nu se maĭ înțelege cu Dómna. El vrea sĕ ucigă boeriĭ... se vor ucide. Dar nicĭ mie nu-mĭ pare lucru bun acesta: se vor nasce alțĭ ciocoĭ maĭ flămînḑĭ încă! din ciocoĭ ceĭ micĭ. tulpina boeruluĭ este ca scaetele, îl taiŭ din rădăcină, și cresce altul alăturĭ. Dómna se gîndesce maĭ bine, nu este lege cât de rea ar fi, nu este așeḑimînt cât de rĕŭ ar fi care se nu aibă și bunurile lor lăsați plăntele ce vestejesc se se usuce pe tulpinele lor, căcĭ de le veți tăia, se vor putreḑi și vor îneca aerul cu miros rĕŭ!

Oh! Ce femeie! minte, inimă, frumusețe! multe capete s'aŭ nebunit pentru dînsa. Chiar capul meŭ se perduse odată! nu póte sĕ o vaḑă nimenĭ fără se nu-și turbure mințile; dar pentru ómenĭ ca noĭ nu este de vorbit, născuți și crescuți a ne tirĭ în pulbere, tot ce putem este a privi frumusețea pe tron ca vermele ce privesce din pulbere steoa pe vîrful ceruluĭ! orĭ cum o fi lucrul, eŭ trebuie sĕ ascult. Sabia este făcută sĕ lovéscă, ostașul este o sabie! dar pre Dumneḑeŭ! iată Dómna.

SCENA X.

Maluk; Dómna Roxandra.

D. Roxandra.

Tu escĭ, Maluk căpitane? Cu cine vorbeaĭ aicĭ?

Maluk.

Cu Măria sa Domnul.

D. Roxandra.

Şi ce îţĭ spunea el ţie? ceva de spăimăntător.

Maluk.

Nu!

D. Roxandra.

Nu spuĭ adevărul; îţĭ vorbea de a ucide pe boerĭ?

Maluk.

Nu! Măria ta!

D. Roxandra.

Ia spune mie, căpitane, de ce era vorba? ţiĭ taină pentru mine? Dómna Roxandra numaĭ are credinţa luĭ Maluk? sĕ vedem pentru ce acésta? ţĭ am făcut eŭ vre un reŭ, Maluk? pentru ce ascunzĭ de mine taina ce ţĭ a spus Măria sa? Era un timp când nu mĭ ascundeaĭ nimic, acum tóte lucrurile s'aŭ schimbat, nimenĭ nu mĕ maĭ ascultă la curte. Eŭ sunt streină în casa mea. Maluk, Domnul ţĭ a dat poruncă sĕ facĭ vre o ucidere, şi tu te ascunzĭ de mine?

Maluk.

Nimic din tóte acestea.

Dómna Roxandra (devenind gingaşă cu dînsul.)

Nicĭ Dómna, nicĭ femeia nu maĭ pot nimic, Maluk! dragă Maluk, tu aĭ fost totd'auna credinciosul meŭ cel maĭ de aprópe, pentru ce acum te sfiescĭ de mine? (îĭ pune o mănă pe umerĭ.) Sĕ vedem, spune mie acéstă taină, daca nu o spuĭ Dómneĭ, spune-o, femeiĭ. Ce tu nu escĭ simţitor la rugăciunele mele, la resfătările mele?

Maluk.

Am jurat sĕ nu spuiŭ.

D. Roxandra.

Nu este vorba se mĭ taie mie capul?

Maluk.

Dumneḑeŭ sĕ mĕ ferésckă!

Dómna Roxandra.

Atuncĭ va sĕ omóre pe boerĭ: este rĕŭ, fórte rĕŭ. Cel ce învinge cată sĕ lase armele îndată jos. De maĭ lovesce, el se lovesce pe sine, lucréḑă pentru vrăjmaşiĭ luĭ.

(ese.)

SCENA XI.

Dómna Roxandra singură.

O Dumneḑeule! dar Stefan căpitanul are sĕ vie astăḑĭ se se înfăţişeḑe la Domn. Lăpuşnénu a cerut se-l vaḑă. El va veni printre ceĭ alţĭ boerĭ, îl vor ucide... cum se-l scap? pe cine sĕ trimet dupe dînsul? unde se-l găsésckă? Pe cine se trimet care sĕ nu spuie Domnuluĭ? De va afla Lăpuşnénu, va crede că acest tĕnĕr este iubitul meŭ. S'a făcut temător. Ce voiŭ face?

SCENA XII.

Dómna Roxandra, Elena nepóta Domnuluĭ.

(sărută mâna Dómneĭ.)

Dómna.

Şeḑĭ, dragă mea, spune-mĭ ce noŭ în Iaşĭ, cine a maĭ venit? ce s'a maĭ făcut?

Elena.

A venit un muntean, un neam de Domn, căpitan Stefan, frumos ca un sóre, viteaḑ ca părinţiĭ nostri.

Dómna Roxandra.

L'aĭ veḑut?

Elena.

A cinat erĭ séră la noĭ, va prăndi şi astăḑĭ. Maica îl cunos-

cea mai de mult, ne-a spus multe lucruri dupe timpul când Măria ta erai în țéra muntenéscă.

Dómna Roxandra.

Ce ḑicea de mine?

Elena.

Mulțime de lucruri frumóse, n'a vorbit de cât de Măria ta

Dómna Roxandra.

Il iubescĭ?

Elena (roșind și înturnând capul.)

Eŭ?

Dómna (la oparte.)

Il iubesce! l'am scăpat.

Elena (la oparte.)

Daca îl iubesc? n'am veḑut nicĭ un om mai demn!

Dómna Roxandra.

Il iubescĭ, Elena; te-aĭ trădat singură, numaĭ ascunde, sunt femeie și te înțeleg, acest tĕnĕr căpitan mĕ interesă multĭ Veĭ se-ĭ scapĭ viața?

Elena.

Este amenințată?

Dómna.

Ascultă, draga mea. El va veni aicĭ; îl vor ucide împreună cu alțĭ boerĭ, asfel este voința Domnuluĭ. tu poțĭ se-l scapĭ tu poțĭ sĕ eșĭ de aicĭ, sĕ te ducĭ se-l găsescĭ și se-ĭ spuĭ sĕ nu vie la curte astăḑĭ; spune-ĭ că ți am ḑis eŭ, spune-ĭ încă că voința mea este sĕ plece îndată și se și aducă aminte de cele ce mĭ a ḑis la cea din urmă vedere a nóstră, spune sĕ nu vie nimenĭ astăḑĭ la curte.

Elena

Ce ḑicĭ, Măria ta? are sĕ ucigă aicĭ boerĭĭ! dar ce vijelie se rădică pe țéră! mĕ duc Măria ta, mĕ duc... Voiŭ se scap viața la toțĭ-

Elena va sĕ ĭasă.

*

SCENA XIII.

(Dómna; mai multe jupănese întră. dupe ce socii lor aŭ trecut la Domnul, merg și sărută mâna Dómnei Roxandra. Elena ese.

Dómna.

Ce faci, hătmăneasă? nu te am veḑut de mult? te veḑ tot frumósă. fie care ḑi arată o parte noă la ochii mei de frumusețea care aĭ! fie care ḑi mai frumósă!

către alta.

Nu este așa, dragă Chiasnă? tu care n'aĭ nici un drept a fi pismașă?

Hătmănésa.

Frumósă este Dómna nóstră!

Dómna.

Am fost, póte. acum lacrimele aŭ uscat florile frumusețiĭ. Ah! dragele mele, am să mĕ plâng de voĭ căci m'aț părăsit de la un timp încóce. aveț dreptate. Curtea este acum tristă: Dómna și mai tristă.

(Se aude un sunet de clopot. Dómna se uită pe feréstă.)

Dómna.

Mulț boerĭ vin astăḑi la curte. Este sfat mare.

SCENA XIV.

Ceĭ din ainte. Eleua.

Elena.

Nu mĕ lasă strejile să es.

Dómna.

Este cu putință.

Elena.

Am rugat, am amenințat, nimic. poruncă Domnéscă.

(Se aude strigăte, sgomote de puscĭ și de sabiĭ, țipete.)

Dómna (la feréstă.)

Dumneḑeule, ce veḑ! lefegiĭ omor boeriĭ, îĭ omóră în curte, pe scărĭ, îĭ urmeaḑă în palat...

Femeile tóte.

Dar bărbatul-meŭ !

Dómna (privind prin feréstă,)

Unii se apară. Cad sub săbiile ostaşilor, bătătura e plină de trupurĭ şi da sănge. Câte patru pe unul. o cruḑime!

(femeile cele maĭ multe leşină, altele plăng.)

Dómna, (privind pe feréstă.)

Stefan căpitanul! în curte! vor se-l ucigă. smulge sabia de la un lefegiŭ; se apară, culcă la pămînt. doĭ, treĭ, patru, trece înainte, alérgă là scară. Dumneḑeule, doăḑecĭ de sineţe se descarc în el. Cad alţĭ boerĭ... cad lefegiĭ. nu-l maĭ veḑ. ómenĭ şi caĭ se restórnă, tremur, se abat pe pămînt. Ce vedere spăimăntătóre! cc mănie! lefegiĭ omóră mereŭ pe orĭ şi cine vede! poporul afară se bucură, strigă: ura!

(uşa se deschíde repede, maĭ mulţĭ boerĭ urmaţi de ostaşĭ vor sĕ scape aicĭ ostaşii îĭ urmeaḑă şi îĭ ucig în aintea femeilor, femeile ţipă. Eĭ riḑic cadaverele.)

SCENA XV.

Ceĭ din ainte. Stefan căpitanul.

Stefan (întrănd cu sabia în mănă urmat de ostaşĭ.)

Mĕ ertaţĭ, Dómnă, şi voĭ jupănese, daca viŭ cu arma în mănă. Ucigătoriĭ mĕ urmeaḑă.

Dómna (către ostaşĭ.)

Sĕ nu atingeţĭ pe acest om! Eŭ sunt Dómna, asfel este voinţa mea. Cine îl va atinge pe el, mĕ va atinge pe minc.

(ia îl acoperă cu corpul şi cu braţele eĭ, apoĭ îĭ deschide o uşă la un cabinet unde este patul Dómniĭ de culcare.)

Intră aicĭ. aicĭ este altarul sănt al familiĭ Domnescĭ. Voiŭ vedea daca cineva cuteaḑă a veni aicĭ.

(ostaşii se retrag; şi păḑesc la uşa d'afară.)

SCENA XVI.

Ceĭ din ainte, o fată din casă.

Fata din casă.

Măria ta! Ce grozăvie, aŭ tăiat tóte capetele şi aŭ făcut cu ele grămeḑĭ pe masa cea mare.

Eram sus, ascunsă. mai mulţi boeri săriră pe fereste şi se sdrobiră. pe alţii 'aŭ tăiat, şi trupurile lor le-aŭ aruncat pe pod jos, unde poporul le calcă în picióre şi căniĭ le întind între eĭ. Curtea este plină de leşuiri de morţi, şi de sânge. ostaşii streinĭ aŭ turbat ca nisce lupi. ochiĭ lor scânteĭ de sânge, şi cată prin tóte unghiurile câte o pradă. Mulţi ómenĭ nevinovaţi aŭ perit. Măria Sa Domnul şade în cămara sa cu câţi va căpitanĭ şi rîde!

SCENA XVII.

Ceĭ din ainte. Lăpuşnénu.

Lăpuşnénu.

Dómnă! Ce om a scăpat aicĭ şi căruia i s'a dat drept adăpost altarul familiĭ? patul luĭ Alexandru Lăpuşnénu şi al, fiiciĭ luĭ Petru Rareş? Voiŭ sĕ veḑ pe acest om. Ce a putut sĕ te facă pe tine, aĭ da patul teŭ unde alt om de cât mine nu a întrat încă.

(deschide uşa. Stefan căpitanul vine.)

Elena.

Măria ta, unchiul meŭ, acest om este logodnicul meŭ. Eŭ l'am ascuns acolo. daca aĭ dreptul a lovi pe cineva este numaĭ pe mine.

Domnul (către jupânese.)

Aşa este?

Jupânesele.

Aşa, Măria ta!

Domnul.

Dupe vijelie timp bun, dupe mórte, viaţă. Am a face patruḑecĭ şi şapte de nunţi. Cele patruḑecĭ şi şapte de jupânese vĕduve. Ele vor spune bărbaţiĭ ce vor se le daŭ lor. iĭ vor avea, orĭ care ar fi, iar tu, nepótă fără minte, iaţi logodnicul de aicĭ. Şi altă dată ia séma se-nu-l maĭ ascunḑĭ în paturile femeilor streine, ca se nu'o paţi.

Dómna (către Stefan încet.)
Este timpul să faci ce mi ai jurat. Cine va scăpa Moldova, va avea tronul.

ACTUL III.

SCENA I.

Dómna; Elena.

Dómna

Draga mea Elena, tot ce a fost tinereţe, frăgisime, bucurie s'a stins în umbra acestui palat. întristarea ca tăcerea peste nisce dărămături, vine acum şi plânge acolo unde altă dată era bucuria. nici un ospăt, nu se mai face, musica nu se mai aude. hora nu se mai înturnă; ţimbirea numai trece peste nici o frunte. nimeni nu mai cuteadă să vie in acésta casă unde mórtea şade ascunsă, şi pare că o se se arunce în fie care minut asupra ómenilor. Lăpuşnénu şi a perdut dragostea ţării şi încrederea óspilor lui. Acum el însuşi suferă urmările faptelor sale sângeróse. Suferă mai mult de cât téra. Gânduri negre îl turbură, fruntea lui nu s'a mai descreţit, părul ia căruntat. In mine vede numai o streină. şi mă vede fără mulţumire. tyrania lui se măresce, în loc se scadă El singur îşi face rău. Reutatea lui bea ea mai mult venin de cât dă altora. s'a dat cu acea parte care este înpotriva boerilor, pentru ca se-i ia locul. este un mare rău, căci partea care mulţimea înbrăţişadă, este cea mai rea! Preved mari rele pentru Moldova. Dar tu, Elena, spune mie, ce ai făcut dupe ce ai plecat de aici cu căpitan Stefan?

Elena.

Abia am eşit de aici, şi fără se ţică nimic, s'a făcut nevedut.

Dómna.

Nu ţi a ţis nici odată nimic despre dragostea sa?

Elena.

Nicĭ odată.

Dómna.

Noĭ îl v'om vedea încă. el va veni într'o ḑi aicĭ cu ostirĭ. Este un tĕnĕr plin de dorința d'a fi mare. și mi se pare, căĭ escĭ dragă.

Elena.

Nu sciŭ; dar el mĭ e drag.

Dómna.

Avem un noŭ mitropolit în ţéră, sciĭ ţu? pre Teophan crescutul luĭ Macarie. el a fost Episcop încă din tinerețe. Se ḑice că este om cu minte și cu inimă. Doresc se-l veḑ, sĕ vorbesc cu dînsul, el póte face mult asupra luĭ Lăpașnénu, Lăpușnénu este perdut, Elena. De când a tăiat boeriĭ, este altul. Și nu este mustrarea de cuget care îl preurmă; este ceva crud, cum sĕ-ţĭ spuĭ, o resbunare ce nu este făcută încă, o ucidere ce nu este întréga. Gîndesce la o noă ucidere, féra s'a dedat la sângele omenesc și cere încă sânge, și turburarea este atât de mare că mĕ tem ca mănile luĭ sĕ nu verse chiar sângele fiilor luĭ, femeiĭ luĭ... nu vede pe nimenĭ; trăiesce ca un sihastru, părăsit de toţĭ și părăsind pe toţĭ. Cel ce trăiesce singur este un mort fără mormînt.

Elena.

Toţĭ tac.

Dómna.

Toţĭ tac, aicĭ e rĕul. Un Domn trebuie se se témă maĭ mult de ceĭ ce tac de cât de ceĭ ce vorbesc!

Dar iată vine Domnul. sĕ nu te găséscă aicĭ. tu sciĭ că Stefan a întrat cu ostirĭ în ţéră; vré sĕ surpe pe Lăpușnénu. Domnul plécă astăḑĭ cu ostirĭ înpotriva luĭ. Este supărat De te va vedea aicĭ, îșĭ va aduce aminte. Se va înfuria. dute.

Elena.

Mĕ duc. când îl veḑ, tremur.

(ea ese.)

Dómna (singură.)

Daca Stefan ar învinge, îĭ voiŭ da pe acéstă fată. Dorul luĭ pentru mine era o nebunie.

SCENA II.

Dómna; Domnul.

Domnul.

Escĭ singură, pe gînduri! femeia ce cugetă singură, cugetă rĕŭ.

Dómnă, închipuiesce-ţi că acel căpitan Stefan pe care l'aĭ scăpat de mórte, ascunḑindu-l în patul teŭ, a eşit în munţiĭ Moldoviĭ cu ostiri de muntenĭ şi de unguri. nu vré nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puţin de cât sĕ se bată cu mine, se-mĭ ia tronul şi póte şi viaţa, se se facă el Domn, şi se dea mâna póte nepótiĭ mele care a ḑis în faţa lumiĭ că este logodnicul seŭ.

Dómna (cu prefacere.)

Dumneḑeule! acest om este nebun? póte sĕ între într'o minte sănătósă asfel de rătăciri. şi ce facĭ, tu Dómne?

Domnul.

Am trimis ostiri în aintea luĭ către cetatea Neamţuluĭ. Voiŭ merge eŭ însumĭ, am credinţă se învingă toţi vrăjmaşiĭ meĭ.

Dómna.

Maĭ frumos este a învinge patimile sale de cât pe vrăjmaşiĭ seĭ.

Domnul.

Patimele mele se învingă cu dînşiĭ.

SCENA III.

Ceĭ din ainte. un tătar.

Tătarul.

Stefan Căpitanul a venit cu ostiri până la cetatea Neamţuluĭ. pe călăuḑele nóstre le-a bătut. óste puţină are; dar se bat cu mare vitejie.

Domnul.

Mergĭ de spune luĭ Maluk sĕ fie gata cu toţĭ lefegiĭ streinĭ. hatmanul cu Casacĭĭ şi cu călărĭĭ de ţéră se mérgă înainte. Voiŭ fi acolo eŭ însumĭ. până de séră. puterea sĕ se unéscă cu mănia şi sĕ nască fulgerul resbunător!

(către Dómna.)

Tu Dómnă Roxandra, îmĭ veĭ ţine locul, până la întórcere. Cată de-l ţine bine, ca sĕ vadă lumea că escĭ în stare se-l ţiĭ şi maĭ mult timp şi maĭ bine de cât Lăpuşnénu.

Dómna.

Dómne! escĭ rĕŭ şi ne drept daca credĭ acele lucrurĭ.

(Domnul ese ḑimbind.)

SCENA IV.

O cameră la Moghilă.

Joldea, Moghilă; Sandrea; şi alţĭ boerĭ conspiratorĭ.

Moghilă.

Domnul a plecat în aintea luĭ Stefan căpitanul la cetatea Neamţuluĭ. Sĕ vedem ce o sĕ facă.

Joldea.

O sĕ bată pe Stefan căpitanul.

Moghilă.

Dar acel venetic ce vré el aicĭ?

Joldea.

Sĕ restórne pe Lăpuşnénu şi se-ĭ ia tronul.

Moghilă.

Săraca Moldova! a ajuns de rîsul lumiĭ. Cine se scólă, acela se face Domn. Vine o mănă de ómenĭ pune măna pe putere, chiamă boerĭĭ şi le spune, şi boerĭĭ înclină capul, şi poporul plécă capul. Când vine Veneticul Despot cu ungurĭ, cu Spanioli şi cu nemţiĭ luĭ, toţĭ i se închinară, pare că ţéra acésta era averea luĭ Despot şi a luĭ Laski. Moldovenĭĭ iar fi strivit numaĭ cu suflarea lor daca ar fi voit; dar eĭ primiră maĭ bine sĕ se plece la un strein de cât se maĭ sufere

pe Lăpușnénu! Eĭ uciseră unul din drepturile țĕriĭ. Ce nu face puterea? acest drept le maĭ remăsese, sărmaniĭ Dar eĭ temătorĭ unul pe altul pentru Domnie, făcură ca aceia care iubind amăndoĭ pe o femeie, ca sĕ nu fie nicĭ a unuia, nicĭ a altuia, o uciseră. Când neamul se strică. Orĭ cine îl cărmuiesce. asfel se batjocori Moldova în aceste timpurĭ de boerĭĭ țĕrĭĭ cu Domnul lor Despot grecul, și când acest Venetic, nu-ĭ băgă în sémă și luă pe alțiĭ în dregătoriile cele marĭ, eĭ se rescuiară înpotriva luĭ Despot Vodă! ḑeŭ! boerĭ! nu mĭ pare reŭ de ceĭ care aŭ perit sub cuțitul luĭ Lŭpușnénu! aŭ făcut mult rĕŭ acestiĭ țĕrĭ!

Joldea.

Nu judeca asfel. tyrania luĭ Lăpușnénu îl scutesce de orĭ ce tănjire. Dar sĕ lăsăm tóte acele lucrurĭ vechĭ. Ce facem noĭ. Lăpușnénu a căḑut la maĭ mare tyranie de cât altă dată. Cine nu este cu el și cu aĭ luĭ, nu are dreptate, nu are cinste, nu are sigurare de viață, fie drept, fie cinstit, Cine este cu el, este bun, fie cât de rĕŭ. Era un timp când Domnul nu era rob al sfetnicilor luĭ; El îĭ maĭ scotea, îĭ maĭ lovea, maĭ opré rĕul și țéra se plângea la el de dregătoriĭ luĭ, și el era apărătorul celor asupriți; dar acum Domnul este capul asupritorilor. el îĭ sprijină; el le dă putere... el s'a pus ca vrăjmaș în față cu țéra, și dupe el se adăpostesc boerĭĭ care ne fărămă.

Moghilă.

Cine nu părtinesce pe aĭ seĭ, face, fie cât de rĕĭ, treaba înpotrivitorilor seĭ. Lăpușnènu, în interesul seŭ face bine ce facenoĭ însă ce am făcut când eram la putere? ne pĕram și ne măncam între noĭ!... și am căḑut. Sĕ rugăm cerul sĕ móră Lăpușnénu, ca să rămaie Roxandra cu fiul eĭ.

Joldea.

Bogdan este copil.

Moghilă.

Atât maĭ bine, va domni măĭcâ-sa. Roxandra este femeie cu sciință, înțeleaptă, mărinimósă și cuviiósă.

Sandrea.

Ne statornicia lucrurilor, saŭ schimbarea Domnilor ne-aŭ Perdut, cel care vine, strică ce a făcut cel care cade. Orĭ ce schimbare de Domn, nu numaĭ ţine pe ţéră atâta aur, dar îĭ fură din drepturile eĭ. Iliaş Vodă, Stefan Vodă, Lăpuşnénu, Despot Vodă, Tomşa Vodă, apoĭ iar Lăpuşnénu, veniră într'un timp numaĭ de treĭspreţece anĭ. Eĭ nu lăsară nimic dupe dînşiĭ, derămară cele făcute de Stefan cel bun şi de Petre Rareş, şi secară viaţa ţĕrĭĭ. Stefan cel desfrănat, desfrână ţéra; Despot Veneticul cercă se-ĭ strice legea, şi sĕ aducă credinţa papistaşilor; Leşiĭ făcură cu el un pas maĭ mult în ţéră. Lăpuşnénu primi Domnia de la Turcĭ ca se dérăme cetăţile Moldovieĭ. Acésta aduse uciderea a patruḑecĭ şi septe de boerĭ. De ar fi rămas un Domn şi tot acela de atuncĭ, nimic din acestea nu s'ar fi făcut. Apoĭ nu vedeţĭ că este un blestem! orĭ ce Domn vine face maĭ rĕŭ de cât cel care se duce. Nu ar fi maĭ bine se înconjurăm tronul luĭ Lăpuşnénu, şi se-l sprijinim pentru binele ţĕrĭĭ?

Joldea.

Ar fi maĭ bine; dar maĭ poţĭ face trébă cu Lăpuşnéuu? El numaĭ este Domnul ţĕrĭĭ; este capul uneĭ părţĭ de ómenĭ care asupresc ţéra. Măna sfetnicilor luĭ este plină de sângele ţĕrĭĭ, între el şi între Moldovenĭ sunt mormintele boerilor care opresc orĭ ce înţelegere. Cel maĭ bun lucru pentru ţéră ar fi se-l ucidém?

Moghilă.

Ucide crima, nu criminalul! maĭ bine se-l călugărim!

Sandrea.

Bună gîndire.

Joldea.

Acésta s'ar putea face când Maluk, ar întra în gîndul nostru. N'ar fi rĕŭ a încerca cineva din noĭ pe lângă el.

Mogbilă.

Credĭ se-l înduplecam a trăda pe stăpânul seŭ?

Joldea.

Un om ce iubesce puterea este totd'auna o trădare, acela iubesce puterea.

Sandrea.

Nu ar fi rĕŭ se ne înțelegem chiar cu Dómna Roxandra. Ea nu este o femeie ca cele alte, jertfesce părinții, frații și copiĭ pentru binele țĕriĭ eĭ, Şi daca nu s'ar uni cu noĭ, nicĭ taina nóstră nu o va vinde luĭ Lăpușnénu.

Moghilă.

Bună gîndire. Se mergem se-ĭ vorbim! acum este timpul.

SCENA V.

O cameră la Dómna Roxandra.

Dómna Roxandra.

Nicĭ o veste încă de la bătălie. Aicĭ stă ursita Moldoviĭ. Boeriĭ moldoveni m'ar vré pe mine și pe fiul meŭ maĭ mult de cât pe Lăpușnénu. Dar daca acest june căpitan ar învinge pe Lăpușnénu? El ar lua tronul și ar cere mâna mea. Nu este tronul care îl pune în luptă cu Lăpușnénu pe cât este dragostea ce are pentru mine. Dar el va fi învins, sărmanul Stefan! Căcĭ Lăpușnénu are ostași mulți și dedați cu armele. Mâne póte voiŭ vedea capul seŭ țințuit pe pórta palatuluĭ! De va muri, eŭ voiŭ fi pricina; mórtea luĭ va fi pe cugetul meŭ. O femeie robită de dorința de a cărmui! pentru ce aĭ ucis pe acest nenorocit?

SCENA VI.

Dómna. Moghilă, Sandrea, Joldea, etc.

Moghilă.

Pace și fericire celiĭ maĭ frumóse și maĭ înțelepte Dómne.

Dómna.

Pacea a perit. Fericirea numaĭ póte fi pentru femeia luĭ Lăpușnénu.

Moghilă.

Femeia luĭ Lăpuşnénu nu a luat parte nicĭ la surparea cetăţilor ţĕrĭĭ, nicĭ la uciderea boerilor. Inima eĭ s'a fărămat în lacrimĭ. Ceĭ nevinovaţĭ nu trebuie sĕ sufere pentru ceĭ vinovaţĭ. Viitorul póte sĕ ascundă în sînul seŭ multe ḑile fericite încă pentru fiica luĭ Petru Rareş.

Dómna.

Fericirea mea va fi când ţéra mea va fi fericită.

Moghilă.

Stă în mănă vóstră sĕ o faceţĭ.

Dómna.

Domuul nu mĕ maĭ ascultă.

Moghilă.

Domnul îmĭ pare obosit de a duce lucrurile ţĕrĭĭ.

Dómna.

Am veḑut că mustrarea cugetuluĭ îl sdrobesce. Nopţile luĭ sunt turburate; visele luĭ sunt visele frigurilor. De multe orĭ, saŭ în ospăţurĭ unde se dă la petrecerĭ, saŭ în tăcerea nopţilor, el crede sĕ vaḑă umbrele boerilor ucişĭ, Atuncĭ se sperie, geme, vorbesce singur.

Moghilă.

De ce nu se trage la viaţa monahică? postul, rugăciunea, iar face mult bine. Dómna Roxandra ar cărmui Moldova dupe dorinţa Moldoviĭ; ar fi Dómna tutulor. Tóte certele ar înceta; pribegiĭ s'ar întórce în ţéra lor.

Dómna Roxandra.

Lăpuşnénu nu va face acésta nicĭ odată.

Joldea.

Ţéra cere pe Bogdan sub Epitropia maicĭĭ sale.

Dómna.

Sciŭ.

Moghilă.

Acésta va fi asfel.

Dómna.

Ţéra are totd'auna Domniĭ pe care ea îĭ vrea.

Moghilă.

Viĭ în ajutorul ţĕriĭ spre a face acest pas ?

Dómna.

Eŭ nu voiŭ face ecésta. Voiŭ primi însă tronul când mi l'ar da ţéra.

SCENA VII.

Ceĭ din ainte. Al. Lăpuşnénu.

Al. Lăpuşnénu.

Am învins pe vrăjmaşŭ într'o lovire maĭ sus de monăstirea Neamţuluĭ. Capul lor a căḑut. Mulţĭ aŭ picat morţĭ, alţii răniţĭ, pe uniĭ iam adus robĭ. S'aŭ bătut cu vitejie.

(către ceĭ treĭ boerĭ.)

Acum sĕ mergem maĭ bine, boerĭ. Dar avem încă de plivit cămpul: tot pirul rĕŭ nu s'a plivit. Trebue se-ĭ scótem şi rădăcinele. Daca pe lângă pir am scóte şi ceva ierburĭ bune, nu este nicĭ un păcat. Trebuie sĕ ajungem la bine chiar cu mijlóce rele. ca Domnia se facă un bine, trebuie timp. Trebuie sĕ aveţĭ răbdare. Orĭ ce rod dulce a trebuit sĕ fie maĭ ântâiŭ acru. Timpiĭ sunt reĭ. Respunderea mea e mare, nu este lesne a cărmui astăḑĭ. pe o mare lină fie cine póte fi cărmaciŭ. Dar marea nóstră este turbure astăḑĭ, am surpat cetăţile pentru care mĕ blestemă înpotrivitoriĭ meĭ, dar voiŭ ce nu sunteţĭ la cărmă, nu sciţĭ că prin acésta am scăpat vasul de stâncĭ pe care ne înpingea vîntul. Domnul rĕŭ este acela care este bun numaĭ pentru el. M'am jertfit pe mine, ca sĕ scap ţéra, nu sciŭ dar ce am făcut rĕŭ cu cetăţile. Turciĭ sunt tarĭ şi cată [sĕ ne plecăm, ca se nu ne sfărame. Copacul tare se rupe în vijelie şi richita, se plécă şi scapă. O se trecă furia turcilor, până atuncĭ cată sĕ fim înţelepţĭ, şi sĕ ḑicem ca Stefan cel mare: „un cărmaciŭ cu minte nu întinde în vijelie tóte pânḑele vasuluĭ seŭ.“

Dómna Roxandra.

O putere care se plécă, cade. Măria ta aĭ făcut o greşală, greşala trebuie îndreptată. Cetăţile trebuie făcute din noŭ. până atuncĭ nu poţĭ sĕ maĭ aperĭ ţéra. Ţéra te urasce, este nemulţumită.

Lăpuşnénu.

Te înşelĭ femeie!

Roxandra.

Nu mĕ înşel; tu nu stiĭ, tu dormĭ, escĭ mort, căcĭ mort este acela care nu simte că dórme rĕŭ.

Lăpuşnénu.

Nu te maĭ face resunetul lumiĭ, nu maĭ fiĭ jucăria vrăjmaşilor teĭ! cât timp am urmat dupe sfaturile tele, nu mia mers bine, ba încă perdusem şi Domnia! Departe de mine visele şi visătoriĭ! am prins adevărul, adică lumea asfel cum este, îl ţin de pĕr, şi îĭ daŭ bautura ce i se cuvine, băutura amară de care vorbiţĭ voĭ, îĭ daŭ se bea amărăciunĭ. căcĭ prin amărăciunĭ se combate ferea. Vreţĭ să daŭ ţéra în mâna boerilor? Sĕ sdrobéscă tot ce nasce de jos? Dar boeriĭ nu fac nimic mare: tot ce are sĕ fie mare cresce de jos.

Roxandra.

Nu trebuie sĕ lovescĭ acéstă clasă. Ea îşĭ precurmă dragostea eĭ pentru tine.

Lăpuşnénu.

Nu crede! dragostea ce se preurmă, n'a început nicĭ odată. la boerĭ nu află Domniĭ dragoste. Daca veĭ pere dute la pĕr iar nu la tufan. Este o sémă de ómenĭ de bună credinţă póte, care viseadă o lume asfel cum nu este şi nu póte sĕ fie. Eĭ ne vorbesc de drepturĭ, ce copilăriĭ! dreptul este tăria. Asfel se face în lume; lumea va fi nefericită pe cât timp lumea nu se va cunósce ce este. Ea şi a făcut o lege a eĭ aşedată pe minciună, pe fabulă, în căsătorie, în scólă, în biserică, în cărmuirea ţĕrĭĭ, în totul este minciuna. Lumea este o curténă bătrână, obosită de crime, spoită pe obraz

care vorbesce de virtute! Vorbele de dreptate, adevăr, neatărnare sunt născute în slăbiciune. Aceiaşĭ ómenĭ când se fac tarĭ, le prigonesc. Ele aŭ ajuns nisce mijlóce spre a înşela lumea şi a şi face trebile. Şi cel slab şi cel tare le pune înainte, unul ca să răpéscă, cel alt ca să păstreḑe. Cel ce se ascunde sub masca libertăţiĭ, dreptăţiĭ, patriĭ este de doă orĭ tyran, nedrept, şi înşelător! Sciţĭ voĭ, copiĭ aĭ Viselor, că dreptul începe când începe tăria. Vieţuitórea mănâncă pe vieţuitóre. Natura se hrănesce prin mâncarea fiinţelor de către fiinţe. Şi omul slabă jucărie a firiĭ sale, se mângâie cu vise de copiĭ! adevăr, dreptate, nu sunt legĭ nestrămutate; sunt dupe cum le înţelege fie care. Menirea nóstră aicĭ nu este cunoscută, decĭ nu este menire. Intîmplarea a putut face totul. Omul, nu are un viitor maĭ înalt de cât al furniciĭ. Dar slăbiciunea luĭ l'a făcut să créḑă că are.

Dupe mórte, nimenĭ numaĭ este nimic. Si toţĭ sunt deopotrivă înaintea ursiteĭ de a se schimba în nimic. Aicĭ cel asuprit, este resbunat, cel trufaş, este umilit. Căcĭ nu maĭ este nimic. Ca fumul ce se ridică dintr'un arbore aprins, ca noriĭ ce se înalţă şi se risipă la suflarea vîntuluĭ furios, asfel se topesce sufletul nostru, nu este nimic dupe mórte de cât resbunarea luĭ Dumneḑeŭ care te schimbă în nimic. Tu te veĭ perde, femeie, în nóptea timpuluĭ, în smărcurile haosuluĭ, fără simţire, fără cugetare. Nu astepta nimic de la altă viaţă. Veĭ fi ceia ce aĭ fost înainte de ă nasce: nimic.

Roxandra.

Dómne! patima turbură sufletul tĕu de cât va timp, în cât sórele adevăruluĭ nu-l maĭ póte pătrunde. pentru ce acésta turburare? rătăcire? perdere de credinţă în Dumneḑeŭ, în menirea omuluĭ? Nu sciĭ tu, o Lăpuşnene că cel care înceteaḑă de a crede în Dumneḑeŭ, nu maĭ póte crede în nimic? Că cel ce nu maĭ crede în nimic, nu merită a maĭ fi creḑut? ce fel? a vestejit şi a perit tot ce era viaţă, putere, mărire, energie în acest suflet altă dată atât

de mărinimos? Ce? Lăpușnénu numaĭ crede de cât în mórte, în rătăcire, în neființă, și Lăpușnénu numaĭ duce poporul la viață, la calea bună, la ființă? Ceĭ care gîndesc asfel nu maĭ aŭ loc de cât în mormînt.

Nu gîndeaŭ asfel strĕbuniĭ nostri, atuncĭ când și acest neam moldovesc era mare și fericit în lume. Atuncĭ Dumneḑeŭ era cu dînsul căcĭ el era cu Dumneḑeŭ. Domniĭ luĭ eraŭ marĭ, eraŭ putericĭ, mureaŭ cu armele în mănă pentru lege și pentru neatărnarea pămîntuluĭ lor. Sabia streinuluĭ nu a plecat capete de robĭ în acéstă țéră. Și sciĭ pentru ce? pentru că Domniĭ bătranĭ credeaŭ în adevăr, în dreptate, în Dumneḑeŭ; pentru că omul era pentru dînșiĭ o unéltă de bine a luĭ Dumneḑeŭ, pentru că lumea avea menire săntă. Când însă acéstă credință lipsi de la Domnĭ, lipsi de la popor; sabia streinuluĭ se întinse peste o țéră unde neamul nu maĭ avea altă menire de cât a mănca și a fi mâncat. Fie cine, lacom de putere, de aur, și ne maĭ roșind de fapta cea rea, și de umilință, alerga la strein sĕ céră tronul, și sĕ dea înschimb jertfă mărirea și fericirea țĕrii. Căcĭ Moldovenii nu maĭ eraŭ cu Dumneḑeŭ, și Dumneḑeŭ îĭ părăsise. Iată unde duse pe țéră acéste cugetărĭ care nu va sĕ cunóscă că lumea are menire, că adevărulŭ și dreptatea sunt nestrĕmutate, ca Dumneḑeŭ. Iată unde tu veĭ sĕ te ducĭ, o Dómne! dar înainte de a pleca pe acéstă cale, te rog, aĭ îndurare de mine, ucidemă. Ca cel puțin sĕ nu am durere a te vedea în acéstă stare!

Lăpușnénu (rîḑind.)

Ha! ha! îmĭ pare bine că sufletul femeiĭ mele a trecut curat încă printre anĭ! dute, dragă Roxandra, și te fă stariță la un schit de maicĭ. Dar pentru ce v'om maĭ vorbi noĭ de asfel de lucrurĭ! tótă cérta este pentru Domnie. O vor lua. Iată tot. Ceia ce place la mulțĭ este anevoie de păstrat pentru tine. Domnia place la mulțĭ. Femeie! mie mĭ-e fóme. Boerĭ, rămâneți sĕ mâncați cu noĭ astăḑĭ. v'om

mai vorbi câte ceva de a le țării. Se aducă o masă aici Mi este frig. Tótă nóptea am fost la aer.

(Șerbii pun masa. Și se aduc bucatele pe masă.)

Cum v'a părut numirea mitropolitului Teophan? gîndiți se fie de credință? să nu facă și acesta o unealtă a boerilor resturnători de Domni de meserie? n'am spunțurat până astăți nici un popă.

(Ei se pun la masă. doi copii lângă Dómna. lângă Domn cei trei boeri.)

Lăpușnénu (către copilul cel mai june.)

Vino tu lângă mine, sărmană mlăstară dintr'un arbor ce toți vor să abată. tu vei avea aceiași. sórtă ca părintele teu. d'aceia tu mi escî drag mie!

Dómna.

Ce dicî, Dómne! și pentru ce luî Bogdan tu nu îi vorbescî!

Domnul.

Bogdan? numi vorbiți! Bogdan, el nu mai este copil. nu are nevoie de răsfățări; el viseadă la tron. Maîcă-sa l'a crescut asfel. Dar v'om rîndui noi tóte acestea, în curînd. boerî, este grea stbrea țării de astăți. Când Moldovenii și aŭ perdut credința în țéra lor și aŭ alergat la streinî, când țéra Moldovii s'a împărțit în măncători și în măncați, în tyranî și în robî, a perit dragostea, unirea, și tăria dintre noi. Atuncî s'a născut în țéră o pălămidă rea ce se chiamă turburătorii. Ei vor să restórne pe orî ce Domn o fi, ca se-și puie Domnul lor cu care vor ss despoie pe bietul popor, și ascund aceste dorințî mărșave sub vorbe marî de patrie, de neatărnare, de dreptate, și când înșcială pe bieții moldovenî de se urcă ei la cărmă, atuncî fac și ei tot ce aŭ făcut aceî ce aŭ căḑut de la cărmă, daca nu și mai rĕŭ. Ce mi aŭ tănjit mie boerii când aŭ adus pe Veneticul Despot? că am pus birurî pe țéră? Ei, dupe ce am căḑut eŭ, aŭ pus și mai multe. mi aŭ tănjit că am legat țéra de Turcî; ei aŭ legat'o de nemți, de Leși. Mi aŭ tăn-

* *

jit că nu daŭ dreptate. unde este dreptatea lor? Că sunt tyran. Dar care din Domniĭ din trecut fuseră maĭ blînḑĭ? Stefan cel mare nu era vărsător de sănge? acum țéra încă ridică capul și ḑice că am dărămat cetățele Moldoviĭ. Dar aceste vorbe sunt numaĭ o spoială frumósă. Cel ce îmĭ tânjesc acĕsta, vor se mĕ restórne ca se-mĭ ia tronul, iată tot. Eŭ sciŭ ce se ḑice în țéră. Iar sciŭ și ce am sĕ fac. altă dată am lovit pe turburătorĭ boerĭ ce voiaŭ sĕ puie mâna pe cărmă în numele poporuluĭ ca sĕ despoie poporul. acum voiŭ lovi turmele de robĭ ce se lasă se se înșciale de tyraniĭ lor; acest popor fără minte, vită dedată atât cu jugul în cât vine singură de și pune capul în el. [Daca urăsc pe tyran, pe rob îl despreţuiesc! cu tóte acestea, sărmanul popor, daca se lasă de-se înșcială, nu este vina luĭ. el nu scie ce face. boeriĭ ĭaŭ răpit ochiĭ sufletuluĭ, l'aŭ lăsat fără învățătură, fără lumină, ca sĕ pótă se-l facă unelță patimelor lor împotriva Domnilor; boeriĭ îl țin prin lanțul hraniĭ trupuluĭ și preoțiĭ prin lanțul hrăniĭ sufletuluĭ. Boeriĭ și preoțiĭ sunt uniți ca sĕ domnéscă pe țéră, și sĕ împarță împreună vestmintele eĭ. O sĕ spunḑur pe toți călugăriĭ; cu mațele boerilor de gîturile Veneticilor.]

Dómna (închinînduse.)

Iarta-mă, prea sănte ce escĭ în ceruri! nu asculta aceste vorbe!

Domnul.

Femeia mea face semnul crucii. Dracul trebuie sĕ fie pe aicĭ!... nu mĭ maĭ vorbiți de călugări. Eĭ nu maĭ înțeleg doctrina Evangeliĭ. frația, săràcia, umilința. Eĭ pun focul, între frați; Eĭ se légănă în avuții, ridică fruntea astăḑĭ. O se netedesc eŭ tóte aceste brasle sĕ nu fie una maĭ sus de cât alta, așa a ḑis Isus.

Dómna.

Mària, ta, liniscesce-te, aduți aminte că vorbescĭ înaintea copiilor. Măria ta, nu huli biserica, pe credințele ce ea re-

varsă, tronurile se întăresc și popórele se luptă cu bucurie pentru neatărnarea țĕrilor. Acéstă biserică ne-aŭ scăpat de turcĭ. O Dumneḑeul meŭ! Ce vorbe am auḑit! de când su fletul teŭ plin de credința, se îndoiesce și se rătăcesce pe calea morțiĭ? ce este acéstă schimbare? tu nu maĭ crezi? Séra și diminéța nu te maĭ rogĭ, la biserică nu maĭ mergĭ. Iată de unde vine că nu maĭ escĭ fericit, că tóte lucrurile, ți merg rĕŭ. O Dómne! temete și te umilesce înaintea celuĭ a tot înalt! căcĭ póte sĕ verse asupra ta și a casiĭ tele mănia lui! nu, Măria ta, nu meritá nicĭ boeriĭ, nicĭ preoțiĭ nicĭ poporul vorbele ce i le-aĭ aruncat. Vor fi ómenĭ care vor resturnărĭ ca sĕ ia locul celor de la putere ca sĕ lovéscă, și sĕ despoie la rîndul lor. Dar sunt și ómenĭ pe care tyrania Domnilor și serbilor lor îĭ întărîtă și îĭ face se strige și sĕ ia armele în mănă. Cu cât sunt într'o țéră maĭ mulțĭ ómenĭ demnĭ, al căror suflet nu s'a tăvălit în stricăciune, nu și-a perdut simțirile de dreptate, de adevăr, de neatărnare, de demnitate, care nu și aŭ vîndut cugetul și voința nicĭ pe banĭ, nicĭ pe dregătoriĭ, cu atâta maĭ mulțĭ se ridică în fața tyraniĭ care lovesce tot ce este drept, tot ce este neatărnat, tot ce este adevăr. Pentru ce Domniĭ ved totdauna rĕul venind de la supușiĭ lor, iar nu de la dînșiĭ înșuși? pentru ce lovesc eĭ totd'auna pe ceĭ ce se împotrivesc tyraniĭ, și nu schimbă maĭ bine purtarea crudă în purtare bună? a lovi pe ceĭ demnĭ, este a lovi pe tótă lumea.

Domnul.

Te înșelĭ, femeie, te înșelĭ. nu sunt eŭ care am degradat sufletele ómenilor din acéstă țéră. Care am lovit pe ceĭ demnĭ. Nu sunt eŭ care am lovit cel din tăiŭ, nu sunt eŭ care nu voiŭ sĕ me puiŭ pe calea cea bună. Țéră era stricată; robiĭ și tyraniĭ eraŭ născuți înaintea mea, și vrăjmașiĭ meĭ sunt aceia care nu vor sĕ mergem pe altă cale. Ce mĭ cer eĭ mie ca sĕ tacă? sciĭ tu femeie? se ți spuĭ eŭ! îmĭ

cer, boerĭ şi popor sĕ le daŭ ţéra ca s'o prade; îmĭ cer, boerĭ şi popor se le cumpăr cu banĭ voinţa lor; îmĭ cer se se vîndă mie şi se-mĭ dea dreptul aĭ despreţui, aĭ vestiji? acolo unde legile nu se pun în lucrare, poporul este degradat. Eŭ nu voiŭ se-ĭ cumpăr, căcĭ nu voiŭ se-ĭ umilesc; şi de cât a face din eĭ nisce unelte də tĕvălire şi de dispreţ, maĭ bine voiŭ se-ĭ ucig, este maĭ cinstit, m'aĭ înţeles acum?

Dómna.

Dómne, nu este vorba de acele lucrurĭ, ci că ministriĭ teĭ despoie ţéra, şi lasă sĕ o despoie pe toţĭ căţĭ şerbă sub dînşiĭ. Eĭ lovesc cu ură şi cu mórte pe ómeniĭ cinstiţĭ ca nîsce pedicĭ ce nu-ĭ lasă se se înbogăţéscă din despoierea ţĕrĭĭ. Decĭ Domnul carc uĭtă saŭ gonesce pe ceĭ ce meritä, uĭtă şi gonesce pe tótă lumea, printrînşiĭ, căcĭ orĭ care om este lovit prin lovirea dată meritului şi cinsteĭ. Unde este un dregător cinstit, sfetnicĭĭ teĭ, uniţĭ cu tîlharĭĭ, şerbiĭ lor nerușinaţĭ, ne putînd al face se fure cu dînşiĭ, caută de-l înegresc, de-l bănuiesc pe cel cinstit că este fur, ca se-l depărteze. Sciĭ chiar în ḑilele trecute, acestĭ sfetnicĭ cu sociĭ lor de pradă nu loviră pe un dregător cinstit şi sărac, sub cuvînt de pradă, Dragomir stolnicul, el care, perḑînd dregătoria, nu avea pâne sĕ dea copiilor, pe când părătoriĭ laĭ, cumpăraŭ case, moşiĭ, viĭ ţiganĭ din dregătorie. Dómne, nu este o domnie cinstită domnia sub care se face aceste lucrurĭ! nu numaĭ atât, dar negăsind în ţéră destule unelte de tîrîre, chiamă pe Veneticĭ şi le dă dregătoriĭ şi pradă înpreună acest nenorocit popor născut a fi prada streinuluĭl

Domnul.

Roxandra! ce aĭ tu? aĭ sânge în ochĭ?

Dómna.

Ţĭ se pare, n'am sânge în ochĭ; ci am lacrimĭ.

Domnul.

Nu te uita la mine! ce vedere, femeie, aĭ sânge în ochĭ!

Roxandra.

Dumnedeule! ce are? mintea i s'a turburat.

Lăpușnénu.

Boerï! Vĕ uitaţï în ochiï femeiï mele, are sănge în ochï; are sănge pe frunte, are sănge pe cosiţe, are sănge pe mănï... Dar sĕ măncam!

Roxandra (la oparte.)

Vede săngele celor patruḑecï şi şapte de ómenï care ia omorît nevinovaţï.

Lăpușnénu.

Cine a făcut aceste bucate? Cine le-a adus pe masă? vĕ uitaţï, boerï; este sănge în bucate!

Roxandra.

O Dumnedeule! îşï perde mintea. Mustrarea cugetuluï îl preurmă.

Lăpușnénu.

Sĕ aducă alte bucate! nu mănănc eŭ sănge... bucătarul este un înveninător, îmï dă să mănănc sănge. femeie! tu nu aï grijă de casa ta. nu sciï ce se petrece aicï.

(Şerbiï aduc alte bucate.)

Sĕ vedem! sănge şi aicï! dar este o grozăvie cu acestï ómenï! sĕ oprésc̆ă pe bucătarï, se-ï judece, se-ï omóre! Aicï, căpitaniï meï! alergaţï! scăpaţi-mï viaţă... vor sĕ mĕ omóre!

Moghilă.

Dómne! nu este sănge în bucate, nu este sănge nicï în ochiï Dómneï, nicï pe cosiţele eï. Săngele se spală, Măria ta săngele s'a spălat.

Lăpușnénu.

Oh! săngele se spală pe locul unde pică. Nu se spală însă din cugetul omuluï!... Sănge în apă, nu vedeţï? daţimï vin sĕ beaŭ! în vin pata săngeluï nu se cunósce!

Moghilă

Pata săngeluï este frumósă când vine din săngele vrăjmaşilor.

Domnul.

Bună vorbă!

Roxandra.

Oh! nefericire! o lovitură a ursiteĭ mele. Luaţĭ copiĭ de aicĭ şi-i duceţi la locaşul lor.

Lăpuşnénu.

Copiĭ meĭ! băeţiĭ meĭ! Ei încă aŭ sânge pe frunte. Spălaţĭ sângele pretutindeniĭ! chemaţĭ pe mitropolitul, sĕ róge cerul sĕ opréscă acest sânge, alergaţĭ la biserică, sĕ citéscă molitfe în potriva sângeluĭ. Nu sunt nebun, nu sunt aiurat de friguri, dar veḑ sânge; îl veḑ cu ochiĭ deschişĭ îl veḑ cu ochiĭ închişĭ. Iată-l şi pe mânile mele. Sunt rĭurĭ de sânge ce se varsă

Dómna Roxandra (către Moghilă.)

Chiemaţĭ pe mitropolitul şi pe sfetnicĭ. Sĕ fie de faţă aicĭ, şi vĕ rog se se păstreḑe tăcerea; nu va fi nimic. Sufletul e turburat. Sĕ chieme pe vindecătorĭ nemţĭ, sĕ cheme pe vracĭ, pe babe, se mĕ lăsaţĭ singură cu dînsul câte va minute. Voiŭ afla pricina turburărĭĭ luĭ.

SCENA VIII.

Domnul; Roxandra.

Domnul (se scólă de la masă)

Nu pociŭ sĕ mănânc sânge. unde sunt boeriĭ? s'aŭ dus, n'aŭ maĭ putut mânca, aŭ dreptate... Cine mănâncă sânge. Roxandra, stergeţĭ, fruntea de sânge, draga mea, sĕ nu te vaḑă boeriĭ. Stergemă şi pe mine de sânge. Dar sângele nu se sterge. Cum v'om maĭ eşi noĭ în lume? trebuie sĕ trăim ascunşĭ. Vaĭ! Vaĭ! ce urgie!

Roxandra.

Dómne! unde şi când aĭ veḑut pentru ântâia óre aces sânge?

Domnul.

Unde şi când? dar aicĭ, astăḑĭ.

Roxandra.

Nu escĭ bine. te-a prins frigurile, pe urmă te gîndescĭ la uciderea din ḑilele trecute. Iată tot. Va trece, aĭ trebuinţă de cautare, de linisce, de repaos, de leacurĭ. Iată colo un pat. Culcăte ! eŭ sunt aicĭ, lăngă tine. Cată de dormĭ.

(Domnul se aruncă pe pat.)

Domnul.

Da, am nevoie de linisce (închide ochiĭ.) Nu! Veḑ sănge încă, sănge mult, rîurĭ de sănge! Nn am friguri, inima bate ca totd'auna, nu mĭ este nicĭ frig, nicĭ cald. Capul este uşor şi fruntea nu arde. Dar veḑ sănge !

(aromînd şi tresărind.)

Oh! fugiţĭ! fugiţĭ umbre dinaintea ochilor meĭ! Colo sabia lovesce în pepturĭ, peste capete, colo cad prăḑile, cad capetele şi mişcă încă, saltă în loc, mişcă buḑele şi cată sĕ vorbéscă. le clipesc pleopele şi ţintuiesc ochiĭ asupra mea

SCENA IX.

Ceĭ din ainte. boeriĭ.

Dómna Roxandra.

Măria sa nu este bine. Şedeţĭ, boerĭ, ascultaţĭ ! şi vĕ încredinţaţĭ de starea Domnuluĭ.

Domnul.

Ah ! Iată boeriĭ şi osteniĭ meĭ ! V'am chemat sĕ vărs sufletul meŭ în sufletul vostru, boerĭ, v'am chemat sĕ fiţĭ lăngă mine. Ochiĭ meĭ ved sănge ! sănge peste tot ! Voĭ aveţĭ faţa muiată în sănge ! nu pociŭ mănca nimic, bea nimic, căcĭ tot este sănge !

Moghilă.

Sufletul este rănit, şi măngăierile bisericiĭ se cuvin ţie, Dómne !

Domnul.

Ce este mórtea? un pas către nefiinţă...

Moghilă.

Un pas către viață, póte.

Domnul.

Un pas către viață? Vise? Cine scie?... Cine a murit și a venit aicĭ?

Nu-mĭ pasă. Viața are amărăciunĭ, viața are sânge, nu voiŭ sânge. Boerilĭ meĭ, daca voiŭ fi sĕ părăsesc acéstă viață, sĕ sciĭ că voința mea este se mĕ călugăriți înainte de a mĕ stinge! asta a fost gîndul meŭ din tótă viața. Spuneți mitropolituluĭ acésta! nu-mĭ plac popiĭ căcĭ sunt ipocriți; dar îmĭ place religia. Roxandra, către tine mĕ îndrept și ḑic înainte de a muri, se facĭ ca se mĕ călugărésca. Dorințele tele de a vedea pe Bogdan pe tronul Moldoviĭ, sub Epitropia ta, sĕ fie împlinite! Dar tu veĭ veghea ca fiul teŭ sĕ nu omóre pe nimenĭ. Pe cât voiŭ trăĭ însă, nimenĭ sĕ nu atingă tronul luĭ Lăpușnénu. Se crescĭ pe copiĭ în dragostea țĕriĭ. Acéstă țéra are viitor marc. dar și marĭ s ıferințĭ. Suferințele unuĭ popor purced din rățăcirile luĭ. Nu vĕ despărțiți de turcĭ ca sĕ vĕ închinați vecinilor chrestinĭ. Chrestiniĭ vor căuta totd'auna se vĕ sórbă... prin veciniĭ chrestin vor peri aceste țĕrĭ Românescĭ!

(Domnul ḑaroméḑă.)

Un boer.

Se-l lăsam se se odihnéscă; ĭar noĭ sĕ mergem sĕ rugăm pentru sufletul seŭ.

Dómna.

Nu vĕ duceți încă. Iata-l căḑut în amorțire. Dodința luĭ este sĕ móră călugărit.

Moghilă.

Atuncĭ se-l călugărim!

SCENA X.

O cameră la Dómna.

Doă femeĭ din casă.

Ăntăia femeie.

Ce lucrurĭ ciudate, Despină! astăḑĭ aŭ călugărit pe Măria sa, creḑînd că o sĕ móră, căcĭ aşa a ḑis el; ia pus numele Pahomie, pe urmă s'a desteptat din amorţire şi s'a întremat!

A doa femeie din casă.

Dar a remas călugăr. Un călugăr nu maĭ póte sĕ fie Domn al ţĕrĭĭ. Ce aŭ sĕ facă acum?

Ăntăia femeie.

Nu sciŭ ce vor face; dar Vodă se ḑice că nu scie încă nimic.

A doa femeie.

Dómna a silit se-l călugărească.

Ăntăia femeie.

Ce maĭ are şi Dómna! maĭ multe nopţĭ ea nu a dormit, de câte orĭ am întrat în casă, am găsit'o cu lacrimele în ochĭ. Ea nu maĭ îngrijesce de dînsa; nu mĕ maĭ chiamă aĭ peptăna frumósele-ĭ cosiţe. Peste oglindă a pus un vĕl negru, şi nu este bóla Domnuluĭ care o turbură. Dómna are uu dor ascuns ce o sdrobesce. Sciĭ tu ce póte sĕ fie?

A doa femeie.

Iubesce pe cineva?

Ăntăia femeie.

Pe cine? nu ese de aicĭ. Aicĭ nu primesce pe nimenĭ. Ea n'a iubit nicĭ odată, de cât pe Lăpuşnénu, şi biserica. Mulţĭ şi aŭ perdut minţile dupe dînsa, dar ea nu.

A doa femeie.

De mirare în timpul de astăḑĭ!

SCENA XI.

Dómnă — doă femeĭ.

Dómna.

Chiemaţĭ pe Maluk!

(femeile es.)

Dómna, singură.

Fără acest om nu v'om putea face nimic. Lăpuşnénu nu scie că este călugăr, el se face bine. Astăḑĭ însă i se va spune că este călugăr, că nu póte să maĭ fie domn. Ce voiŭ dice acestuĭ Venetic? să vie cu noĭ; să ia pe Domn şi se-l ducă la mănăstire. Va primi el? ah! inima mea tremură.

SCENA XII.

Dómna; Maluk.

Dómna.

Sciĭ pentru ce te-am chemat? Domnul, simţinduse réŭ, a ḑis mitropolituluĭ şi boerilor, se-l călugărésc̆ă înainte de a muri. El căḑu într'un leşin adînc. Atuncĭ creḑînd că o să móră, l'a călugărit. Domnul acum este bine. Nimenĭ nu cuteḑă aĭ spune că este călugăr. Ce v'om face noĭ?

Maluk.

Greŭ lucru de descurcat!

Dómna.

El nu va voĭ să mérgă la mănăstire, şi va lovi cu mórte pe ceĭ care l'aŭ călugărit. Daca tu aĭ fi de aceiaşĭ părere cu noĭ, am curma lucrul prin alegerea luĭ Bogdan Domn şi trimiterea Lăpuşnénuluĭ la mănăstire. Tu aĭ ostirile în mănă?

Maluk.

Este mie ertat a înşela pe stăpănul meŭ?

Dómna.

Trebuie să hotărescĭ într'un chip. Orĭ primescĭ a se trimete Lăpuşnénu la mănăstire, orĭ ne trimeţĭ pe noĭ.

Maluk.

Nu voiŭ face eŭ acésta.

Dómna Roxandra.

Tu mergĭ pré departe cu credința ta. Lăpușnénu nu maĭ póte sĕ domnéscă. Sănătatea luĭ este perdută. Când cărmaciul îșĭ perde mintea, brațele numaĭ îndreptéḑă vasul.

Maluk.

Sĕ asteptăm sĕ móră.

Dómna.

Dar până atuncĭ el are sĕ omóre pe mulțĭ daca va maĭ fi pe tron. sĕ scapĭ viața la o sută de ómenĭ, este o faptă bună Maluk.

Maluk.

Dupe ce Lăpușnénu ar întra în mănăstire saŭ ar muri, pe cine veĭ lua de bărbat?

Dómna.

Pe nimenĭ. Sunt femeie de treĭḑecĭ și patru de anĭ, nu maĭ pociŭ lua de bărbat de cât un Domn și Domnul țĕriĭ are sĕ fie Bogdan, fiul meŭ.

Maluk.

Escĭ încă tînĕră și frumósă. Veĭ trece viața în vĕduvie? atâtea frumusețĭ vor trece și vor vesteji ca florile care nasc sub darămăturĭ?

D. Roxandra.

Am trăit ca femeie, acum cată sĕ trăiesc ca mumă. Dar tu nu-mĭ respunḑĭ nimic la întrebare...

Maluk.

Dómnă, mĕ îndemnĭ la o faptă de care tremur. țĭ aĭ ḑis, póte," acest om este din aceĭ Veneticĭ care neputînd fi nimic în țéra lor, fugind de muncă, alérgă din țéră în țéră și face meserie cu sabia lor pe care o înclină la ceĭ care îĭ plătesc maĭ mult. Eŭ încă pociŭ se-l cumpăr cu banĭ. Dómnă, toțĭ aceĭ Veneticĭ nu sunt ómenĭ de banĭ. Maluk se póte vinde, póte trăda, póte ucide; dar nu pentru banĭ,

nu pentru dregătorii. Maluk ar face tóte aceste rele când inima luĭ ar arde de amor.

Roxandra.

Nu te înțeleg...

Maluk.

Sciŭ... este mult timp de când eŭ nu maĭ am pace, viața mea este o beție nebună în care sufletul luptă cu durerea și cu fericirea, nu maĭ am ḑile bune; noptile mele sunt fără somn. Unde mĕ aflu, mĭ se urasce; nimic nu-mĭ maĭ place, în mijlocul plăcerilor eŭ sunt trist, îmĭ fac rĕŭ datoria mea, mĕ usuc din ḑi în ḑi, ca spicul de grîŭ. Căcĭ inima mea s'a rănit cu putere de cea maĭ frumósă femeie din lume, de stăpăna mea. Când Dumneḑeŭ a făcut inima omenéscă nu eraŭ șerbĭ și Dómne.

D. Roxandra.

Ce? și tu mĕ iubescĭ, Maluk!

(la oparte.)

Oh! sĕ mĕ folosesc de acestă simțire!

(tare.)

Nicĭ odată nu aș fi creḑut una ca acésta! Nu am sciut nimic, și acum când tu îmĭ spuĭ, sunt tare întristată. Și pentru ce mĕ iubescĭ pe mine, Maluk? nu maĭ sunt alte femeĭ? escĭ june, cată se te însorĭ cu o fecióră a căruĭ inimă sĕ fie curată, al cărĭĭ sîn sĕ fi fost neveḑut de ochiĭ unuĭ alt om; care sĕ te facă fericit, care sĕ te iubéscă, care, dînduțĭ copiĭ, se te lege dulce de focarul casiĭ tele, se te împace cu relele ce sunt în lume. La mine ce poțĭ afla? sunt femeia altuia; tinerețea mea, fragesimea mea, curățenia mea aŭ încetat. Sufletul meŭ și a scuturat tóte florile sale. Aĭ avea în mine o femeie ce nu póte sĕ țĭ aducă nicĭ o fericire. Veĭ o dragoste vinovată? femeia luĭ Lăpușnénu nu a căḑut nicĭ odată. Pentru ce ar cădea acum? Veḑĭ că dragostea de care vorbescĭ, este o copilărie. Veĭ avea o dragoste de soră. Acésta este tot ce pociŭ sĕ daŭ; căcĭ este tot ce póte sĕ pri-

méscă un om cinstit, nu lăsa inima sĕ se desfrâne. Escĭ înțelept, înțeleptul este stăpân totd'auna pe patimele sale și cel nebun este robul lor-

Maluk.

Sunt nefericit,

Roxandra.

Nu voiŭ sĕ fiĭ nefericit! fericirea nu o veĭ găsi acolo unde nu se află virtutea.

Maluk.

Inima mea este ca focul, care daca îl întăriți maĭ mare vulvóre dă, Maluk iubesce cu patimă, și orĭ ce cuvîntare va fi maĭ slabă de cât iubirea luĭ. Când ochiĭ meĭ a veḑut aceĭ ochĭ unde înótă plăcerile cerului, acele cosițe pe care se jócă dorințele; acele buḑe de trandafirĭ ce nu se desparte de cât sĕ lase prefumul crinîlor strelucitorĭ, eĭ nu maĭ vor sĕ privéscă nimic: sórele stelele, Cerul, pământul cu tóte fermecele sale, s'aŭ făcut ne veḑute înaintea frumusețelor tele; escĭ viața mea escĭ dorința mea fericirea mea de mĕ veĭ respinge, viața remâne tristă; va rămânea un mormînt.

Dómna Roxandra.

Ce vorbe ḑicĭ mie, Maluk? Sĕ ne gîndim la ceia ce am vorbit. Bogdan trebuie sĕ fie Domn; Lăpușnénu sĕ mérgă într'o monăstire. De nu se va face acésta, mulți aŭ sĕ piară încă sub cuțitul luĭ Lăpușnénu.

Maluk.

Dorința ta Dómnă nu se póte împlini daca nu sĕ va împlini dorința mea. Gîndescete încă, eŭ astept respunsul... te iubesc!...

Dómna.

Fiĭ înțelept, Maluk, gîndesce că sunt femeie și nefericită

Maluk.

A iubi și a fi înțelept, este a nu iubi.

Dómna.

M'aĭ înfruntat, Maluk, și eŭ am fost aspră în vorbele mele dar și spiniĭ sunt veḑuți cu plăcere lângă ruje, nu este așa?

SCENA XIII.

Roxandra, singură.

El nu vrea! Ce v'om face? îĭ voiŭ da eŭ mâna? acésta nu se póte. Fica luĭ Petru Rareș nu póte sĕ urce în patul eĭ un venetic, mĕ voiŭ arunca în brațele luĭ, ca o nebună în taină de lume? ar fi grozav, m'așŭ disprețuĭ eŭ însumĭ, și cu tóte acestea Lăpușnénu este călugăr, când el va sci acésta, mĕ va ucide pe mine, pe mitropolitul, pe toțĭ boerĭĭ, și va schimba acéstă nefericită țéră într'un loc de măcelărie!

SCENA XIV.

Dómna; o femeie din casă.

Femaia din casă.

Măria sa Vodă te învită îndată.

Roxandra.

A aflat el póte că este călugărit.

SCENA XV.

O cameră la Domnul.

Domnul, singur.

Așa dar eŭ sunt călugăr acum! am ḑis daca vor vedea că mor, se-mĕ călugărésca. Dar eĭ m'aŭ călugărit fără timp, mitropolitul, boerĭĭ, Dómna aŭ luat parte la acésta! sunt toțĭ înpotriva mea! toțĭ eĭ vor sĕ mĕ restórne, se mĕ ucigă.

SCENA XVI.

Domnul, Dómna.

Dómna.

Așa dar eŭ sunt călugăr acum, aț̆ĭ gîndit că am sĕ mor, și v'aț̆ĭ grăbit a mĕ călugări!

SCENA XVII.

Cel din ainte; Moghilă, Şandrea; boerĭ.

Domnul.

Şedeţĭ toţĭ, am sĕ vorbesc, m'aţĭ călugărit, nu cum am ḑis eŭ; ci înainte de timp. voĭ sunteţĭ uniţĭ toţĭ ca sĕ mĕ resturnaţĭ. Dar acèsta nu va fi asfel. La rîndul meŭ acum voiŭ face ce sciŭ. Rugaţĭ Cerul sĕ nu mĕ fac sănătos cum eram, căcĭ pe mulţĭ din voiŭ am sĕ călugăresc şi eŭ! lipsesc mulţĭ încă la numărul de patruḑecĭ şi şapte, lipsesc popĭ, lipsesc femeĭ. Voiŭ face ca sĕ nu maĭ lipséscă. Ah! Voĭ m'aţĭ călugărit şi mĭ aţĭ dat şi nume de călugăr! pănă nu eram Domn mĕ numeam Petru Stolnicul; când mĕ urcară pe tronul Moldoviĭ, îmĭ puseră nume de Alexandru Lăpuşnénu; când mĕ călugări, m'aţĭ numit Pahomie! şi eŭ o sĕ vĕ numesc pe voĭ capete tăiate. Dar tu, Dómnă Roxandra, tu femeia mea, muma copiilor meĭ, cum aĭ întrat în acest lucru? Veĭ şi tu sĕ scapĭ de mine maĭ curînd, sĕ te urcĭ cu Bogdan pe tronul meŭ? Dumneḑeule! nu maĭ este nimic sănt aicĭ în lume! Voĭ îmĭ vreţĭ căcĭ am ucis pe boerĭ, nu este aşa? aceia nu eraŭ boerĭ, eraŭ vînḑătorĭ de ţĕră, nu sciaŭ de cât un lucru: a fi tîrîtorĭ către Domuĭ şi apăsătorĭ cu ceĭ slabĭ; a suge viaţa şi sângele ţĕrĭĭ; a prăda munca ţĕranuluĭ; a vinde pe acest nenorocit cu moşiile; a da dreptate pentru banĭ; a nu muncĭ, ci a mânca munca altuia, averea altuia; aşĭ călca jurămîntul dat; a ţine ţéra în turburare; a nu suferi nicĭ un Domn care ar vré sĕ fie drept pentru toţĭ... care nu ar vrea se-ĭ înbuibeḑe din averile ţĕrĭĭ şi a le săracilor.. acestĭ ómenĭ, eraŭ maĭ rĕĭ pentru ţéră de cât streiniĭ. Iam ucis. precum aşĭ fi ucis lăcustele, omiḑile, şerpiĭ care înécă holdele, hérele sălbatece care pórtă spaima prada şi mórtea, mĭ am făcut datoria. Dar aceia şĭ aŭ luat pedeapsa lor. acum ne v'om gîndi la alţiĭ. Cine m'a călugărit?

Șandrea.

Măria ta aĭ cerut acésta, la întîmplare de a pleca în ceĭ altă viață; aĭ fost aprópe de mórte și atuncĭ noĭ am urmat voința Mărieĭ tale.

Domnul.

Când arborul cade jos fie cine taie lemne din el, ₫ice vorba. Dar sângele iar vine! Iată, uitați... nu este o părere. Vedeți sângele cum se varsă în acéstă cămară. Cură ca un rîŭ, fața vóstră este plină de sânge, lasați-mă singur, lăsați-mă singur! chemați pe Maluk. Cine pótĕ muri când voiesce este fericit!...

(es toți.)

Lăpușnénu, singur.

Ce este acest sânge!... nu maĭ precep nimic.

SCENA XVIII.

Domnul; Maluk.

Domnul.

Maluk, tu-mĭ escĭ încă credincios, nu este așa?

Maluk.

Totd'auna, Măria ta.

Domnul.

Nu veₔĭ tu sânge înaintea ochilor teĭ?

Maluk.

Nu veₔ, Dómne.

Domnul.

Minți. Eŭ veₔ sânge. Maluk. Dómna și boeriĭ m'aŭ călugărit, fără voia mea. Dómna și boeriĭ vor sĕ mĕ restórne. Maluk, vino în ajutorul meŭ. Tu n'aĭ sĕ te plângĭ de nimic, nu este așa?

Maluk.

Nu, Măria ta, bine mĭ aĭ făcut totd'auna, c ât voiŭ trăĭ' te voiŭ asculta.

Domnul.

Maluk, închide uşile şi veḑi sĕ nu asculte nimenĭ; căcĭ am se-ţĭ vorbesc ţie numaĭ.

(Maluk închide uşele.)

Domnul.

Acum apropiete! astă nópte voiŭ sĕ-mĭ resbun. Femeia mea mĕ înşală; mitropolitul mĕ înşală, boerii mĕ înşală. Vor sĕ mĕ restórne, vor sĕ mĕ călugărésca, vor sĕ mĕ omóre. Eĭ bine! Maluk, trebuie se-ĭ omor eŭ pe eĭ. Sunt îndreptul meŭ de apărare. Calcă astă nópte cămara Dómneĭ şi o ucide, fă tot asfel cu mitropolitul şi cu boerĭĭ, şi mâne, v'om domni noĭ singurĭ.

Maluk.

Voiŭ urma poruncile Mărĭĭ tale.

Domnul.

Tu mĭ escĭ credincios. Sĕ te veḑ dar la lucru.

SCENA XIX.

O cameră la Dómna.

Dómna.

Sunţem perduţĭ! mâne v'om fi noĭ cele din urmă jertfe daca nu v'om lua măsurĭ. Domnul póte se ne omóre pe toţĭ, ostirile îĭ sunt credincióse şi capul lor Maluk va face tot ce îĭ va ḑice stăpânul seŭ. Am cercat pe lângă acest venetic daca ar primi ca sĕ ducem pe Domnu la mănastire, şi sĕ alegem pe Bogdan. El a primit; dar cu învoială care nu se póte. Până mâne póte că nu v'om mai fi. S'aŭ spulberat tote planurile mele. nefericită Moldovă! Cine scie daca şi Bogdan nu va fi una din jertfele ce aŭ sĕ piară? Ce pociŭ a face, Dumneḑeul meŭ? Doă căĭ mĭ se arată, doă păcate negre, a mĕ da luĭ Maluk saŭ a învenina pe bărbatul meŭ, pe care sĕ aleg? am trecut tinereţea mea curată; cugetul meŭ n'are nimic aşĭ mustra, pociŭ a mĕ vesteji acum? a învenina pe sociul

*

meŭ este maĭ puțin amar? Ce voiŭ face dar? oh! nu am pe nimenĭ se-mĭ dea un gînd bun despre ceia ce pociŭ iace!

SCENA XX.

Dómna; o femeiə din casă.

Femeia din casă.

Măria sa cere o băutură caldă.

Dómna.

Ce face?

Femeia din casă.

Vede sănge. Maluk a fost în casă. El a închis uşele, am întrat la bănuială şi m'am ascuns dupe o cortină...

Dómna.

Şi apoĭ? spunemĭ!

Femeia din casă.

Ia dat poruncă în acéstă nópte se între în cămara Mării tale, se te omóre, sĕ trimiță pe lefegiĭ sĕ ucigă pe mitropolitul şi pe boerĭ, şi Maluk a jurat că aşa va face.

Dómna.

Se-mĭ aducĭ băutura caldă!

Femeia.

Iată-o!

Dómna (la oparte.)

Trebuie sĕ móră el ca sĕ scape sărmana țéră. Iată veninul care o se-puic capăt durerilor țériĭ. (Varsă venin în păhar,) (tare) eŭ mĕ duc la Domn. Vino cu mine...

SCENA XXI.

Maluk.

Dómna nu este aicĭ. S'a dus la Vodă se-l îngrijască Săraca femeie! Ea nu scie că acéstă nópte va părăsi viața acésta! se-o astept aicĭ. De va vré ce voĭ cŭ, Maluk o va scăpa căcĭ Maluk o iubesce, nu voiŭ ucide pe nimenĭ; dar diminéța Alexandru Lăpuşnénu va fi dus în mănăstire.

SCENA XXII.

Domnul, Dómna.

(întrînd cu păharul în mănă.)

Măria ta, aĭ cerut o băutură caldă. Iată că ți-o aduc, bea, Măria ta. Iți va aduce repaosul cuvenit.

Domnul.

Adu-mĭ aicĭ, Roxandra. Eŭ beaŭ încă din mănele tele cu încredere, de și tu te-aĭ unit cu boerĭ și cu popĭ ca sĕ mĕ călugărițĭ.

(ia păharul și bea jumătate, în acest timp Roxandra înturnă capul și ascunde fața în mănĭ.)

Roxandra.

Dómne! Dómne! primesce acéstă faptă în scopul eĭ!

Lăpupnénu.

Ce mĭ-aĭ dat tu sĕ beaŭ femeie? aicĭ este sănge! am băut, sănge!

Roxandra.

Nu, dómne, acolo nu este sănge! tu nu aĭ bĕut sănge, aĭ bĕut venin, aĭ bĕut mórtea! aĭ călcat jurămîntul ce mĭ aĭ făcut când ți am dat măna și tronuĭ, aĭ vîndut pe a doa Domnie drepturile țĕrĭĭ la Turcĭ, aĭ ucis flórea boerilor acestiĭ țĕrĭ, care apăraŭ încă drepturile eĭ în fața streinuluĭ, aĭ vrut sĕ omorĭ socia și copilul teŭ, acum, morĭ t. însuți! Dómne aĭ meritat mórtea.

Domnul.

Tu m'aĭ înveninat!... simț măna morțiĭ trecând peste viața mea, sĕ fiĭ blestemată!

Dómna.

Durerea vindecă durerea, mórtea ta, scapă familia ta de suferințe. Morĭ, Lăpușnene, cu bărbăție! te-am ucis pentru cinstea casiĭ nóstre, ca sĕ nu mĕ fac ținuta șerbilor teĭ, te am ucis ca se scap numele teŭ de noĭ pete de sănge, de noĭ trădărĭ către turcĭ.

Domnul.

Sănge! sănge în ochiĭ teĭ! simț că mor!... a te întórce de unde aĭ venit, nu trebuie sĕ te întristeḑe...

SCENA XXIII.

Dómna, boerii.

Dómna (către boerĭ, arătînd pe Domn mort.)

Alexandru Lăpușnénu a murit; dar ţéra a scăpat, tot pentru ţéră; nimic pentru noĭ!

Moghilă.

Sĕ trăiască ţéra!

Joldea.

Sĕ trăiască Bogdan Vodă!

Șandrea.

Sĕ trăiască Roxandra Dómna!

Poporul (afară.)

Sĕ trăiască Bogdan Vodă, sĕ trăiască Moldova.

FINE

DUPE BATAIA DE LA CALUGARENI

DRAMĂ IN TREI ACTE

PERSOANELE.

Mihaĭ Viteazul.
Sinan paşa Visirul.
Hasan paşa.
Mihnea-Vodă. trădător.
Kirale } comandanţi aĭ cetelor Transilvane.
Horvat }
Dan Visterul, trădător.
Tudor căpitan moldovean.
Preda Buĭescu.
Miroslea logofătul
Hrizea Vornicul
Dumitru logofĕtu
Fănuţă fiul seŭ.
Mihalcea Banu.
Baba Novac.
Vornicu Dnmitru.
Spătarul Sandulescu.
Serd. Drag.
Un căprar de dorobanţi de Mechedinţi;
Un căprar ungur.
Un căprar moldovean.
Un Roşior.
Doĭ turcĭ.
Un cărciumar.
Kianina.
Dómna luĭ Mihaĭ.
Domniţa Florica.
Liniţa cărciumărésa.
Popor. ostaşĭ.

DUPE BATAIA DE LA CALUGARENI

DRAMĂ IN TREI ACTE

PROLOG

SCENA I.

Sub cortul luĭ Sinan pacha la călugărenĭ.

Sinan pacha; Hasan pacha.

Hasan pacha.

Noĭ am perdut bătaia! Inalte Satrazan!
Ursita părăsesce pe fiĭ luĭ Osman.
Ce este omŭ-acesta Michaĭ, cine va spune?
O taină între dînsul şi nalta-nţelepciune
A celuĭ de sus, este? pecând noĭ maĭ luptam
Invinşi pe jumătate şi pe viteji cătam
Să chem la luptă încă; Mihaĭ la mine vine,
Şi strigă de escĭ tare, vin, să te lupţi cu mine!
Ah! pare că-l veḑ încă pe calŭ înspumat.
In mână cu un paloş în sânge înecat.
Prin rînduri ce se plécă, venind sĕ mĕ lovéscă!
Şi trebuie a ţi spune? eŭ fala vitejască,
Eŭ ce-n aintea morţiĭ nu sciŭ sĕ fi slăbit,
Am tremurat acuma şi încă... am fugit!
Fiorul rece al morţiĭ d'odată mĕ găsesce.
Picĭórele-mĭ se moaie şi mâna-mĭ amorţesce,
Pe sabie şi trupu-mĭ înpovărat de ei.
Părea acum că pórtă un suflet de mişel.
In urma mea daŭ dosul, toţi spăimîntaţi ca mine.
Şi lasă loc sĕ vie ostirile crestine,

Sinan pacha.

Eŭ însumĭ, d'a luĭ spaimă am înveţat se-n not!
Cum s'a făcut acésta sĕ înţeleg nu pot.
Lovit în fuga nóstră eŭ am căḑut in apă.
Acĭ luptînd cu mórtea, un biet spahiŭ mĕ scapă,

Mă duce de cea parte, pe jumătate mort.
El mĕ așaqă-n patu-mĭ aicĭ sub acest cort.
Optdecĭ de anĭ de viață sub armă mă găsiră
Invingător în luptă: dar adĭ sĕ vestejiră
Astĭ dafinĭ de isbîndă! de ḑile încărcat,
Cu părul alb ca neoa eŭ ce am răsturnat
Atâtea neamurĭ mîndre ce s'aŭ luptat cu mine.
Adĭ de o mică óste învins sunt cu rușine!
Nu maĭ putem prin armă învinge pe Mihaĭ.
Invinse-n doă lupte Tătarii luĭ Gheraĭ,
Pe Mustafă învinse, cetățile bătrîne
Pe Dunăre căḑură sub armele romăne.
Să cumpărăm cu aur pe ceĭ de lângă el.
Ca se ni-l dea în mănă... nu sciĭ vre un mișel
Să ia cu dinșiĭ vorba?...

Hasan pacha.

Ideia-ĭ minunată!
Trădarea e născută cu cel slab deodată.
E arma, luĭ și astădi cănd lumea-n bătrînit,
Ea este încă junĕ și bună de lovit,
Ca 'n cele dintăĭ ḑile!... cunosc un om și care.
E demn sĕ se-nțelégă spre asfel de trădare
E Mihnea, chiar acela ce e pe lângă noĭ
Menit să ĭ dăm Domnia.
Intră Mihnea Vodă.

Sinan pacha (către Mihnea.)
Mihaĭ sĕ îngîmfédă de luptă cășigată?

Mihnea.

Ostirea luĭ cu totul să afle fărămată.
Boerii cu Kirali nu aŭ eșit la foc.
Petrași după pădure, eĭ aŭ rămas pe loc.
Cu óstea lor supusă...

Sinan pacha.

Acésta este bine!
Ne-am hotărît noĭ, Mihnea, prin aur și prin tine.
Sĕ cumpărăm boerii. Să prindă pe Mihaĭ.
Acéstă mijlocire poți tu se facĭ încaĭ?

Mihnea.

Cu drept cuvînt acesta gândirea vă resfață.

Sunt slabi aceĭ din ţéră cu aurul în faţă:
Voi daţimĭ aur mie şi pe Mihaĭ aveţĭ

Sinan pacha.

Vrem pe Mihaĭ în viaţă?...

Mihnea.

Il ve-ţi avea cum vreţĭ.
Mulţi căţĭ sunt lângă dînsul sunt înţeleşĭ cu mine.

Sinan pacha.

Dar pe Albert Kiralĭ cu cetele streine,
Poţĭ tu ca să îl cumperĭ?

Mihnea.

Cu aur negreşit,
Tot cumperĭ.

Sinan pacha.

Tot afară de omul cel cinstit.

Mihnea.

Ursita p'a luĭ frunte, născând, a scris: trădare!
Un om ce aḑĭ cinstesce ce erĭ ura maĭ tare,
Şi mâne iar hulesce ce astăḑĭ el stima.
Pe sine nu se stimă... Kiralĭ este aşa
Mĕ duc eŭ în persónă, în tabăra crestină,
Schimbat, în astă nópte. isbinda va fi plină!

Sinan pacha.

Tu însuţĭ? te vor prinde?...

Mihnea.

Murivoĭ fericit...
Strigând ea sĕ trăiască sultanul meŭ mărit.

ACTUL I.

SCENA I.

Sub umbrare înaintea uneĭ cărciumĭ la Călugăreni.
Horvat la o masă cu carafa şi păharul cu vin lângă el.

Horvat bătĕnd din picióre
Heĭ! cărciumariţă!

Liniţa (venind.)

Ce este?

Horvat.

Să mai aducă vin!

Liniţa (mai dînduï o carafă.)

Acésta e a şaptea carafă de pelin!
Dar vĕd că lupţi cu vinul cu-atâta bărbăţie
Cât aï luptat cu turcul...

Horvat (aruncănduï un ban de argint.)

Cum veï, aşa să fie!
Ascultă. ţiï tu minte-erï séră: a venit
Aicï doï înşï; cu dînşiï tot timpul am vorbit?...

Liniţa.

Da, îmï aduc aminte, doï înşï urîţï ca focul!
Ba încă din eï unul mï a apucat mijlocul,
Era să-ï daŭ o palmă... ce ómenï óre sunt?
Căcï semănaŭ în nópte, să iasă din mormînt,

Horvat.

Nu întreba d'acésta! doï ómenï ce îţï pasă!
Eï aŭ să vie încă acum aicï în casă...

Liniţa (face semnul crucii.)

Să vie! Dómne sănte! ferescemă de eï!

Horvat.

Sunt ómenï cum se cade şi buni fărtaţi aï meï!..
Şedï dar colo veghiadă, şi întrebînd de mine,
Să spuï că sunt aice... dar tu nu sciï cu cine
Vorbescï acum? sunt Horvat cu nume, căpitan
In óstea ungurésca...

Liniţa (la oparte.)

O fi şi chiar Satan!..
Iï sémănă!...

(tare.)

La Domnul Mihaï tu aï plecare,
Supunere?...

Horvat.

El este la ţările magiare,
Vasal; e omul nostru, şi ne plătesee bir..

Liniţa.

Jupăne, mï se pare că-n şirï la florï de stir?
Cum e supusul vostru când turcul cel maï tare,

A tremurat de dînsul ?... minciună este mare.
Şi veĭ să-ţi spuiŭ eŭ una ? nicĭ sĕ maĭ ḑicĭ aşa
Pe la ţĕraniĭ nostrĭ, că te v'or fărăma,

(ese.)

Horvat, singur.

Ce fanatism la dînşiĭ ! ţăraniĭ îl iubesc,
Cu furie ! boeriĭ din contră îl urăsc,
Poporul să închină la dalba vitejie
Va sci el să păstreḑe, acéstă simpatie ?
Cu tóte ce făcurăm răsboiŭ a fi respins,
Nu fuse cu putinţă !... şi astăḑĭ am învins
C'o mână de ostire o armie cu care
Putea, învinge lumea... Mihaĭ e dară mare !
Dar Batorĭ ce ḑice ? El care a trimis
Porunceĭ să stăm în urmă ?... orĭ ce va fi dar scris,
In plină-se ! ce-mĭ pasă ! atéta pociŭ a spune
Că-acest Mihaĭ Viteaḑul la voie-ĭ te supune,
Nu poţĭ a face altfel ! De şi nu-l iubesc eŭ,
Dar e viteaḑ, e mare, pe Dumneḑeul meŭ !
Iscódele-aŭ să vie... ce v'or eĭ amĭ maĭ ḑice !
C'o séră înainte mĭ aŭ maĭ vorbit aice
Ḑicând, să staŭ în urma...

Horvat.

Ah ! iatăĭ, aŭ sosit !

Cel dintăiŭ spion.

A regeluĭ voinţă, Horvat nu s'a-nplinit.
Ce aţĭ făcut voĭ óre ? Mihaĭ, bătînd păgînĭĭ,
Ia meritul asupră-ĭ şi se rădic romăniĭ !
In scopul ţĕrĭĭ nóstre nu e mărirea lor,
Aceste ţărĭ române de vor lua un sbor,
Un nume, o putere, Ardealul se unesce
Cu ele ; tot românul acolo locuiesce
Şi e maĭ mare-n număr !... românŭ-a se-ntări,
Acés'a va să ḑică maghiarul a s'ăbi.
De interesul nostru e să batem păgînĭĭ,
Şi tot d'odată însă, să umilim romăniĭ,
N'aţĭ înţeles acésta. rĕmâne cel puţin
Ca se porniţĭ cu óstea în vre un sat vecin
Aşa oprind bătaia ce o să fie mâne,

Căci după cum se vede ostirile păgîne,
Slăbitaŭ, aŭ să fugă, și-atuncĭ, tot va curma
Și Batori în țéră nu va maĭ n'ainta.

Al doilea spion.

In locul luĭ Kirali pe tine te va pune,
Avem încredințare și ordinul a ți spune.

Horvat.

Ședeți aicĭ la masă! sé bem și să vorbim,
Am multe a vă dice.

(eĭ șed.)

Intăiŭ să lămurim.
Să plec d'aicĭ, îmĭ diceți? eŭ cel puțin voĭ face.
Din partemĭ tot ce voă și regeluĭ îi place.

(cărciumărésa aduce vin, eĭ beaŭ.)

Horvat.

Voiŭ face ce îmĭ dice, dar numaĭ pentru țéră...
Eŭ nu maĭ staŭ la luptă! Eŭ nu am fost afară
Din luptă, și Kirali cu pricea s'aŭ luptat
Dar o maĭ mare faptă deŭ! nu s'a întîmplat
Ca cea de astădĭ! óstea Turcéscă este mare,
Putea să ne fărame cu caiĭ lor.. mir are.
Că s'aŭ învins păgînii!.. Mihaĭ cu peptul seŭ
A sprijinit lovirea, pre viul Dumneḑeŭ!
Să fi avut Maghiariĭ un om atât de mare.
Cu astă vitejie, și astă cutedare
Și astă stăruință ce are acest om,
Am fi surpat cu fală sultanul dupe tron!

Intăiul spion.

Dar mâne o să fugă!

Horvat.

Acésta o să fie.
Căcĭ Batori voiesce, și Batori nu scie
Ce reŭ îșĭ face sieși... căcĭ daca astĭ Mihaĭ
S'ar împăca cu Turciĭ? gânditus'a în caĭ.
Ce are să răspundă la astă întîmplare?
Dar el nu o va face, căcĭ sufletul seŭ are
Tărie și credință!... eŭ unul nu-l iubesc,

Mărirea lui m'apasă! dar tot vă mărturesc,
Că îl admir eŭ tare.

Ceĭ din ainte. Dan Visteru; Tudor căpitan de Moldoveni.

Dan Visterul (întrînd.)

La cine vorba daĭ?

Horvat.

La cine? ce îți pasă? la Domnul teŭ Mihaĭ,
(Dan și Tudor să aşéḑă la masă.)

Dan Visterul.

Iți place ție Domnul de ḑicĭ că aĭ mirare
De dînsul, căpitane? Dar el de tine are?

Horvat.

Să aibă orĭ să n'aibă eŭ sunt nepăsător,
Mihai e adevărul, eŭ nu-i port nicĭ un dor;
Dar tu ce escĭ din țéră, vistere, mĭ se pare,
Că pentru el, tu însuți nu aĭ credință tare?
Şi asta nu e bună: căCi daca escĭ ceva,
El tĕ a făcut, îmĭ pare... Toți voĭ sănteți așa.
Când Domnul face voă o facere de bine,
A eĭ recunoscință atât cât fapta ține,
Trăiescel asfel sunteți voĭ toți acestĭ romănĭ,
D'aceia noĭ în țérră vă și numirăm cănĭ,
Un căne dă din códă cât mestecă în gură
Ce-ĭ daĭ: dar cum înghite acea înbucătură,
Iar mărie pe tine! de cănĭ nu te desfac,
A ta rescunoscință e numaĭ în stomac.

Visterul Dan (riḑînd.)

Ha! Ha! ciudată vorbă! dar sciți că ḑice bine!
Dar, baciule Horvate, ce óre veḑi în mine
Maĭ mult de cât în alții? toți suntem de pămănt,
Făcuți, romănĭ și unguri... și tu nu escĭ un sănt...

Horvat.

Să póte, dar pămîntul din care te formară,
E răŭ pămînt și asfel sunt toți aicĭ în țéră;
Şi ce póte să fie ostire de romînĭ?
Sunt bunĭ să se măsóre cu nisce prostĭ păgînĭ;
Dar nu cu ostĭ magiare... ostași d'adunătură
Ce daŭ îndată dosul! eĭ creḑ că se bătură
Şi-nvinseră păgînĭ?... dar fie vă sciut,

De se plecară Turcii, Magiarii i ai bătut,
Românii Moldovenii, de fugă sunt aice!
Veniți! și ați să fugă!

Dan Visterul (rîdînd.)

Ha! Ha! ce bine dice!
E de minune baciul!

Tutor căpitanul (aruncînd oala cu vin în capul lui Horvat.)

La vorba ce ai dis,
Răspunsul este asfel!

Horvat (trăgând sabia.)

Să fie ce e scris!
Tot sîngele tău astădi n'ajunge să împace
Acéstă înfruntare!

Tudor (trăgând sabia.)

Indată-daca-ți place.

(Ei se bat repede. Sabia cade din mâna lui Horvat.)

Acésta e dovadă ce spune c'ai mințit.
Acuma îți rămâne o nópte și-un cuțit
Ca să lovescî în spate... că alt mijloc nu ai.

Horvat.

Să morî în chinurî rele tu și al tău Mihai!
Imî veî plăti acésta!

(Horvat ese urmat de ceî doî spionî.)

Tudor căpitanul. Dan Visterul.

Dan Visterul.

Simțirî arzînde, june,
Ce vă luptați ferbinte cu rece-nțelepciune,
Sciți voî ce faceți óre? sciî tu ce aî urzit?
O june căpitane? pe șarpe aî lovit
Și n'aî putut să-l sfarămî, și mâne o să vie
Să 'n figă acu-n peptuți.

Tudor căpitanul.

Eŭ fac ce-mî place mie.

(privindul cu dispreț.)

D'a ta înțelepciune nu voî ca să-mî vorbescî,
Căcî în înțelepciune tu frica învălescî,
Tu nu escî fiŭ al țerii, căcî nu aî pentru țéră
Nicî inimă nicî fală; escî plântă din afară,

Dan Visterul.

O ici prea sus, fărtate vedi, să nu vii apoi
Să faci o coborîre prea naltă, înapoi.

Tudor.

Tu te roşesci de ţéră! dar cela ce roşesce
De ţéra luĭ, pe sine el se despreţuiesce.
Nu facem noĭ ca tine, noĭ fiĭ din popor,
Sub portul nostru simplu, bat inime cu dor
De ţéră, şi de lege şi de neatărnare.
Simţirĭ de ómenĭ liberĭ. al teŭ suflet nu are.

(ese.)

Dan Visterul. (singur, uitînduse dupe el.)

Prin alţi nebuni aĭ nostri... maĭ iată un desmăţat
Cu caro Domnul ţériĭ pe noĭ ne-a îndestrat.
Dar lasă să se ducă ast vermuleţ ce dice
Atâtea! el nu póte nimica sé ne strice.
Să ne n tumnăm lovirea la alţi mai mari ca el:
Mihai prea să măresce, şi eŭ sunt prea Mişel,
Căcĭ nu îi daŭ odată lovirea cea din urmă.
Cn dînsa rĕul ţĕriĭ; cu ea, cu ea se curmă,

Dan Visterul; Mihnea Vodă (deghizat.)

Dan.

De nu mă-nşală ochiĭ, pe Mihnea Vodă văd?
Dar ochiĭ mă înşală, vorbesce ca să creḑ?...

Mihnea.

Eŭ sunt, tăcere însă!

Dan.

Ce trébă mare fórte,
Te face mîndre Dómne, să cauţi cruda mórte?
O vorbă rădicată, un semn deosebit,
E mórtea! eŭ sunt .nsumĭ, urmat şi iscodit.
Colo în bătăfură sunt doă furcĭ năl̦tate,
De ele sunt cincĭ trupurĭ de ómenĭ atărnate,
Iscóde ale vóstre... nicĭ una n'a scăpat...
Imĭ pare că-ntre ele te văḑ şi agăţat.
Din prinşiĭ-n bătălie treĭ sute Turcĭ tăiară...
Aş vrea să fug, şi nu pociŭ... am viaţa ca povără...

Mihnea.

Sciŭ, Dane, sciŭ prea bine că eŭ joc capul meŭ.

Orĭ pe Mihaĭ îl prindeţĭ şi-l daţĭ la Turcĭ, orĭ eĭĭ
Sunt morţi: scăparea este să prinḑ pe-acest om
Mihaĭ ce să numesce al ţĕrĭĭ astăḑĭ Domn;
Sinan pacha îmĭ dete miḑlóce spre al prinde,
Să cumpăr pe Kirale, de aur cât coprinde
O baniţă! e vorba să plece de aicĭ,
Cu óstea luĭ şĭ-atuncea tu cu aĭ teĭ se ĭ stricĭ
Ostirea ce rămâne...

Dan Visterul.

Să cumperĭ căpitanul
Căţĭ banĭ aducĭ? Voiŭ prinde îndată pe tyranul.

Mihnea Vodă.

Cincĭ ḑecĭ de miĭ de galbenĭ, e suma ce mĭ a dat.
Sinan pacha el însuşĭ; dar viŭ, nevătămat...
El trebuie să móră, sciĭ tu, d'atâtea orĭ
Căţĭ Turcĭ sunt morţĭ de dînsul în muncĭ şi 'n sudorĭ,
Să-ĭ tragă tótă pielea pe trup cu măiestrie
In timp d'un an; se verse pe carne apă vie,
Să-ĭ taie o bucată, să-o frigă, să-ĭ o dea,
Să o mănânce singur, şi munca tot nu-ĭ grea...

Dan Visterul (rîḑînd)

Ce veĭ maĭ mult d'atâta?... Eŭ dómne sunt fanatec
De Turcĭ: dar tu escĭ încă d'un fanatism sălbatec!
Şi mă întreb ce lucru putu aşa de mult,
De turcĭ ca să te lege; acésta e un cult.

Mihnea.

Nu! este o simţire ce am pentru Domnie.
Sciĭ tu ce este acéstă? Vaĭ! este o nebunie!
Simţire care face să uiţĭ pe Dumneḑeŭ,
Se-'n scelĭ părinţĭ, şi frate, şi pe copilul teŭ.
Tu nu-nţelegĭ acésta, căcĭ tu nu aĭ fost domn
Şi n'aĭ avut durerea d'aperde al teŭ tron;
Ea-n trece-orĭ ce durere! o mumă ce privesce
Pe fiul sĕŭ că móre, un june ce iubesce
Femeia ce-l răspinge; un om ce a perdut,
Şi cinstea sa şi stima o nu! nu a putut
Să sufere ca cela ce perde-a luĭ putere,
A cea durere este a ḑeilor durere!...
Eĭ bine, Dane, află că numaĭ domn să fiŭ.
Vănḑ ţéra, vînḑ copiĭ, pe Dumneḑeŭ cel viŭ

Dan Visterul.

Din cincĭḑecĭ miĭ de galbenĭ?... a treia parte mie;
Şi cele alte doă la ceĭ lalţĭ să fie.
Mihaĭ va fi al vostru.

Mihnea.

Pociŭ fi dar liniscit?

Dan.

Cincĭ ḑecĭ de miĭ de galbenĭ? e óre de-n doit?
Sciŭ mulţĭ ce se vîndură pe sume maĭ mărunte
Şi lumea cea pismaşă le pune feru-n frunte.
Cincĭ ḑecĭ de miĭ de galbenĭ e lucru-răpitor,
Acela ceĭ primesce nu este trădător:
Mărirea lor îl scapă sĕ 'ĭ se dea ast nume:
Un trădător e numaĭ acel ce aicĭ în lume
Să dă pe sumă mică... acésta o sciŭ eŭ.
Patriotism, virtute, nu trag atât de greŭ
Ca cincĭ ḑecĭ miĭ de galbenĭ în cumpăna luméscă,
S'a desteptat aḑĭ lumea, începe să gîndéscă.
Să scutură de basme...

Mihnea Vodă.

Aşa şi eŭ gândesc...
Cu ce chip îl veţĭ prinde?..

Dan.

Nu pociŭ să hotărĕsc,
Veĭ sci acésta numaĭ pe măne diminéţă
Când ve-ţĭ avea în mănă acéstă scumpă viaţă
De cincĭ ḑecĭ miĭ de galbenĭ... Kirale cu aĭ sĕĭ
Să plece, p'altă parte, să plec eŭ cu-aĭ meĭ,
Şi óstea ceĭ rămăne, atuncea micşorată,
Pe Domnul eĭ, cu spaĭmă îl va lăsa îndată.
Nu sciĭ ce este omul? escĭ tare? e plecat
La tine, cu credinţă, ce este de mirat!
Slăbescĭ o ḑi în viaţă! te lasă şi se duce
La Steoa ce se-nalţă, ce-n cepe de străluce.
Şi-nécă p'a de cade! apoĭ eŭ gând îmĭ fac
Cu cincĭ ḑecĭ miĭ de galbenĭ toţĭ capiĭ să-ĭ împac.

Mihnea.

Toţĭ nu cred sĕ se vînḑă?

*

Dan Visterul.

Acéstă lume are
De ḑestre interesul şi repedea schimbare,
Cu aste doă lucrurĭ, domnescĭ pe muritorĭ.
Să fie numaĭ aur, şi aflĭ trădătorĭ!
Din aur şi din cinste oh! cinste cine n'are?
Destul să va să aibă, orĭ cine şi orĭ care
Un şerb, un rob; dar aur, nu are cine va.
Toţĭ sunt vănduţĭ în lume la câte cine-va!
Chiar Domniĭ fac acésta, voind adesea dînşiĭ
Să cumpere pe alţiĭ, să vînd atuncĭ chiar înşiĭ.
In fund aicĭ în viaţă toţĭ suntem trădătorĭ.
Ceĭ cumperaţĭ şi aceia ce sunt cumpărătorĭ.
Va fi dar voia vóstră... Dar iată vin aicĭ
Ostaşĭ!... ia séma, Dómne, în cursă să nu picĭ.
Nu sta maĭ mult... pornesce, şi baniĭ ne trimete.
La pod lângă fântâna; băeţilor l'e sete.

(Mihnea ese.)

Dan.

Cincĭ ḑecĭ de miĭ de galbenĭ! a treia parte eŭ,
Şi visteria ţérĭĭ, c'un domn pe gîndul meŭ,
Cum mi se pare grecul, e lucru de minune!
Eŭ am să fiŭ Domn ţérĭĭ şi el nu maĭ cu nume,
Acuma cu Kirale se fac ce voiŭ putea.

Dan Visterul; un căprar de dorobanĭ de Mehedinţĭ, un căpr. de dorobanĭ de Romanaţĭ; un căprar ungur maĭ pe urmă un roşior cu doĭ Turcĭ alţĭ ostaşĭ romanĭ. Liniţa.

Dorobanul de Mehedinţĭ.

Cărciumăriţă dragă, sĕ ne maĭ daĭ a bea?

Dorob. de Romănaţĭ.

Acésta ni se cade dupe o luptă mare
Ce căstigarăm astăḑĭ.

Liniţa.

Beţĭ cu ne săturare!
Căcĭ vinul nu lipsesce; aveţĭ voĭ bănişorĭ?

Dorob. de Mehedinţĭ.

Intrebĭ de banĭ. ostaşiĭ când sunt învingătorĭ?
Ia ţine, puiculiţă cu pĕr bălaiŭ, plătesce.

Tot vinul de la Greaca atât nu prețuiesce,
E un inel de pachă...

Dorobanul de Romănați.

De nu va fi plătit,
Mai ține-un șal de pachă să-ți fie de gătit.

Linița.

Păstrați acele încrurî, le duceți la neveste,
Și beți pe veresie!

Dorob. de Meidinți.

Socia-mî nu mai este.

Dorob. de Romănați.

Eŭ sunt flăcăŭ! ia șalul, se mi te-'mpodobesci
Duminecă la horă, și se nu bănuiesci,
Că nu escî tu frumósă și nu ți se cuvine
Să-l porți, căcî șalul este și vine de la mine,
L'am căstigat în luptă cu viața, e al meŭ.

Dorob. de Mehedinți.

Atunci ia și inelul și dă tot vinul teŭ
Să bea toți căți se află, Mihaî ca să trăiască!
Și cere și la ceî alți ca sĕ te dăruiască!

Căprar ungur.

Noî nu avem nimica, n'am vrut a despoia...

Dorobanul de Mehedinți.

Postesce păcătosul căcî n'are ce mănca,
Măi, ungurenî prea falnicî, dar nu vă scim noî bine?
Voî n'ați fost adî în luptă... Ia uităte la mine?
Ședurăți la pădure când noî întram în foc!
Ce prădî puteați a face când n'ați mișcat din loc?

Căprarul de Romănați.

Că se despoie morții în urma bătălii.
Așa nu fac, sărmane, copiî Romănii.

Căpr. de Romănați.

Mĕ ascultați pe mine! sciți cine s'a bătut,
Cu suflet? Moldovenii... p'olteni chiar în-n trecut.
Puțini, dar tari că leii!

Căpr. Moldovean.

D'avem doi domni în lume,

Avem aceiaşi ţeră, avem acelaş nume,
Românĭ.

Căpr. de Mehedinţi

Mihaĭ ne ḑice că toţĭ suntem românĭ.

Dan Visterul (la oparte, şeḑînd la o-masă.)
O se vă daŭ eŭ voă, frăţie cu păgănĭ.

Căpr. de Romănaţi.

Mihaĭ ḑicĭ tu? şi este aşa cum el ne spune,
El scie ce vorbesce, el are gînḑurĭ bune.
Şi e viteaḑ, ca leul! nu sciŭ de l'aţĭ ḑărit,
Pe calul seŭ înspumă, de fală strĕlucit,
Intrînd în Turcĭ? pe cale-ĭ mulţimea nepătrunsă,
Să despica ca braḑda de fer de plug ajunsă,
Căḑea grămeḑĭ alăturĭ, de rînḑurĭ omeneşcĭ
Şi el trecea n'ainte! aĭ fi creḑut că escĭ
In vre un vis de nópte, prin negurĭ, şi prin vînturĭ
Ḑărind pe un arhangel trecând peste mormînturĭ.
C'o mănă ţinea capul luĭ Caraiman tăiat,
Cu alta steagul. pacha dă dosul speriat.
De escĭ viteaḑ, cu mine tu vin şi te măsóră!
Iĭ strigă Domnul ţĕrĭĭ. Dar pacha, fuge, sbóră,
Şi-n nópte sĕ topesce. Mihaĭ cu mănа luĭ
A dărămat o sută voinicĭ... ce s'ĕ maĭ spuĭ?
Din paloşu-ĭ, din braţuĭ-veḑ săngele că pică..
De n'aţĭ văḑut acésta, nu aţĭ văḑut nimică.
Şi nicĭ măcar o rană în luptă n'a luat!
In adevăr, un înger din cer l'a apărat.
In timpul bătăliĭ mulţĭ spun că şi văḑură
Ast înger lăngă dînsul sburînḑ, cu o figură
Frumósă ca lumina, ţiind pe capul seŭ
O pavăḑă de aur şi-l apăra mereŭ.

Căpr. de Mehedinţi, (bind.)
Trăiască Domnul ţĕrĭĭ!
(toţĭ beaŭ.)

Căprarul Moldovean.

Pe ţĕrĭ să le unească!

Căprarul de Romănaţĭ.

Ce buhă stă acolo şi nu bea se trăiască
Mihaĭ!
(toţĭ se uită la Dan Visterul.)

Căprarul de Mexedinți.

Iscódă este ?...

Căprarul Moldovean.

Să fie ce va vrea !

(către Dan)

Audi tu? fii ce-ți place, numi pasă... însă bea !

Dan Visterul, (bând.)

Să ne trăiască óstea și țéra sora nóstră !

(la oparte.)

Să piară tótă óstea și cu Moldova vóstră !

Căprar Moldovean (către Dan.)

Ce dici încet, stăpâne ?

Dan.

Am dis să trăiți toți!

Ce v'ați luptat cu fală !

(la oparte.)

Ce mai cuibar de hoți !

V'oiu da eu diminéța la Turci se vă părléscă

Pe voi și Domnul vostru!

Căpr. de Mexedinți.

O țéră părintéscă!

Și tu Moldovă dulce, tu strămoșesc pământ,

Voi ați păstrat căminul cu sângele cel sânt

Al celor ce cădură în dioa luminósă

Spre mă..tuirea țérii ! adi viața e frumósă

Adi țéra e mai mîndră, mai dulce a dimbit.

Frumósă căci se luptă și-i démnă de iubit !

(rădicând un toast.)

In amintirea celor ce astădi cu mărire

S'au abătut în luptă !

Mai mulți.

Să fie amintire!

Un roșior. (intră cântând și târind dupe el legați c'o funie doi Turci prinși robi.)

Mihai Domnul țerilor,

Fala luptătorilor,

Trece-n umbra dorilor,

Ca fulgerul norilor.

S'a spart fala turcilor,

Turcilor, păgânilor,
Pe peptul Românilor.

(vorbind.)

In sănătatea țării, beți singuri, fără mine,
Eu Toma *Taie pachă*, de când tăiau cu bine
Pe Mustafa viteazul la Dunăre-n războiu!
Eram căprar de *roșii*, și avem vestiți copoi,
Lupta bătrînul pachă, tăia, tăia în cale
In rîndurile nóstre, făcând și deal și vale,
Când deodată însă a dat d'un pept de leu.
Pe care a lui viață se sparse: peptul meu.

Căprar de Mehedinți

Ce sunt acei doi ómeni ce duci legați de tine?

Roșiorul.

Ei ómeni? altă dată, acum sunt robi la mine.
Prinși astădi în bătaie de mine, sunt ai mei.
Dar sunt voinici cu totul, să bat ca pui de lei.
Mihai mii dete mie... vedeți, sunt de vîndare?

(către cărciumărésă.)

Ii cumperi? doă vedre de vin și-o sărutare?

Liniță.

Nu mi trebuie nici robii nici sărutarea ta!
Eu n'am născut în lume cu robi, deci n'oi avea.
Ii vinde la aceia ce aŭ învățămîntul
Să cumpere pe ómeni!

Căpr. de Mehedinți.

Să ți fie sânt cuvîntul!
Când o sĕ vie timpul ce toți îl cer, îl vor
Sĕ nu mai vîndă omul ca vită la obor?

Dan Visterul.

Când trupul se va face a nu fi de vîndare,
Va cumpără pe suflet tot omul încă tare.
Ascultă, vinde-i mie, îi cumpăr, iată eu.
Cu aur, cătă sumă? îmi spune, dragul meu?

Căpr. Moldovean.

Erau nu de vîndare; ci de înjungiere...

Roșiorul (aședînduse la masă și ținând de funie.)

Mi s'a urît cu dînșii! ai, cumpără-i vistere!
Să am eu robi nu mi place, dedat cu robi nu sunt;

Căpr. de Mehedinți.

Sunt turcî decî nu îî vinde acestuî drac de sănt
Visterul Dan! la pacha îî va trimite-ndată?...

Visterul Dan.

Ce cerî?

Roșiornl.

Doî boî de frunte în banî și acum îndată?

Visterul, (dînduî o pungă.)

Doî boî? aicî sunt patru...

Dan Visterul (către robî.)

Ședeți colo pe bancă!

(eî șed.)

Roșiorul.

Voiŭ prinde alțiî mâne.
Dar pe aceia însă nu țiî voiŭ da, stăpâne,
P'aceia îî voiŭ vinde puicuțiî de colea
(arată pe cărciumărésă.)
Pe sărutărî, Liniță?...

Liniță.

Isteț ul!... v'om vedea...
Iusórăte, nebune, și înceteadă-a cere
Femeilor streine sărutură; iați muiere!

Roșiorul.

Am una cu cosița bălaie de fuior
De în și cu mijlocul, aî dice un mosor,
Să-o țiî prin întunerec, ea casa se țî lumine,
Atâta e de albă! să o aibî pe lângă tine.
Și ea se dea mirosurî de florî primăveresc,
Să-o puî la bubă, dragă, și se te lecuiescî.
Cu trupul de domniță; dar suflet de țărancă,
Blînd și 'n focat ca dorul, româncă și olténcă

Căpr. de Mehedinți (bînd.)

Trăiască dar Olténca! Ea este draga mea.

Căpr. de Romănați.

Să bem dar; pentru țéră, cu noî, magiare, bea!
Și om bea și noî în armă spre țéra ungurésc,
Dar maî întâî să facem ca țéra românească
Să trécă înainte!

Căpr. ung.

Sunteţi vasalĭ la noĭ...

Căpr. de Mehedinţĭ.

De aĭ aceste gînduri, noĭ nu maĭ bem cu voĭ.

Roşiorul (cântînd.)

Bate, bate pe Tătarĭ,
Nu da mâna la magiarĭ!

Căpr. de Romănaţi.

Dar cântă, Taie pacha un cântec óre care,
De vitejie.

Visterul Dan (la oparte.)

Mâne vă daŭ eŭ pe spinare!...

Roşiorul (cântă.)

Toba, trîmbiţa resună.
Armasarul fulger, vînt,
Varsă spumă, nara-ĭ fumă,
Bate mîndru în pămînt.
Vulturul în vînt pătrunde
Ca un sufiet de strĕbun
Şi arată calea unde
Lupta nasce timp maĭ bun.
De cât ţéra în robie
Să trăiască, pe pămînt,
E maĭ bine ca să fie
Un întins, măreţ mormînt.
In ainte! în ainte!
Mîndri sĕ traim aicĭ,
Să lăsăm, murind, morminte
Tot cu óse de voinicĭ.
Voĭ fetiţe iubitóre
Pentru morţĭ gătiţi florĭ mĭĭ,
Sărutărĭ resfăţătóre
Pentru ceĭ ce-aŭ scăpat viĭ?
Ţéra este pomul mare;
Oamenĭĭ cĭ frunde sunt;
Primăvara le răsare,
Tómna le aruncă-n vĕnt.
A muri cu bărbăţie
Ca aĭ nostri moşenaşĭ

Este sănta detorie,
A Românilor ostași!
(In acel moment se aude tobele de rapel sub arme.)

Roșiorul.

Ne chiamă la vegere!

Căprarul de vălcea.

Să mergem a muri,
Saŭ, ca să dic maĭ bine, să mergem a trăi:
(toți sĕ scólă se iasă)

Dan Visterul; ceĭ doĭ Turcĭ robĭ'

Dan Visterul.

De unde sunteți óre?

Intăiul rob.

De la Silistra, dară.

Al doilea rob.

Tu cine escĭ tu însuți?

Dan Visterul.

Boer d'aicĭ din țéră;
Al porții nalte óspe; în interesul seŭ
Averea mea și viață aș vré ca sĕ daŭ eŭ.
Sunt omul cel maĭ harnic și cel maĭ de credință
Al Turcilor aicea...

Al doilea turc.

Cum este cu putință
Sultanuluĭ și Porții să fiĭ tu credincios,
Când nu escĭ țĕrii tele? s'a-ntors lumea pe dos?...

Visterul Dan.

Dar țéra mea e țéra sultanuluĭ; el are
Inalta stăpânire.

Intăiul rob.

E lucru de mirare!
Dar legea ta nu ĭ lega sultanuluĭ... cum faeĭ,
Pe Mahomet al nostru și cu Isus să-'n pacĭ?
Dar dicĭ că tu escĭ óspe sultanuluĭ? nu-mĭ pasă?
Atuncĭ ne dă tu drumul să ne-'nturnăm acasă?

Dan Visterul.

Să póte, cu tocmeală ce este în folos
Sultanuluĭ, nu mie al seŭ rob credincios.
Și voă, și laĭ pacha...

Intăiul rob.

Noĭ nu avem avere.

Dan.

Nu este aur lucrul ce voă vi să cere.

Al doilea prins.

Atuncĭ ce vreĭ?

Dan Visterul.

Aceia ce a voit
Sinan pacha și óstea aicĭ când a venit;
Ce caută sultanul acum se dobândéscă
Cu-atâta chieltnială, Mihaĭ să se robéscă.
Luațĭ câte o armă, vă ascundeți aci,
Căcĭ el aicia vine cu nóptea a dormi
Avînd maĭ mult repaos cum și maĭ multă pace.

Intăiul rob.

Te înțelegem bine; acésta mie-mĭ place.

Dan Visterul.

Cu voĭ o să maĭ vie cinci de aĭ meĭ panduri.
Prins, îl veți duce-n dată prin desele păduri
La pacha, o să vie aicĭ în astă séră
Aicĭ cărciumărița va spune-'n ce cămară
El dórme.
Ceĭ din ainte. Căpitan Kirale vine.

Kirali.

Ah! iatăte, Vistere; îmĭ cerĭ o întâlnire,
Aicĭ; eŭ vin, ce este cu mine spre vorbire?
Cu tine, mîndre, Dane?
(văzînd pe Turcĭ.)
Ce sunt acestĭ doĭ inși?

Dan Visterul.

Doĭ turcĭ, ce la bătaie de unĭĭ fură prinșĭ...
Dar să lăsăm acésta căcĭ alta am in minte.
(către Turcĭ.)
Voĭ, dragiĭ meĭ, bunĭ ómenĭ, vă duceți maĭ n'ainte
(către Kirale.).
Înțelepciune naltă și suflet vitejesc
Unite, fac din tine un om ce toți cinstesc,
Ascultă, căpitane, un vis e astă viață...
Trcĭ decĭ de miĭ de galbenĭ să plecĭ de dimineța?

Albert Kirale.

Dar Batori ce-ar ḑice?

Dan Visterul.

Creḑi că el vede bine
P'acest Mihaĭ că bate pe Turcĭ, el, de la sine?
Şi face nume mĕndru? Mihaĭ se tace mare,
De va învinge mĕne aceste ostĭ barbare.
Şi sciĭ, nu te iubesce pré mult... ia baniĭ dar
Şi plécă! aĭ de scire că astă séră chiar
Aŭ maĭ sosit luĭ paşa ostirĭ ajutătóre.
Ce şeḑĭ? te du cu óstea, şi la al vieţiĭ sóre
Avut, trăiesce încă! şi lasă pe Mihaĭ
Să-l prindă astă nópte!

Albert Kirale.

Ciudate scirĭ îmĭ daĭ!
Dar baniĭ?

Visterul Dan.

Sunt aprópe... e suma numărată.

Kirale.

Să mi s'aducă baniĭ şi plec acum îndată.

Dan Visterul. Cărciumăresă Liniţa.

Drăguţă vin încóce şi spune cu mdemnare
Căstigĭ tu mult aicea?

Liniţa.

Căstigul din perḑare
Nuse alege. muncă destulă; dar folos
Nimica. orĭ ce facem, nu merge, cade jos!
Chiria ne plătită şi butia seccată,
Nu scim ce v'om maĭ face. bărbatu-meŭ se-mbată,
Mereŭ. el îşĭ bea marfa. ce este de vindut.
Mĕ bate rĕŭ şi leneş cum nu s'a maĭ veḑut.
Şi fuge de ostire, de arme, de bătaie.
E slab ca logofeţiĭ...

Dan.

Puicuţa mea bălaie,
Eŭ aş putea da voă cu ce să cumpăraţĭ
Un petic de moşie; dar si voĭ să îmĭ daţĭ
O mănă-ajutătóre?...

Cărciumăresa.

Ce lucru o să fie?

Dan.

Mihaĭ când dórme-aicea, poţĭ tu ca se-mĭ spuĭ mie?

Liniţa.

Aicĭa astă nópte.

Dan.

Poţĭ taina tu să ţiĭ?

Liniţa.

O ţiŭ când e streină.

Dan.

Avntă veĭ să fiĭ?
Ascultă, astă nópte de va veni aice
Mihaĭ ca să se culce, tu, dragă îmĭ veĭ dice,
Veĭ spune şi cămara în care e culcat
Vrem se-l furăm. n'aĭ grijă, că faĭ tu un păcat,
Noĭ nu îl v'om ucide; la pacha îl v'om duce,
Şi iată tot...

Liniţa (la oparte.)

Tălharii cum vor se mĭ-l apuce!
L'am prins; dar ca maĭ bine să pociŭ afla lovirea,
Să dic că sunt cu dînşiĭ

(tare.)

Eŭ îţĭ primesc gîndirea.
E bună, este timpul, de dînsul a scăpa,
De el şi de resboie ce ne vor secera.

Dan.

Pré bine! iată-o pungă cu aur ea să fie
A ta, şi de vom prinde pe Domn, să ţĭ daŭ eŭ ţie
Şi altele maĭ multe.

Liniţa; cărciumarul.

Cărciumarul (beat.)

Cu cine aĭ vorbit?
Ce aĭ acolo? adu-mĭ să veḑ, orĭ te-am trăşnit!

Liniţa.

Nu am nimie. Ce-ţĭ pasă

Cărciumarul.

Nevastă! p'a mea lege,
De nu veĭ da îndată, de tine nu s'alege
Nimic!
(ridică ciomagul asupra eĭ.)

Liniţa.

Nu da în mine, astéptă mĕ în casă
Acolo îţi voiŭ spune ceva de care-ţi pasă.

Cărciumarul (strigînd.)

Dar ce sunt acestĭ ómenĭ ce vin cu banĭ aicĭ
Şi daŭ nevestiĭ mele?

Liniţa.

Nimica sĕ nu ḑicĭ.
(el în'ră în cameră.)

Liniţa (singură.)

O Dómne, ce păcate! când o sĕ scap de el,
D'acest beţiv, ast trăntor căḑut cum şi miṣel?
Dar iată domnul ţĕriĭ.

Mihaĭ; Cărciumărésa.

Cărciumărésa (la oparte.)

Nimica nu-ĭ voiŭ ḑice.
Il voiŭ scăpa eŭ însă de cursa-n tinsă-aice,
Căcĭ este un Domn mare, Român, voinic, frumos.
Mĭ e drag cum mĭ este ḑioa aş da eŭ bucuros
D'o sută de orĭ viaţa ca el sĕ vieţuiască,
Ca el sĕ maĭ rădice măndria Rdmănéscă!
Iaşĭ da chiar al meŭ suflet!...

Mihaĭ, vine.

Eşiŭ din cortul meŭ.
Şi nimine nu scie... schimbat de portu-mĭ, eŭ
Răsuflu! pace dulce ce grija ocolesce,
Şi unde omul trece o viaţă ce iubesce,
Cu sufletul lin fórte! nu pociŭ să te maĭ am
O sântă datorie mă face să sfăram
De colţurile lumiĭ făşie, cu făşie
Ast suflet plin de dorurĭ şi de mărinimie.
Dar ce să fac? ursita aşa a hotărît.
Să mor, ca să trăiască o ţéră ce-am iubit
(după o pauḑă.)

E greŭ pentru-al meŭ suflet să ţiŭ acéstă stare!
Să-aşeḑ pe micĭ mijlóce un scop atât de mare!
Să fac cu ungurenĭĭ aceste învoelĭ
Ce ţéra mea închină! şi nasce bănnielĭ,
Şi tot ca să-mĭ dea óste de Turcĭ ţéra să scap!
Cu gîndul maĭ la urmă şi lor să daŭ în cap!
Să sufer lângă mine pe trădătorĭ ce cată
Să mă răstórne! fără a cuteḑa vr'odată
A desvăli simţirea-mĭ! să am ministri răĭ,
Să fiŭ silit să-ĭ apăr, să ḑic că sunt aĭ meĭ,
Ca să-ĭ reţiŭ în calea pe unde am pornit
A scutura robia poporuluĭ iubit,
Şi nimenĭ nimenĭ încă să nu îmĭ dea cruţare,
Să nu mĕ înţelégă! acésta e o stare
Maĭ crudă de cât mórtea!... aşa e când ceĭ marĭ,
Putericĭ într'o ţéră, nu aŭ credinţe tarĭ...
(veḑînd pe Liniţa.)
Ascultă, o Liniţa, voiŭ ca sĕ dorm la tine,
Aicĭ eŭ aflu pacea ce mie se cuvine.
Gătesce-mĭ patu-mĭ. Ce sciĭ, ce aĭ maĭ auḑit?

Liniţa.

Ce aĭ tu, Dómne dragă, te veḑ fórte mólit..
Boerĭĭ te înceală! Aĭ dreptul eĭ tot stricá.
Şi nu vor ca sĕ facă pe drumul bun nimicá!

Mihaĭ.

În cort în astă nópte, vor să mă prinḑă viŭ...
Eŭ voiŭ dormi aicea. credinţa ta o sciŭ.

Mihaĭ, singur.

E greŭ să scuturĭ jugul acestuĭ bun popor.
O mănă ne-văḑută opresce al séŭ sbor.
Vrăjmaşiĭ luĭ ceĭ aspri nu sunt aceĭ d'afară.
Vrăjmaşiĭ ceĭ maĭ aspri se află chiar în ţéră.
Prigorĭ de ţĕrĭ streine, trist rod de veneticĭ
Ce în al ţĕrĭĭ sănge s'aŭ altoit aicĭ;
Nu sunt străinĭ şi ţéra romănĭ nu îĭ numesce,
Iĭ lépădă, străinul iar îĭ despreţuiesce,
Prin luptă nicĭ odată străiniĭ n'aŭ luat
Acéstă dulce ţéră, ea s'a îngenuchiat
De fiĭ eĭ ceĭ vitrigĭ prin intrigĭ, prin trădare,

Aicea e tot rĕul, aicĭ e rana mare!
(către Liniţa.)
Merg se mĕ culc acolo în casă, sĕ veghedĭ.
Liniţa, pe aprópe şi se mĕ 'nsciinţedĭ
Dar spune unde este cămara de culcare?

Liniţa, (luminînd cu o luminare,)
La uşa de la drépta.

Mihaĭ.

Tu sciĭ, tăcere mare!
Sĕ nu spuĭ tu la nimenĭ că dorm aice eŭ.

Liniţa.

D'oiŭ spune acest lucru, mĕ bate Dumneḑeŭ.
O Dómne, pentrn tine aşĭ da şi a mea viaţă
Tu ce daĭ viaţa ţării!

Mihaĭ.

Viu maĭ de diminéţă

Liniţa.

(Eĭ intră în casă şi Liniţa ese îndată tără luminare.)

Liniţa.

Ce om! cât e de mare şi cât este de bun!
Acum sĕ ne întórcem la Dan, acel nebun
Ce-mĭ dete-atâta aur ca sĕ predaŭ pe Domnul
In mâna lor când dulce el se va da cu somnul.
Dar iată aice:
Liniţa. Dan Visterul urmat de ceĭ doĭ turcĭ şi de maĭ mulţĭ ostaşĭ

Dan.

Liniţă, tu de vorbă creḑ că te ţiĭ mereŭ,
Ca-se-mĭ predaĭ pe Domnul ţi am dat mult aur eŭ.

Liniţa.

Da, tu mĭ aĭ dat mult aur şi eŭ ţi-l daŭ în mână.
Acésta e tocmeală.

Dan.

In care loc amână?

Liniţa.

Veniţĭ aicĭ! acolo, la stânga-naintaţĭ
Deschisă este nşa.
(la oparte.)

O trădătorĭ spurcaţĭ!
Acolo e bărbatul, în locul luĭ Mihaĭ
Pe el îl daŭ, de dînsul voiŭ se mĕ scap încaĭ,
Căcĭ e beţiv şi frică de arme multă are.
Ţeŭ! nu îmĭ plac mişeiĭ căduţĭ în nepăsare.
El nu e demn sĕ aibă el un mişel şi mic,
Femeie ca Liniţa, ce cere un voinic!

(Ostaşiĭ întră prin uşa din stînga, şi es ţiind în braţe pe cărciumarul adormit. Eĭ se depărteadă cu cărciumarul.)

Dan.

Şi-acum a mea-ĭ isbînda! acest măreţ Mihaĭ
D'acum e robul pachiĭ! tu ţĕră, nu maĭ aĭ
Ast braţ viteaz cu tine, norocul părtinesce
Pe Dan, acuma aur şi rang nalt îmĭ dimbesce.

Liniţa, (la oparte.)

Il duce dar la pacha pe bietul meŭ bărbat
Creding că este Domnul...

(eĭ se depărteadă.)

Liniţa.

Nu fac eŭ un păcat?
Eĭ póte se-l ucigă?

(Mihaĭ-eşind)

Ce sgomot? cine vine?

Liniţa.

Dan mĭ a dat mie aur sĕ te oredaŭ pe tine.
Eĭ aŭ venit aice, şi eŭ iam înşelat,
Le-am dat, prin întunerec, pe bietul meŭ bărbat.
Eĭ l'aŭ luat pe braţe; cu el s'aŭ dus d'aice.
Crezînd că aŭ pe Domnul' Credĭ turciĭ se nu-l strice?

Mihaĭ.

Tu aĭ făcut acésta?

Liniţa.

Nu escĭ tu Domnul meŭ?
Nu escĭ tu viaţa ţĕrĭĭ; şi drag luĭ Dumneţeŭ?

Mihaĭ.

Tu mĭ aĭ scăpat dar viaţa şi ţĕra tot d'odată.
Eŭ îţĭ voiŭ da un mire şi-o ţestre însemnată.
(garda luĭ Mihaĭ ajunge.)

ACTUL II.

Tabăra de la Iagărenĭ.

SCENA I.

Mihaĭ, (plimbînduse.)

Noĭ v'om fugi la munte de şi învingătorĭ!
Aşa e când în ţéră se află trădătorĭ.
Toţĭ capiĭ de ostire d'ar fi ţinut cu mine,
Aşĭ fi sdrobit cu totul aceste ostĭ străine,
Dar eĭ, s'aŭ dat cu Turciĭ, se puie ţéra-n hĕră
Şi eŭ nu pociŭ să-ĭ sfarăm! nefericită ţéră!

Vin Tudor căpitanul; Preda Budescu·

Mihaĭ. (către Tudor.)

Vin, june căpitane, să te îmbrăţişeţ?
Tu tĕ aĭ luptat cu fală, te bine cuvinteţ!
Tu şi eu moldovenĭĭ, ce aŭ venit cu tine,
Făcutuv'aţĭ demnĭ, dragă, de ţéră şi de mine,
Tĕ-aĭ însurat în ţĕră la noĭ şi de curînd,
Şi aĭ venit la luptă, în urma ta lăsind
In Bucurescĭ nevasta, gingaş înconjurată,
De desfătărĭ, de vise, ce-atât de drag îmbată
Un mire ce iubesce... sunt recunoscător,
Aĭ voie a te-ntórce la dulcele tĕŭ dor,
Sĕ trecĭ maĭ multe ţile, uitînd îndesmerdare
Çât viaţa are dorurĭ şi greutăţĭ amare!
Iubirea şi junia plăcerĭ îţĭ împletesc,
Te bucură îndată, căcĭ ele să topesc!
Nu te roşi! aceste plăcerĭ sunt cununate
De cinste şi virtute, sunt sănte şi curate!
Din căte bunurĭ cerul pe om a dărnuit,
Iubirea le întrece. eŭ însumĭ am iubit!
Imĭ place mie omul de vărsta sa să fie,
Eram de a mea vărstă... frumósă nebunie!
Ce-nţelepciunea însuşĭ rîvnesce negreşit!
Somn plin de visurĭ dalbe, când tot e fericit
Chiar şi nefericirea!... aţĭ însă ce schimbare!
Iubesce al meŭ suflet; dar d'o iubire mare,
Ce-'n brăţişaţă lumea, un ţel mărinimos,
Neatărnarea ţĕrĭĭ; un viitor frumos,

*

Iubesce să se lupte, să piară pentru ele,
Acésta este astădĭ iubirea vărsteĭ mele;
Dar dute!... daca Turcii cobor spre Bucurescĭ
La Rucăr, căpitane sub arme ne găsescĭ
(ese.)

Mihaĭ, Budescu
(Pr. Budescu întră.)

Mihaĭ.

Budescule! Kirale, mă tem că se va duce
Chiar astădĭ?

Budescu.

Şi de pradă în ţéră să s'apuce...
Să póte. Bucurescĭ colo aprópe sunt
Şi nu aĭ nicĭ o gardă..

Mihaĭ.

Dar spunemĭ un cuvînt
De Turcĭ, ce fac? vin óre?

Budescu.

Am scire, căpătată
In tabăra turcéscă ce s'a urmat îndată.
Printre romănĭ fu unul ce-'ncredinţat că móre,
Voi totdeodată cu Turcii să s'omóre.
La ierbăria turcă el puse foc: curînd,
Aprinsă, sare-'n aer, plesnind, trăsnind, tunînd.
Şi ucigînd mulţime de Turcĭ, de caĭ, de vite;
Credură că romănii, în cete odihnite,
Căduseră pe dînşiĭ; decĭ tabăra s'a spart,
Ca paserĭ ce la sgomot, de puscă se despart.
Dar când aflară lucrul, veniră cu ruşine,
La locul lor...

Mihail.

Imĭ place... Maĭ sunt ómenĭ de bine
Şi hotărîţĭ în ţéră! acel ce foc a dat,
E demn de bunii nostri romănĭ: s'a-n mormîntat
Cu Turcii împreună. Decĭ, fala să plutéscă
P'ast nume-n totd'auna! mărirea strămoséscă
In sufletul luĭ mare, cu drag s'a fost ivit!
Oh! jur că este mare dispreţul ce am simţit

De omul ce în viață-i pe sine să iubesce
Şi pentru viața țării nimica nu jertfesce!

Budescu.

Puțini la bune fapte, o Dómne, se adun.
E mort în sînul nostru acel dar sănt, strĕbun:
Tot ce ne mișca încă e numaĭ în vorbire.
Toți cată să înseale; sărmana omenire
Iĭ crede, îl ascultă, căcĭ lumea ĭ un beteag.
Ascultă pe toți vraciĭ ce spun de căte-un leac.
Ea dar primesce mórtea în ceia ce gîndesce,
Că se găsesce viața!.. dar cine maĭ sosesce?
Ceĭ din ainte. Dan Visterul.

Mihaĭ.

Sciĭ că escĭ demn de mórte! acum de patru orĭ
Te înțelegĭ cu turciĭ aĭ meĭ asupritorĭ.
Veĭ să mĕ surpĭ pe mine? nu țĭ fac nicĭ o mustrare.
Dar ca să facĭ acésta cu-a patriĭ perdare.
Trădînd'o spre robie, nu pociŭ să sufer eŭ.
Trădarea ta privesce pe însuși Dumnedeŭ.
In sănțul nume-al țării voĭ țéra-'n genuchiarăți,
Strigând neatărnare, de féră o 'n cărcarăți.
Aveți voĭ mîndre vorbe: tyranĭ, apăsători!
Neatărnare sănță! dreptate și popor!
Tyran? eĭ bine, fie, tyran să fiŭ eŭ iată!
Dar nu tyran p'o țéră, ci spărgător d'o cétă,
Ce fără de rușine apăsă pe popor;
Tyran! dar sunt dreptatea, al eĭ resbunător.
Intrébă tu poporul tyranul cine este?
Mihaĭ ce pe tyraniĭ poporuluĭ lovesce?
Saŭ ceia care trada și surpă c'un cuvînt
O țéră care geme aprópe de mormînt.
Nu! fulgerul ce cade din marea înalțime
Nu este tyrania de ură și d'asprime;
El este resbunarea ce dreptul Dumnedeŭ
Păstréda, iată, Dane, aceia ce sunt eŭ.
Acéstă resbunare, pe capul teŭ s'abate
Căcĭ țéra, 'ngenuchiată, îmĭ cere-acum dreptate.

Dan.

Ertare-nalte Dómne!

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Mihaï.

Ertare, aï strigat?
Un domnitor ce iartă pe cel ce a trădat,
O ţéră, e complice cu cela care tradă,
Protege a luï crimă, dreptatea face pradă.
Ertînd pré mult el face greşală ne ertată
Ca şi cel ce nu scie sĕ erte nicï odată.
Te ert, cu tóte-acestea, te las sĕ vieţuiecï
Pedépsă maï amară; se plângï, sĕ te căiescï!
(El ese cu suita.)

Dan Visterul, pe urmă Kîrale.

Dan.

Te du, şi te întorce când morţiï vor veni!
Dar iată căpitanul, voï încă a lovi.
(către Kirale.)
Da, Batori cu óstea s'apropie de ţéră
Şi planul nostru cade.

Kirale.

Incerc o grea povară,
Pe sufletul meŭ, Dane, căcï baniï am primit
Şi pentru Turcï nimica eŭ nu am folosit.

Dan Visterul.

Nimic? nu, căpitane, tu aï făcut să lase
Mihaï călugăreniï. Sinan nu s'asteptase
La astă mulţumire, el a îndatorat':
Plecarea ta d'acolo pe dînsul a scăpat.
El póte ca să scrie sultanuluï îndată
Că aŭ fugit romănii şi fără să se bată,
Invinşi la-ntăioa óră, cât pentru viaţa luï,
Mihaï, e încă timpul: eŭ pociŭ ca să-l răpuiï
Tu mergï în capitală, acolo-ï avuţie
Despoaie, pradă, arde tot ce-ţï va place ţie!
Lovesce în biserici, în case boerescï!
Sunt pline de avere! oraşul Bucurescï,
Cu ale sale fiice cu ochiï rupţi din sóre,
Apare ca un arbor cu fructe răpitóre
Mergeţi de le culegï căcï turcii iată vin
Şi eï le vor culege

Kirale (rîdînd.)

Cuvîntul e chrestin.

Dan.

(către Horvat ce întră.)

Horvate cap de óste,, te simţi tu înfruntat
De Tudor capitanul saŭ póte aĭ uitat
El te a rănit la mănă; tu nu ceri răsbunare?
Te-a ruşinat de mórte, si tu, uiţi, o magiare?

Horvat (cu aprindere.)

Pe Moldovanu-acela, tot sângele din el
N'ajunge răsbunării-mĭ! saŭ eŭ să mor mişel!...

Dan Visterul.

Eĭ bine, dar; ascultă la Bucurescĭ dar este
Socia luĭ corôna frumóselor neveste,
D'o săptămana numaĭ el este însurat...
Nevasta luĭ e cerul cu rade semănat!

Horvat (cu bucurie.)

Tu aĭ deschis o rană închisă jumătate
Şi rana-mult mă dóre, şi dorul mă străbate!...

Dan Visterul, (arătîndule o hărtie.)

Acésta e o listă de case boerescĭ
Ca cată să se calce de voĭ în Bucurescĭ.

(Kirali ia hărtie şi să uită pe dînsa.)

Ha! Ha! dar de minune! acuma plec îndată,
Famili luĭ Tudor aicĭ e însemnată,
Cu casa, şi cu locul.

Horvat.

Acésta este a mea...
Să mergem, căpitane şi fie ce va vrea,
Am sete d'al luĭ sânge... mănia mĕ îmbată!

(eĭ se depărtéză repede.)

Dan singur.

O inimă stricată
Maĭ mult!... dar n'o să fie din rîndul cel din tălŭ,
Ci o unelță numaĭ în mănă, îl supuiŭ
Prin aur!.. nu se luptă nu póte a combate
Acest metal, vederea-ĭ pe dînsul îl abate;
Imĭ plac acsste intrigĭ! imĭ place se găsesc
Aceste minţi plăpăndo ca să le amăgesc!

Mĕ joc cu aste vite un joc ce-îmĭ place mie!
Când ar lipsi din lume neroḑĭ şi neroḑie,
Nu ar maĭ fi nicĭ intrigĭ, ce lumea-a ameţit.
Şi însu-mĭ eŭ m'aş face atunci un om cinstit.
Dar lumea e neródă şi stărue să fie,
Iĭ place-a fi 'nşelată!.. se fiŭ eŭ la Domnie,
Aşĭ pune bir îndată pe tot ce e nerod.
Aş pune neroḑitut, şi ar da un mare rod.
(după o pauḑă.)
Tot lumea face omul din bun, şiret să fie,
Un suflet bun şi nobil, îl chiamă o prostie,
Dovadă dar că lumea întórce gîndul seŭ
Maĭ mult către Satana decât la Domneḑeŭ!
Eĭ merg ca să despóie... dar mie-mĭ trebuiesce
Un om! căcĭ o ideie în capumĭ se urḑesce...
Un om? dar iată patru!...

Dan Visterul; Miroslea logofătul; Hrisea vornicu, Dumitru logofătul Fănuţă fiŭ seŭ.

Dan.

Să figĭ bine veniţĭ!
Voĭ ce d'untimp încóce umblaţĭ cam rătăciţĭ
Nicĭ steoa din vechime la magi nu s'arătase
Maĭ princios! ascultă... Mirosla, mă uitase.
Tu Hriḑea mă uitaseşĭ! şi tu maĭ părăsit,
Dumitre logofete!
(arătînd pe stăfăniţă.)
Şi fiul teŭ iubit!...
Tu Hrisee plécă iute, la Bucurescĭ ajunge!
Kirale încă plécă aeolo spre a mulge
Acéstă ţiţă plină d'atâtea bogăţiĭ
Până nu o mulge Turcul.. acolo dar să fiĭ,
Să facĭ să créḑă lumea că cel ce o lovesce,
Despoie, şi ucide, şi arde, chinuiesce,
Cu Domnul parte face, că, asfel, blăstemînd,
Pe domnitor, pe unguri; să vaḑă ajungând
Pe Turcĭ cu bucurie, să-ĭ scape, să-ĭ protégă,
Te du curînd acolo! tu escĭ cu mintea-ntrégă
Şi fă acéstă faptă. Te du la Săndulescĭ,
Ast socru al luĭ Tudor ce-ĭ bun în Bucurescĭ
Acolo mulţĭ s'adună, acolo o să vie
Kirale...

Mirosle logofătul.

Ce gândire! ea îmi venise mie;
Dar nu am dis nimica!

Dumitru logofătul.

Eŭ însumĭ am gândit
La una ca acésta,

Fănuță (la oparte.)

Cât sunt de fericit!
Kianina e perdută, ea ce n'a vrut de mine
Și a luat pe Tudor... așa dar, spre mai bine,
Voiŭ merge să fiŭ fată, și din durerea sa
Eŭ să mĕ bucur!

Hrisce vornicul.

De merge lucru-așa,
Să merg m dar cu toții a ameți poporul.
(la oparte.)
O pradă atât de bună, să nu-i dăm cu piciorul!
Am treĭ boerĭ a pune sub sabie pe loc!

Dumitru logofătul.

Să mergem dar noĭ patru!

Dan Visterul

Atâta eŭ vă rog,
Opriți și pentru mine din prăzile luate,
De n'oiŭ veni eŭ însumĭ?

Mirosle logofătul.

Aibĭ liniscc, fărtate!
Sinan pacha acolo nimic n'u va avea.

Dan singur.

Acum voiŭ fi ferice în răsbunarea mea!
O Bucurescĭ tu care m'aĭ umilit, te teme!
Acum Dan își răsbună. decĭ tremură și gĕme!
Ah! tu m'aĭ pus pe gânduri, m'aĭ înfruntat cumplit!
Mihaĭ era Idolu-ți!. Pe tine tĕ am sdrobit
De dinsul, și pe dînsul eŭ l'am sdrobit de tine!
Aĭ vrut să stărămĭ dreptul boerilor, eĭ bine!
Ți aĭ stărămat tu viața! pe cât v'or fi Tătarĭ,
Ruși, ungurĭ, Turcĭ, nu-mĭ pasă! boerii v'or fi tarĭ!
Atât că chiar atuncea când unul din mulțime
Va căpăta Domnia, voind a se susține,

Tot la boeri alérgă! și tu Mihaĭ mărit,
Veĭ lăpăda poporul, din care aĭ eșit
Și veĭ întinte mâna boerilor, fericc,
Că aĭ să ți-o primèscă! Dar iată vin aice
Maĭ mulți... să nu mă vadă!... n'am timpul să vorbesc...

Pr. Budescu; Mihalcea; Baba Novac. maĭ pe urmă vornicu Dumitru.

P. Budescu.

Mirosle și cu Hrisee, Dumitru, să codesc
De noĭ! cu Dan sunt bine aĭ crede că-npreună
Gândesc ca să rădice pe țéră o furtună,
Eŭ am căḑut pe dinșiĭ pe când eĭ se sfădeaŭ,
Și aŭ tăcut d'odată sfioși îmĭ răspândeaŭ,
Mă prinḑ că vor sĕ facă o noă lovitură.

Baba Novac.

Tu ĭaĭ scăpat de mórte! închide a ta gură
Acum!...

Budescu.

Rugam pe Domnul să-ĭ erte și aveam
Cuvinte, sciți prea bine că toți noĭ ne temeam
Să nu se verse ura cu darea lor la mórte,
In óstea românéscă, și la desbin s'o pórte.

Baba Novac.

Eŭ sunt de alte gânduri. când pre vrăjmași îĭ cruți,
Urgia luĭ asupráți maĭ mult tu o ascuți.

Pr. Budescu.

Vrăjmașul e ca pirul; cu cât îl bate vîntul
Cu-atât sămânță-ĭ cade și néca tot pământul.
Vrăjmașul de afară ăutăiŭ sĕ fărămăm
Și apoĭ trădătorii.

Baba Novac.

Sĕ nu ne încurcăm?
Ca sĕ învingĭ streinul, ce țéra îți robesce,
Ciocoiĭ staŭ în cale, sunt stabila ce-opresce,
Și trebui a o sparge! Dan fu descoperit?...
De trădător; cum fuse acesta pedepsit?...
El se ertă! acésta numiți în țelepciune!
Eŭ o numesc din parte-mĭ curată slăbiciune.
Puterea cea maĭ vie a unuĭ domnitor,
Nu este să împace pe cel reŭ voitor,

Ci este să-lovească! precum și să rădice
Pe omul drept în fapte și totul este-aice.
Un Domn făcând dreptatea, să facc a fi iubit,
Nu căstigând pe omul l- interes robit!
Dreptatea tótă lumea, o sciu, nu mulțumesce!
Dar sciu că tótă lumea dreptatea o cinstesce.
Să căstigați pe ómeni, făcând prin fapte rari
Să nască simpatia, dar nu prin posturi mari;
O inimă cu aur nu este căstigată,
Cel ce pe interese, aḑi vine și te cată,
Te părăsesce mâne, când alții dau mai mult.
E un tărîm ce-u șală pe ómeni de demult.

P. Buḑescu.

Mihaĭ dă la tot viața, din viața sa; dă foc
Din inima-i ce arde și espu-i e un loc
In care se adună a tutulor gândire,
E țéra concentrată; e o dumneḑeire!
E tot și este singur; e tare și plepând;
Și cată ca să aibă mult cumpăt, chiar făcând
Ce face uriașul! pe unii el sprijină
Ca să învingă p'alții, acésta nu-i o vină,
La toți le vine rîndul, eŭ unul socotesc,
Când voi goni din țéră pe Turcii ce o robesc,
Cu Batori și căruĭ îi dă aḑi ascultare
El are să lovéscă ostirile magiare!
Ceĭ de maĭ n'ainte, Mihaĭ.

Mihaĭ.

Ce disputați voi óre? de mine ați vorbit?
Sunt sigur?

Baba Novac.

Da, de tine eŭ însumi am cărtit...

Mihaĭ.

Tu aĭ cărtit? ia spune căcĭ sciĭ că mie-mĭ place
Se-mĭ spuneți totd'auna ce trebuie a face?
Baba Novac, vorbesce?

Baba Novac.

La unguri am gândit
Și la boerii țérii ce tu ți aĭ îngrădit
Pe lângă tine, ḑis'am că-mĭ pare slăbiciune

Să crezi tu că boerii pe drumul bun vei pune
Şi că ţi va da credinţă astă unguri îngămfaţi,

Mihai, (suspinînd.)

Tănjirea ta îmi place; dar să mă ascultaţi!
Când m'am urcat pe tronu-mi, aşi fi putut a zice,
Acum a mea dorinţă a încetat aice.
A mă susţine numai în locul unde sunt,
E tot ce voiu eu încă! atunci, într'un cuvînt,
Aş fi cătat prin fapte avute de trădare,
Să stau pe tron şi a strînge prin pradă-avere mare;
Dar eu nu yoiu coróna ce fala a perdut,
Mai bine supus liber de cât un domn căzut!
Am o ideie mare ce nu este Domnia;
Din trei surori pămînturi a face Romănia,
Frumósă, mare, mîndră o ţéră de Romănĭ
O ţéră ne învinsă, o ţéră de stăpănĭ.
O ţéră, să trăiască prin sine, pentru sine,
Să nu şi încline voia voinţelrr streine,
Când barbarii v'or pune piciorul p'ast pămînt,
Să afle 'n potrivire, sĕ afle un mormînt.
Atunci ori eare arbor, răchită, iarbă, plănte
Să se prefacă óste, şi pe vrăjmaşi s'avinte.
O singură voinţă, un pept, şi un singur dor,
Să aibă astă ţéră ce cresce-n viitor.
In ţéră,-ostiri streine să nu se mai arete,
De peptul vitejii să fie fărămate,
Afară al ţĕrii nume, aci încă umilit,
Să aibă un resunet de fală şi mărit.
Acela ce o se vaţa pe un român, să spuie
Un fiu de vitejie! pe tron să nu se suie
Mai mult aceĭ Domni galeşi robi de trufie plini,
Ce ca să se susţie, daŭ mâna la străini,
Oprind să aibă ţéra putere şi ostire.
Lucrînd să i se stingă şi viaţă şi mărire.
Acesta este ţelul, acum să cercetăm
Mijlocul d'a ajunge, să nu ne înşelăm
Aci de puterea nóstră! în ţéră nu-i unire,
Nici dragoste, şi asta aduce ei slăbire,
E slabă biata ţéră, şi numai de la ea,
Nu póte bate Turcii, deci caută să şi ia

Pe Battori alături. străinul când dă ție
Un ajutor gîndesce stăpânul tău să fie,
Ideie rătăcită! nu sparge jugul seu
O țéră, ca să cadă sub alt jug și mai reu!
Dar daca ungurenii fac asfel de visare,
Și pentru aste vise, ne dau ostire mare,
Ca să gonim păgînii, lăsații a visa,
Și tu sdrobesce jugul ce-apasă țéra ta!
Când Turcii scoși afară, slăbiți, v'or cere pace,
Atunci cu ungurenii v'om sci noi ce v'om face.
Acum răbdare însă! răbdare, auziți?
Amara umilință, durerea ce simțiți,
Văzînd ce o să fie, cu ungurii, în țéră,
Vă v'or ciupi ficații cu stăsiere-amară,
Răbdați!... boerii însuși cei răi, v'or fi întâiu
De voi, cinstiți de mine! dar eu cu voi rămâiu,
Acésta se va cere de mare trebuință...
Ce trece... voi în mine aveți însă credință,
Și nu slăbiți! sciți bine cum capul mi-am supus
La Turci să iau Domnia? sciți bine ce v'am spus!
Că-odată la domnie, pe Turci îi v'oiu combate?
Eu mi am ținut cuvîntul... acum să mi dați dreptate?

(Să aude sunetul unei trâmbițe.)

Mihai.

Ce este?

Str. Budescu.

Dómna vine.. Domnița e cu ea...

Cobóră din trăsură.

Mihai.

Sunt bucuria mea!...

Intră Dómna Domnița Florica.

Mihai, (sărutîndule.)

Nu mĕ-asteptam îndată a vĕ vedea și aice!
In tabără.

Dómna Florica.

Cu Domnu-mi, orî unde, sunt ferice
Să fiu, de e pericol aicî a mĕ afla
Ce-mi pasă? ast pericol voiu a'l întîmpina:
Sunt dómnă și romănă...

Domniţa Florica (ţiind mâna tatăseu.)

Şi eu sunt a ta fiică,
Deci sângele nu minte... de arme nu am frisă...

Mihaĭ, (către căpitanĭ.)

Femeile plăpânde aḑĭ nu se maĭ sfiesc
Să móră pentru ţéră; dar mulţĭ ce se numesc,
Bărbaţĭ, şi capĭ aĭ ţérii, nu aŭ nicĭ bărbăţia
Fămeilor! trădarea, hrăpirea, tirănia
Aŭ stins în trînşiĭ viaţa şi aŭ făcut din eĭ
O turmă cu chip d'ómenĭ, cu inimĭ de temeĭ.

Dómna Florica.

De ce te plângĭ o dómne? sunt suflete-njosite
In ţéră; dar sunt încă şi suflete mărite.
Frumóse, şi maĭ multe d'aceste bune sunt.
Orĭ ce e bun, cu rĕul să-n gână pe pământ.
Orĭ unde e lumină, şi umbra să arată,
Şi unde-l bucuria, durerea-i asteptată,
Pe cerŭ senin să vede plutind maĭ negri norĭ
Şi vermele alege pe cele maĭ dragĭ florĭ
Să le pătrundă sînul. în lupta strălucită,
Călugărenĭ, luptă ce fu nepilduită,
E adevăr, că unĭĭ pe tine tĕ aŭ trădat,
Dar lângă trădătorĭĭ ce ţér' a ruşinat,
Mulţĭ ómenĭ de credinţă de cinste, vitejie
Luptară lângă tine, plinĭ de mărinimie,
Şi-nvinseră păgânĭĭ. deci ţéra n'a lipsit.

Mihaĭ.

Românĭĭ sunt cu ţéra, şi ţéra a vorbit.
Sciŭ bine; dar puţinĭĭ rĕĭ ce mĕ înconjóră,
Sunt de temut, prin intrigĭ ce ţéra lor omóră.
Căcĭ eĭ vorbesc la patimĭ şi-acésta este mult,
Aceste vorbe, dómnă, maĭ bine să ascult.
Eĭ n'aŭ putut a face să perdem bătălia,
Dar fac ca-'n vingătorĭĭ, cu tótă vitejia,
Să fugă în aintea acelor ce aŭ învins!

Ceĭ din ainte. Vornicul Dumitru.

Vornicu Dumitru.

Orĭ ce dorinţĭ de lupte, o dómne, ni s'aŭ stins.

Trădarea triumfédă : o pulbere de care,
De boĭ, de ómenĭ vine, să nalță-ndepărtare,
Sunt Turcii ; eĭ cu toți spre Bucurescĭ s'abat,
Și unguriĭ ne lasă, s'aŭ dus s'aŭ de părtat
Kirale și cu Horvat căḑură în trădare
Eĭ însuși.

Mihaĭ.

Să grăbéscă ostirea de plecare !
(Vornicu Dumitru ese.)
Când Turcii vin asupràmĭ, eŭ fug cu óstea mea !
Vaĭ ! iată dar ce face trădarea, mórte rea
Ce n sînul țérii nóstre s'ascunde, o sfășie !
Cu inima sdrobită, o sântă românie !
Eŭ plec !... răbdare încă !... Venivoiŭ într'o ḑi
Maĭ tare și maĭ ager vrăjmașii a sdrobi.
Dar păn atuncĭ ce póte să spuie ce turbare
Sfășie al meŭ suflet ? amară răsbunare
O tădătorĭ, v'astéptă ! al morțiĭ crud fior
Il simț plutind de astăḑĭ în negrul viitor !
Să săvărșim odată cu aste-aspide rele
Eĭ aŭ vărsat veninul în sînul țérii mele !
(eĭ se despărteḑ.)

(Se aud trimbițe și glasurĭ diferite ce anunță plecarea armateĭ.)

Dan Visterul (singur.)

Să duc ! și eŭ răsuflu ! căcĭ iată-mă acum
Ajuns cu fericire la planul meŭ cel bun.
Kirali e de parte ; aĭ nostri 'l naintéḑă,
La Bucurescĭ... și steoa ce astăḑĭ luminéḑă
Așa strălucitóre pe fruntea luĭ Mihaĭ,
Pălesce deodată... îl voiŭ surpa în caĭ !
Eŭ să urmeḑ ostirea la munțĭ precum urméḑă
O bólă ne-nblințită p'un om ce lăncezéḑă,
Acolo este locul aĭ face încă rĕŭ.
Prin Batlori... o vorbă și el va fi al meŭ...

ACTUL III.

SCENA I.

(O stradă la pórta bisericii de la curtea veche, ómenii es de la biserica ce se vede în fund.)

Spătarul Săndulescu; Sardarul Drag.

Spătarul Săndulescu.

Nu vii la noi la masă?

Sard. Drag.

La voi? dar ce aveți?
E ḑioa adormirii, pe cine îl aveți?...
Pe nimeni. Sărbătóre cam tristă mi se pere
De ḑiafeturi!

Spătarul Săndulescu.

Astăḑi am sărbătóre mare,
Căci gineremeŭ Tudor a casă s'a-nturnat
De la bătaia mare în care s'a purtat
Ca un viteaḑ, îmi place ast june; aḑi, pe mine
Cu cincíḑeci ani n'ainte mĕ veḑ trăind în sine.
Eram pornit spre arme, și viața mea era
La tabără, și lupta a fost plăcerea mea.
E falnic a te bate spre a țĕrii mântuire!
Sburam n'aintea morții ca spre o fericire,
Sub ranele luate în lupta ce avém
Eram cu mult mai mîndru, mai fericit eream
De cum ar fi sub sceptrul și sub a sa cunună
Un împărat; dar ce ḑic? eram noi împreună...
Dar astăḑii peste mine ani mulți s'aŭ grămădit,
Și mâna tremurósă cu totul a slăbit.

Sardarul Drag.

E slabă pentru paloș; dar încă póte ține
Paharŭ cu tămăiósă, și încă-l ține bine.

Spătarul.

Acésta încă, o face și printre sărbători,
Când dulcea tinereță în podobită-n flori
Alunecă sub ochimi, simț inima mi că sbóră
Cu dînșii, și întrece, voiósă și ușóră,
Acéstă lume noă!... pe care pismuiesc...
Dar vii la prănḑ la mine?

Sard. Drag.

Să póte, să lipsesc?
Ce scire de la óste? Mihaĭ nu o să vie
In Bucurescĭ? El are o mare bătălie
Maĭ mult în al sĕŭ număr...

Spătarul.

Chiar astădĭ va veni
Cât pentru bătălie, n'a fost şi nu va fi
Maĭ minunată luptă!

Sardarul Drag.

Ḑăresc îndepărtare
Pe Hriḑea şi Miroslea, şi logofătul mare
Dumitru; văḑ pe Hriḑea vorbind către popor.
Eĭ încă-aŭ fost la luptă cu toţi flăcăiĭ lor...

Spătarul Săndulescu.

Aŭ fost; dar mise pare că nu sunt de credinţă.
Eĭ n'aŭ fost nicĭ odată, şi-acéstă biruinţă
E fără a lor scire. cu lumea eĭ vorbesc.
Mă prinḑ că aŭ sub vorbe un cuget diavolesc.
Să maĭ şedem p'aice, să auḑim ce este.

Ceĭ din ainte. Hrisea Vornicul; Miroslea; Dumitru Logofătul.

Spătaru Săndulescu.

Veniţĭ de la ostire, a veţĭ vr'o bună veste?

Hrisea Vornicul.

Avurăm veste neagră: Mihaĭ s'a depărtat
Cu óstea către munte.

Miroslea logofătul.

Şi asfel a lăsat
Oraşul fără gardă...

Dumitru logofătul.

Şi Turcĭĭ pot să cadă
Pe Bucurecĭ să facă ucidere şi pradă...

(Poporul se adună şi ascultă.)

Spătarul Săndulescu.

Atuncea va să ḑică că Domnul s'a unit
Cu Tureĭĭ să ne piarḑă?

Hriḑea vornicul.

Tu bine aĭ gândit.
Mihaĭ ne vinde ţéra!

Spătarul Săndulescu.

Nu cred așa să fie:
Un Domn ce face fapte d'atâta vitejie,
Cu prețul vieții sale, nu vinde țéra sa.
Își vinde țéra Domnul ce fără d'a lucrá,
Își trece a lui viață în dulce moliciune
Cu curtesanî nemericî, în desfătărî nebune,
In baluri, în parade, plimbare cu nebunî.
Spre-a-și arăta mărirea în pene de păunî.
In mese strălucite, în somn și în plăcere
Visînd o Românie eșită din cădere.
Făcută cu nemericî, curtenî de mână bunî.
Mihaî despreţuiesce asemenea cununî:
Prin lupte ne-ncetate el cată-un nume mare
Și a măririi cale nu-î este-n nepăsare.

Hrisea vornicul.

De trădă orî nu trădă nu pociu să-ți dic curat
Dar sciu că tótă óstea cu dînsul a luat
Și a plecat spre munte, când Turcii sunt pe cale
Spre Bucurescî să prade.

Spătarul Săndulescu.

In datinele sale
Nu este ca să fugă; dar daca a pornit
Spre munții, atunci să vede că el e birnit...

Hrișea vornicul.

El a învins și fuge; deci este o trădare.

Spătarul Săndulescu.

De a învins și fuge, de, este o vândare;
Dar nu de el făcută, ci póte chiar de voi.
Să fugă din bătaie să-l lase în nevoi?
L'ați mai vêndut odată!...

Un glas din popor.

Da! îmi a duc aminte!

O voce.

Dar Hrisea cel de față apărător ferbinte
Al Turcilor fusese...

O altă voce.

Nu e deplin un an,

Miroslea și Dumitru, și cu Visterul Dan,
S'aŭ înțeles cu Turcii.

Altă voce.

Să-i spânzure îndată!

Altă voce.

Să-i ucidem cu pietre!...

(Se aude mulțimea aprobând, mai mulți armagi cu pietre v'or să-i lovéscă.)

Spătarul Săndulescu, (către popor.)

Ce faceți astă dată,
Copii?... opriți mânia ce mâna v'a armat!
Poporul e prea mare, prea nobil, prea curat,
Ca să se facă ghîde, el însuși! sunt calăi,
Și lege să lovéscă pe ómenii ceĭ rĕĭ.
Să-i judece n'ainte! voĭ ce cereți dreptate,
Fiți drepți! voi ce tyranii vă place a combate,
Combateți tyrania nu numaĭ în ceĭ mărĭ,
Ci chiar în voĭ! dați pildă că sunteți încă tarĭ,
Căcĭ numaĭ slăbiciunea ce frica îmlădie,
Combate tyrania prin altă tyrânie.

O voce.

Iĭ eĭ în kedașie?

Spătarul Săndulescu.

Iĭ iaŭ, dar îi cruțați!

O altă voce.

Le dați câte o palmă și calea le lăsați!
Căcĭ ómenĭ ce umblă cu hordele streine
Ca să-ngenuchie țéra, nu merită maĭ bine
De cât desprețuire! aĭ omorĭ pe eĭ
Ar fi a pune laurĭ pe capŭ-unor mișeĭ!

Spătarul Săndulescu.

Lăsați-ĭ să se ducă! Mihaĭ e fórte tare
Ca să-l atingă hula.

O voce.

Trăiască Domnul mare!
El ține cu poporul, decĭ ține cu aĭ seĭ.
Un domn ce-n tinde mâna curtenilor ceĭ rĕĭ,
E șerb fără rușine al celor din afară:
Ciocoĭ și streinul sunt una pentru țéră!

(eĭ es.)

*

SCENA II.

O cameră la boerii Săndulescĭ.

(Se vede o masă mare, la care óspeţiĭ mănâncă şi se desfătéḑă. nisce lăutarĭ cântă.)

Tudor; Chianina.

Spătarul Săndulescu ; Păharnicu Drag.

Şi alţiĭ bărbaţĭ şi femeĭ.

Spătarul Săndulescu.

(către Drag.)

Ce sciţĭ voĭ de la óste? Mihaĭ pe Turcĭ învinse,
Şi ţéra e scăpată; puterea lor se stinse?
Eĭ bine! să trăiască Mihaĭ!

(lăutariĭ acompaniaḑă repede.)

Ceĭ din ainte. Mirosle logofătul.

Spătarul Săndulescu.

Bine aĭ venit!...
Un scaun şi la masă!... veḑĭ, eŭ sunt fericit...
Pe cerul vieţiĭ mele nu se arată norul.

Miroslea logofetul (şeḑînd la masă.)

Ferice de acela ce nu cunósce dorul!
Cu-atâta maĭ ferice căcĭ dorul e-n velit
Şi póte să lovéscă atuncĭ când n'a gândit.

Chianina.

Escĭ buhă care cade p'o dragă sărbătóre!
Tacĭ! nu vorbi de dorurĭ!

Miroslea.

Tu care escĭ o flóre
Plăpândă şi frumósă, maĭ tare să-n grijescĭ,
De dorurĭ, drăguliţă, să nu te vestejescĭ.

Sp. Săndulescu.

In adevăr escĭ asfel cum nimenĭ nu te vede
In ḑile mulţumite! şi cineva ar crede
Că Turciĭ sunt la uşă!.

Mirosle.

De Turcĭ nu te-n griji,
De unguri te-n grijesce!

Spătarul Săndulescu.

Eĭ póte a veni.
Sunt socĭ acum aĭ nostri,

(umplând o cupă.)

Trăiască ungurenĭ!
Kirale căpitanul!
(lăutarii cântă repede.)

Drag (bind.)

Maĭ bine Moldovenii!...

Miroslea, (la oparte.)

El este ca poporul, ce laudă maĭ mult
Pe cel ce îl sugrumă...
(tare.)
Imĭ place să ascult,
Increderea cea mare ce-aveţi. Decĭ nu voĭ ḑice
Nicĭ că Mihaĭ trimite pe ungurenĭ aice
Să prade, să ucigă: căcĭ nu voiŭ fi creḑut,
Visaţi! visaţi! căcĭ visul e dulce şi plăcut!

Chianina.

Mĕ sperii cu cuvinte pe jumătate ḑise!

Miroslea.

Junie, frumuseţe, pe florĭ sunt, dragă, scrise,
Şi viaţa e un ḑimbet! aşa vă desmerdaţi!

Spătarul Săndulescu.

Mihaĭ e Domnul nostru decĭ nu vă înşelaţi,
Buni óspeţi! îndoiala pe fruntea vóstră lină
Să nu-n pletéscă umbra în raḑa de lumină!
Veĭ spune, o Mirosle, că cerul a perit;
Că sórele se culcă de undc-a răsărit.
Cu rîul de la vale la munte se întórce.
Dar ce ḑicĭ tu acolo în mintea mea nu tórce...
Trăiască Domnul ţĕrii.
(lăutarii cântă.)

Chianina, (către Tudor.)

Tu lasă-ĭ sĕ se certe, şi se mĭ vorbescĭ de tine.
Imĭ spune, ḑioa, nóptea de aĭ gîndit la mine,
La dulcea ta iubită, cum eŭ am fost gîndit
La tine ḑioa, nóptea, frumosul meŭ iubit?

Tudor.

Pre cum în lunca d'aer plutesce-un hor de stele
Plutea a ta figură pe gîndurile mele;
In tótă-a acéstă luptă, aĭ fost o dulce stea,
Aĭ luminat ferice şi tĕnĕr calea mea.

Chianina.

Veĭ tu se ți spuĭ eŭ ție ce-ĭ viața fără tine?
Un sóre ce resare și nu maĭ dă lumine.
Portret pe o colivă de morți ce se abat.
O musică de cuie ce-n tr'un cușciug se bat.
O flóre ce se trece și sóre nu cunósce,
O lume ce se mișcă și nicĭ un sgomot nasce.
Ceva ce n'are nume; ce nu este nicĭ traiŭ
Nicĭ mórte; și nu póte a spune slabul graĭ.
Dar tu poți înțelege, de aĭ gîndit la mine,
De mĕ iubescĭ cu dorul se simț eŭ pentru tine.
Dar aste dile negre chiar fermece aveaŭ
Când gînduri de mărire pe dorul meŭ pluteaŭ.
Era ceva ca sóre ce luce-n vijelie,
Era ceva de mare: Era a mea mândrie
S'aud că lupți cu fală, s'auḍ numele teŭ
Strigat de tótă lumea, era numele meŭ.

Spătarul Săndulescu.

Sunt dulcĭ acele ḍile când pentru țéra lor
Aĭ nostrĭ fiĭ în lupte cu arma-n mână mor.
Acésta dovedesce că este viața-n țéră.
Un popol ce se luptă nu póte ca sĕ piară.
Acolo unde-ĭ viață sunt jertfe de făcut,
Prin jertfe orĭ ce popol în lume s'a ținut,
Amar acelor neamurĭ ce nu sciŭ sĕ jertféscă!
Aceĭ ce nu fac jertfe, n'aŭ drept sĕ viețuiască!
A nóstră viață scurtă, orĭ cine e dotor
Se-o dea pentru-a luĭ țéră: Ea este-a tutulor.
Amar acelor neamurĭ ce cad în trândăvie,
Căcĭ trândăvia duce la viciŭ, la robie!
Și nu e altă mórte maĭ crudă pe pămînt
De cât vaĭ! pentru mortul ce nu are mormînt!
Te bucură, o țéră căcĭ fiĭ teĭ sub arme
Pe ceĭ ce calcă țéra, sunt încă demnĭ se-ĭ sfarme!
Aŭ încă energie; o simț pe sînul meŭ;
Un popol ce o perde, îl lasă Dumneḍeŭ.

(Un șerb întră repede în casă.)

Serbul.

E sabie și mórte pe poduri și prin case,
De unguri,

Sp. Săndulescu.

Toți la pórtă cu arme, sĕ nuĭ, lase
In curte sĕ pătrundă!

Un alt șerb.

Stăpâne, aŭ întrat
In curte, pradă casa, și încà foc ĭaŭ dat.
Ceĭ din ainte. Soldați ungurĭ.
Soldații se aruncă asupra mesiĭ.
Și óspeților; unii ĭaŭ pe Chianina
Și dispar cu dînsa.

SCENA III.

In cortul din Tabăra luĭ Mihaĭ la Stroienescĭ.
Mihaĭ. P. Budescu: Mihalcea: Novac și alți căpitanĭ.

Mihaĭ.

Maghiariĭ despoiară cu totul capitala.
Vedeți prin ce miḍlóce se vestijesce fala
Armatelor crestine! lovire, pradă, foc!
Eĭ aŭ facut sĕ trécă durerea p'acest loc,
Eĭ ce-aŭ venit aicea s'aducă ușurință
In a crestinătății amară suferință!
Pe d'altă parte Turciĭ în Bucurescĭ întrînd,
Tot ce-a scăpat de prada maghiaruluĭ, prădînd,
Biserica crestină o schimbă în geamie.
Icóne, crucĭ și vase le ard cu barbarie.
Din turnurĭ cĭ scot crucea și globul aurit,
Și-așaḍă semi-luna! mirabŭ-a-n locuit
Altarul, rugăciunea turcéscă-n locuiesce
A nóstră leturgie și cerul nu trăsnesce!
Acolo unde fuse altarul luĭ Isus!
Coranul și memberul acestĭ barbarĭ aŭ pus.
Sinan adună sfatul, și toți într'o unire.
Aŭ hotărît a țĕrĭĭ robie și perire.
Doĭ pași sĕ cărmuiască aceste țĕrĭ surorĭ
Schimbate în Ialete! ce ḍiceți, trădătorĭ!!!
Vĕ place-acéstă sórtă ce a ți făcut voĭ țĕrĭĭ?
Dar tremurați, unelte de mórte-a le trădărĭĭ!
Căcĭ Dumneḍeŭ poporul Român n'a părăsit,
El ăre încă dreptul sĕ nu fie robit,
Căcĭ are încă viață, căcĭ scie a se bate

Şi a muri sĕ facă a ţĕriĭ libertate.
A fost un timp de lacrimĭ de mórte, pe pămînt
Străiniĭ aŭ vrut sĕ schimbe ast stat într'un mormînt.
Sĕ stingă orĭ ce fuse Român, ce fuse mare,
Şi ce făcu a lumiĭ mândrie şi mirare!
Dar lutul Românĭĭ din sînul luĭ de florĭ
Ca sĕ resbune ţéra născu isbânditorĭ!
Aḑi pentru-a doă óră pămîntul Românĭĭ
Va născe sĕ-o resbune, copiĭ aĭ vitejiĭ.
Românĭ cu inimĭ calde, neperitorĭ bărbaţĭ,
Ce ca heroul Radu din satul Afumaţĭ
Va îneca streinul în Dunărea bătrână,
Şi ţéra-n genuchiată va face iar stăpână,
Nu perdeţĭ bărbăţia! cât viaţă n'a perit!
Prin ea strĕbunĭĭ nostriĭ în lume aŭ strĕlucit.
Prin ea poporu-acesta avéva neatărnare.
E flacăra din cerurĭ în sufletul cel mare.

Intră un curieru.

Curierul.

Cu Battori întrără ostaşĭ treiḑecĭ de miĭ.
Prin munţĭ, vin cu grăbire ca norĭ de vijeliĭ,
Pe unde trec eĭ, fruntea umbrită de durere,
Insenineaḑă dulce sub gîndurĭ de plăcere.

Mihaĭ.

Vedeţĭ? Cum se împlinĭ acuma gîndul meŭ?
Nu pere România, o ţine Dumneḑeŭ!

(Intră Tudor căpitanul.)

Tudor.

Mărĭă ta, Kiralc şi Horvat mĕ prădară
In Bucurescĭ, nevasta ca róbă îmĭ luară,
Kirale-o ţine róbă în cortu-ĭ şenţuit
In tabără. ostire se ţi cer eŭ am venit
Voiŭ se îmĭ scap socia.

Mihaĭ.

Aşa. Tu aĭ dreptate.
Ia Moldovenĭ şĭ-alérgă, cu Kirale te bate
Şi scapă-a ta socie, cŭ ţie sunt dator.
Mihalcea-las pe tine se-ĭ viĭ în ajutor.
Se-nécă al meŭ suflet. O barbarie-amară!

(Ese Tudor şi Mihalcea.)

Mihaĭ (urmînd.)

Ridică încă fruntea, o dragă, dulce țéră!
Incinge a ta spadă! cordeadă brățul tĕŭ,
Inaltă al teŭ suflet, te chiamă Dumneḑeŭ!
Trumpeta sĕ resune! și óstea sĕ pornéscă
Cu ostile maghiare măreț sĕ se unéscă!

SCENA IV.

In cort la Kirale.

Kirale.

Acum de bună seamă am rupt tot cu Mihaĭ.
N'am ce mai face-aicea. Sĕ trec dar peste plaiŭ!
De Sigismund sunt sigur, am chiar a luĭ ertare
Se-părăsesc pe Domnul! ascund a mea trădare.
Sunt dar avut; am aur din prăḑile turcescĭ.
Despoliĭ de preț mare luate-n Bucurescĭ.
Dar cea maĭ prețiósă și dulce din trophee,
E fără îndoială o tenĕră femeie,
Kianina, a mea róbă, ce-a smuls de la bărbat
Horvat și eŭ în urmă am smuls'o luĭ Horvat.
Maĭ dulce frumusețe nu póte ca sĕ fie!
E curcubeŭ ce luce pe norĭ de vijelie!
Horvat, Dan, mĭ o dispută. dar eŭ nu o voiŭ da,
Ca sĕ-o păstreḑ, cu dînșiĭ maĭ bine voiŭ lupta.
E prinsa mea; e dreptu-mĭ, o voiŭ păstra la mine.
Ea trece timpu-n cortu-mĭ în lacrimĭ și suspine,
Rămăne ne-mblînḑită ca cele căprioră
Ce fug de lanț chiar lanțul când e făcut din floră,
Dar o se se-mblînḑéscă; cu-n cetul tot se face
La sórtă, și cu rĕul începe d'a se place.
Femeia-ĭ ca poporul ce cade gemĕtor,
Incet încet se face cu lanțul apăsător
Și atât se dă în urmă cu starea sa amară,
In cât numaĭ voiesce sĕ spargă-a le luĭ héră!
Ea va uita bărbatul, amorul femeiesc
Se schimbă ca cociocul când vinturĭ îl lovesc

Kirali; Dan Visterul.

Dan.

Sinan pacha îțĭ spune

Din Bucurescĭ mulţime de vorbe ce sunt bune,
A luĭ recunoscinţă se va îndeplini
In viitor în timpul cât el va vieţuĭ.
Când ţéra ta vr'odată te va lovi pe tine,
La Pórta, tu veĭ merge şi veĭ afla mult bine.

Kirali.

Se póte şi acésta aicea pe pământ.
A domnilor credinţă se schimbă ca un vînt.
Dar eaută a ḑice că a nóstră depărtare
Din luptă, a dat ţéra visiruluĭ cel mare;
Mihaĭ îl fărămase?

Dan.

Cu drept tu aĭ vorbit:
Voĭ cu înţelepciune ast lucru a ţĭ ursit.

Kirali.

Cu mare-nţelepciune? maĭ bine cu trădare.

Dan.

Nu! ci cu dibăcie din care ţéra are
Folosul eĭ. Kirale, al vostru înteres
Nu e ca Domnul nostru pe când voĭ a ţĭ cules
Aĭ biruinţiĭ dafinĭ, pe ţĕrĭ ca se unéscă
Şi el ca mare rege p'Ardeal ca sĕ domnéscă.
Nu vă lăsaţi la curse: Mihaĭ vré sĕ vĕ ia,
Şi ţĕrilor Române vasalĭ vré sĕ ve dea.
Decĭ tu eşind din luptă, tu aĭ scăpat de héră
Ardealul care este o patrie maghiară.

Kirali.

Sunt vorbe tóte-acestea; dar ce este sciut
E că noĭ pentru aur, o Dane, am vêndut.

Dan.

Eŭ viŭ ca sĕ rescumpăr cu galbenĭ una mie
Pe tĕnĕra femeie ce-aĭ prins tu în robie.

Kirali.

Chianina? nicĭ cu ḑece nu daŭ pe róba mea.
Ceĭ ce vor că se-o aibă, cu sabia se-o ia!
O apăr chiar prin arme. de veĭ sĕ facĭ din mine
Vrăjmaş, îmĭ cere încă sĕ daŭ ţeŭ acest bine.
Ea este a mea viaţă. De când? de unde-o sciĭ?
Tu o iubescĭ, spuĭ mie, şi aicĭ la mine viĭ?

O trăsnet! o turbare! te scie ea pe tine?
Şi te iubesce? spune! nu te feri de mine?
Da, spune mie, Dane, că tu aşa vorbescĭ,
Că ea nu te cunósce, că tu nu o iubescĭ!
Tu nu sciĭ ce foc arde în inima-mĭ încinsă
D'acéstă stea frumósă pe gîndul meŭ întinsă
Ca cerul ce strĕluce, ca însuşĭ Dumneḑeŭ!
De o iubescĭ, o uită, şi fugĭ de ea, cer eŭ!

(la oparte.)

Dar voiŭ se sciŭ ea are de dînsul vr'o simţirre
Amara gelosie maresce-a mea iubire.
Se varsă ca un acru în sufletu-mĭ ranit!

(către şerbĭ)

Sĕ vie-aicĭ Chianina! cât sunt nefericit!

(către Dan.)

Ascultă, Dane dragă, tot ce pociŭ eŭ a ţĭ face
E sĕ te pun la masă cu róba ce îţĭ place.
Aicĭ în cort.

Ceĭ din ainte. Chianina.

(Ea vine cu capul plecat.)

Kirali.

Apropiete, dragă, şi şeḑĭ aicĭ cu noĭ!
Oh! cât e de frumósă! un hor de fermecĭ nuoĭ
Revarsă-n tot minutul! în ochiĭ arde sóre.
Şi gura-ĭ e o rujă rîḑînd desfătătóre;
Ca sórele cosiţa ĭ plutesce larg şi lin
Pe sînu-ĭ ce rechiamă grădinile de crin.
Aicĭ par doă ruje pe doă albe sphere
Pe care aĭureaḑă răpită-orĭ ce vedere.
Miros are de flóre şi raḑe-are de foc,
Dorinţe de plăcere în jurul eĭ se joc.
Veḑĭ mâna eĭ cea mică şi albă? ce plăcere
Se-o veḑĭ resfătătóre jucânduse 'n tăcere
Pe a le tele plete gingaşă, tremurînd,
Sĕ-auḑĭ, ţiind'o-nbraţe, în sînul eĭ, gemând
Amorul şi junia? Chianina, spune mie
Că tu iubescĭ p'acela ce-ţĭ dă cu bucurie
Şi inima şi viaţa? oh? spune, dragă rea,

Inpotrivirea este un vis : tu escĭ a mea,
Şi la a mea voinţă datóre-a te supune.
Şedĭ lângă noĭ la masă, voiósa tu ne spune
Cunoscĭ pe omu-acesta ? îmĭ spune;-amorul meŭ !

Chianina.

De sunt eŭ a ta róbă, şi nu e Dumneḑeŭ,
Nicĭ ómenĭ, oh ! nimica aicĭ se mĕ protege,
De tine, o tyrane, nicĭ ómenĭ, şi nicĭ lege,
Ce întărḑiĭ tu óre, şi viaţa nu-mĭ ridicĭ?
Creḑĭ tu că a mea tărie poţi tu ca se o stricĭ?
Tu aĭ trădat pe Domnul şi ţéra Românéscă,
Aĭ despoiat oraşul ferice sĕ priméscă
In sînul seŭ un óspe, pe mine maĭ răpit,
Din braţul unuĭ tată şi unuĭ sociŭ iubit.
Şi aĭ şi ne ruşinea se mĕ înfrunţĭ pe mine ?
Barbare ! mĕ trimite la mórte şi la chine,
Astept ; de ce întărḑii ? o blestemaţi barbarĭ !
Ce ḑic ! Voĭ numaĭ sunteţĭ ostaşĭ; sunteţĭ tĕlharĭ !
Ceĭ din ainte. Horvat.

Horvat.

Ah ! iată-şi Chianina ! Kirale, astă fată
I a mea, tu mĭ aĭ răpit'o, decĭ sĕ mĭ-o daĭ îndată !
Eŭ ĭ am călcat locaşul ; şi Sociul eĭ mĭ a dat
Cuvinte de resbună ; cu el eŭ m'am luptat,
Şi Dan e mărturie că-acéstă resbunare
Era a mea cu prada şi róba. E trădare
Acéstă faptă ! asfel pe róbă eŭ o cer,
De nu mĭ-o daĭ, dreptatea sĕ-o facă acest fer.
(arată sabia.)

Kirali.

N'am timpul a mĕ bate ! ţĭ oĭ da eŭ pe robită
Când va primi de voe sĕ fie-a mea iubită ;
Când unul câte unul din pomul vieţiĭ eĭ
Eŭ voiŭ culege rodul, şi astel, dragiĭ meĭ,
Când n'o sĕ maĭ rămaie alt lucru pentru tine
De cât ce maĭ rămânĕ în pom când iarna vine.

Kianina.

Tu nu te baţĭ... Kirale, ruşine ! escĭ mişel !

Kirale.

Te du d'aicĭ îndată ! saŭ te declar rebel !

Sunt capu ostirii nóstre, şi ḍioa viitóre
Te teme sĕ te afle într'o spăndurătóre!

Horvat.

Amar, Kirale, ţie! curînd ne v'om vedea,
Curînd va curge sănge şi ea va fi a mea.
(ese.)

Kirali, chemănd; un ostaşŭ ungur întră.)
Sĕ sune de plecare îndată! sĕ pornim!
Chianina, te gătesce, şi uită orĭ ce chin
Cum eŭ uit înfruntarea ce mĭ-aĭ făcut.

Chianina.

De mórte
Sunt totd'auna gata!
(Ceĭ din ainte; un ostaş ungur.)
Horvat cu óstea vine şi groza va sĕ pórte
In tabără.

Kirali.

Chianina, aicĭ ne v'om vedea
Mĕ duc se-n frîng turbatul ce-mĭ cere viaţa mea.

Chianina; Dan.

Dan.

Chianina escĭ perdută, nu pociŭ a ţĭ da scăpare.
Dar daca al teŭ suflet mărirea luĭ maĭ are,
Şi veĭ sĕ morĭ curată, ia ceia ce ţĭ daŭ eŭ.
Veninul: el te scapă de orĭ ce mare rĕŭ.
(ĭĭ dă un flacon cu venin şi fuge.)

Chianina, singură.

Venin! oh! ce plăcere! o fericită sórtă!
De cât a mĭ perde cinstea, maĭ bine sĕ fiŭ mórtă.
Va fi ferice Tudor atuncĭ când va afla
Că am murit eŭ demnă de asteptarea sa.
Va fi el mîndru fórte, de draga luĭ socie
Căcĭ nu e nicĭ o fală maĭ mare, nicĭ mîndrie
De cât aceia care virtutea noă-a dat!
O Dane, astă dată, fiĭ bine cuvîntat!
(bea veninul.)
Acum se curmă dorul, acum sunt fericită.

Kianina. Tudor.

Tudor.

Dar unde escĭ tu óre, frumósa mea iubită?
Veniŭ cu Moldovenii, pe unguri, resturnând,
La tine. Vino! Vino! e timpul, înger blînd
Ca sĕ te scap.

Chianina (aruncănduse în braţele luĭ.)

O dragă, tărdiŭ viĭ tu aice.
Dar nu îţi fac mustrare... Eŭ mor, dar sunt ferice.
Căcĭ am remas curată şi demnă de a fi
Socia ta. O Tudor, curînd eŭ voiŭ muri,
Căcĭ am băut veninul sĕ scap a mea virtute.
Şi mor pe sînu-ţĭ dulce...

Tudor.

O ḑile ne plăcute!
O durerósă viaţă, o Dómne! Ce-am făcut
Ce crimă săngerósa ce ţie n'a plăcut;
Sĕ merit eŭ lovirea atâta de amară!
Acésta-ĭ fapta vóstră, o trădătorĭ de ţéră!
(el o ia în braţe şi o resfaţă.)

Chianina.

Simţ mórtea... mĕ sfăşie... mĕ lasă p'al teŭ sîn.
Murind, cu fericire eŭ capul sĕ înclin.
Iubescĭ tu pe Chianina. o sociul meŭ cel dulce?
Eŭ te iubesc! în cerurĭ, acolo mĕ voiŭ duce,
Acolo eŭ odată gîndesc a te vedea.
Când veĭ lăsa tu lutul în astă lume rea.
Sĕ nu mĕ uiţi tu însă! se te gîndescĭ la mine,
Dar sĕ nu plângĭ cu lacrimĭ, se nu verşĭ tu suspine
Căcĭ lacrimĭ şi suspine, când dorul le lungesc,
Scurteaḑă-orĭ ce plăcere şi traiul omenesc.
Voĭ sĕ trăiescĭ tu încă! Eŭ n'am fost fericită.
Căcĭ am trăit ca flórea d'o ḑi căḑînd sdrobită.
Dar cel puţin în locu-mĭ sĕ fiĭ tu fericit
Tu care suferĭ asfel, o sociul meŭ iubit!

Tudor.

Nu veĭ muri tu, dragă! acésta nu se póte,
E vis ce veḑ cu ochiĭ! părerĭ aceste tóte!
Acest venin, ideie! tu nu poţĭ ca sĕ morĭ,

Veĭ sĕ rămăie triste atâtea dalbe florĭ
Ce îți dimbeaŭ în viață ca la a lor surată?
Veĭ bolta peste lume sĕ pară întristată?
Şi luna-n tunecósă în sînul descĭ serĭ?

Chianina.

Simț sînul că se sparge de viile durerĭ,
O sărutare încă mĕ duc...

Tudor

Nu te veĭ duce
Căcĭ dioa fără tine va perde fața-ĭ dulce.
Căcĭ viață jos în lume ca tine, dulcea mea,
Era iubită mie, și dulce îmĭ părea.
Acum va fi amară, ca ochiĭ făr de privire
Cu buțe fără dimbet, ca dĭ făr de lucire.
O lasă al teŭ suflet se-l beaŭ cu un sărut,
Şi apoĭ sĕ daŭ viața ce-n viața-ți a trecut.

Chianina.

O sărutare, dară, eŭ mor.

Tudor.

Şi eŭ cu tine.

(Chianina móre pe brațele luĭ, el scóte paloșul și își pătrunde sînul, cade pe cadaverul Chianiniĭ.)

Intră Kirali;¡ Dan. ostașiĭ.

Dan.

Kirale, vin aicea și veḑĭ ce aĭ lucrat!

Kirali (vĕḑînḑ cadavrele.)

Ce aĭ făcut, o Dane? sĕ fiĭ tu blestemat!

FINE.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE